

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

BRNO UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

FAKULTA STAVEBNÍ

FACULTY OF CIVIL ENGINEERING

ÚSTAV STAVEBNÍ EKONOMIKY A ŘÍZENÍ

INSTITUTE OF STRUCTURAL ECONOMICS AND MANAGEMENT

UDRŽITELNÝ ROZVOJ Z POHLEDU VEŘEJNÉHO SEKTORU

SUSTAINABLE DEVELOPMENT FROM THE PERSPECTIVE OF THE PUBLIC SECTOR

DIPLOMOVÁ PRÁCE

MASTER'S THESIS

AUTOR PRÁCE

AUTHOR

Bc. Zdeněk Klimeš

VEDOUCÍ PRÁCE

SUPERVISOR

JUDr. Ing. Jitka Matějková

BRNO 2024

Zadání diplomové práce

Ústav: Ústav stavební ekonomiky a řízení
Student: **Bc. Zdeněk Klimeš**
Vedoucí práce: **JUDr. Ing. Jitka Matějková**
Akademický rok: 2023/24
Studijní program: N0732A260019 Městské inženýrství

Děkan Fakulty Vám v souladu se zákonem č.111/1998 o vysokých školách a se Studijním a zkušebním řádem VUT v Brně určuje následující téma diplomové práce:

Udržitelný rozvoj z pohledu veřejného sektoru

Stručná charakteristika problematiky úkolu:

1. Investice a investiční rozhodování
2. Veřejný sektor
3. Udržitelný rozvoj území
4. Multikriteriální analýza
5. Výběr kritérií pro multikriteriální analýzu
6. Charakteristika zájmového území
7. Vyhodnocení multikriteriální analýzy

Cíle a výstupy diplomové práce:

Cílem práce je zhodnotit zájmové území z hlediska udržitelného rozvoje. Výstupem diplomové práce je vytvoření multikriteriální analýzy, na jejímž základě bude hodnocena kvalita života obyvatel v zájmovém území.

Seznam doporučené literatury a podklady:

DUFEK, Zdeněk, Jana KORYTÁROVÁ, Tomáš APELTAUER, et al. Veřejné stavební investice. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-322-3

MAIER, Karel. Udržitelný rozvoj území. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4198-7

HEMENWAY, Toby. Ekosystémy měst budoucnosti: permakulturní design jako řešení dopadů klimatické změny ve městech a posílení vztahů mezi jejich obyvateli : prověřené a úspěšné inspirace pro architekty, urbanisty, zahradní designéry, volené zástupce a zaměstnance úřadů - i vlastníky bytů a rodinných domů. Přeložil Eva HAUSEROVÁ. Praha: Walden Press, 2021. ISBN 978-80-908015-2-3

MAIER, Karel a Vít ŘEZÁČ. Ekonomika v území: urbanistická ekonomika a územní rozvoj. Vyd. 3., přeprac. V Praze: Nakladatelství ČVUT, 2006, c1994. ISBN 80-01-03447-x

JACOBS, Jane. Ekonomie měst. Dolní Kounice: MOX NOX, c2012. ISBN 978-80-905064-1-1

Termín odevzdání diplomové práce je stanoven časovým plánem akademického roku.

V Brně, dne 24. 3. 2023

L. S.

prof. Ing. Jana Korytářová, Ph.D.
vedoucí ústavu

JUDr. Ing. Jitka Matějková
vedoucí práce

prof. Ing. Rostislav Drochytka, CSc., MBA, dr. h. c.
děkan

ABSTRAKT

Diplomová práce se věnuje problematice hodnocení udržitelného rozvoje měst. Teoretická část je zpracována formou rešerše odborné literatury, ze které vyplývají důležité ukazatele pro návrh metodiky hodnocení udržitelného rozvoje města. Rešerše popisuje základní pojmy týkající se veřejného sektoru, samosprávy měst, udržitelného rozvoje a veřejných investic. Stěžejní částí práce je návrh metodiky, která má pomoci městským samosprávám rozpoznat silné a slabé stránky udržitelnosti města a následně může také sloužit jako podklad pro investiční rozhodování. Tato metodika je založena na multikriteriální analýze zvolených klíčových ukazatelů, jež hodnotí fungování a udržitelnost měst. Cílem této práce je nabídnout městům praktický nástroj, který pomůže nejen se zhodnocením stavu, ale bude také přispívat ke zlepšování udržitelnosti městských oblastí, jako center a původců podstatných ekonomických, ekologických a sociálních dějů.

KLÍČOVÁ SLOVA

Veřejný sektor, veřejný zájem, veřejná moc, veřejná správa, samospráva, město, veřejné finance, veřejné investice, veřejná podpora, veřejné zakázky, udržitelnost, udržitelný rozvoj, udržitelné město, životní prostředí, multikriteriální analýza.

ABSTRACT

The thesis focuses on the evaluation of sustainable urban development. The theoretical part is processed as literature research, from which important indicators for the design of the methodology of sustainable development assessment of the city are derived. The research presents basic concepts related to the public sector, local government, sustainable development, and public investments. The core part of the thesis is the design a methodology to help local governments to identify the strengths and weaknesses of the city's sustainability. Additionally, it can serve as a basis for investment decision-making. This methodology is based on a multi-criteria analysis of selected key indicators that assess the functionality and sustainability of cities. The aim of this work is to offer cities a practical tool that will not only help with the assessment of the situation, but will also contribute to improving the sustainability of urban areas as centers and producers of significant economic, ecological, and social processes.

KEYWORDS

Public sector, public interest, public power, public administration, local government, city, public finance, public investment, public support, public procurement, sustainability, sustainable development, sustainable city, environment, multi-criteria analysis.

BIBLIOGRAFICKÁ CITACE

KLIMEŠ, Zdeněk. *Udržitelný rozvoj z pohledu veřejného sektoru*. Brno, 2024. Diplomová práce. Vysoké učení technické v Brně, Fakulta stavební, Ústav stavební ekonomiky a řízení. Vedoucí JUDr. Ing. Jitka Matějková.

PROHLÁŠENÍ O PŮVODNOSTI ZÁVĚREČNÉ PRÁCE

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci s názvem *Udržitelný rozvoj z pohledu veřejného sektoru* zpracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité informační zdroje.

V Brně dne 12. 1. 2024

Bc. Zdeněk Klimeš
autor

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych rád poděkoval své původní vedoucí diplomové práce Ing. Lucii Vaňkové, Ph.D. za pomoc s formulací témat, definováním cílů a podnětné připomínky. Děkuji i druhé vedoucí, JUDr. Ing. Jitce Matějkové, za rady a ochotu k diskuzi. Dále děkuji své spolužačce Bc. Tereze Agnes Pokorné za věcné připomínky, náměty a osobní zkušenosti k praktické části této práce. V neposlední řadě děkuji mojí rodině a přátelům, kteří mě po celou dobu studia podporovali.

OBSAH

A.	ÚVOD	3
A.1	Téma	3
A.2	Cíle a motivace.....	3
A.3	Použité metody a postupy	4
B.	TEORETICKÁ ČÁST	5
B.1	Veřejný sektor	5
B.1.1	Příčiny vzniku, historický vývoj a východiska	5
B.1.2	Veřejné služby a veřejný zájem.....	10
B.1.3	Veřejná moc a veřejná správa.....	11
B.1.4	Demokracie, dělba moci a právní řád	12
B.1.5	Právní vymezení samosprávy obcí	13
B.1.6	Veřejné finance a veřejné rozpočty	15
B.1.7	Podpora podnikání a inovací.....	17
B.1.8	Veřejná podpora	18
B.1.9	Veřejné zakázky	19
B.1.10	Partnerství veřejného a soukromého sektoru (PPP).....	21
B.1.11	Hodnocení veřejných investic	21
B.1.12	Problémy a nedostatky veřejného sektoru	22
B.2	Udržitelný rozvoj měst.....	23
B.2.1	Tragédie obecní pastviny a její důsledky pro města	24
B.2.2	Udržitelný územní rozvoj a územní plánování	25
B.2.3	Obytná hustota, rozmanitost funkcí a segregace.....	29
B.2.4	Místní komunity a participace občanů na řízení města	33
B.2.5	Městská sousedství	33
B.2.6	Městské čtvrti	36
B.2.7	Správa a management měst jako celku	37
B.2.8	Regionální plánování a globální strategické myšlení.....	38
B.2.9	Udržitelná doprava a infrastruktura	39
B.2.10	Význam výroby, podnikání a inovací pro rozvoj měst.....	42
B.2.11	Udržitelné zemědělství, samozásobitelství a ochrana zemědělské půdy.....	44
B.2.12	Hospodaření s odpadem, oběhové hospodářství.....	45
B.2.13	Udržitelná energetika a využití obnovitelných zdrojů energie.....	46
B.2.14	Existující způsoby hodnocení udržitelného rozvoje měst	47

C.	PRAKTICKÁ ČÁST	50
C.1	Metodika hodnocení	50
C.2	Stanovení kritérií a indikátorů hodnocení	51
C.3	Stanovení zájmových území	76
C.3.1	Statutární město Olomouc	76
C.3.2	Statutární město Zlín.....	84
C.4	Vyhodnocení analýz.....	93
D.	ZÁVĚR	94
D.1	Shrnutí.....	94
D.2	Diskuze	94
D.3	Návrhy a doporučení.....	96
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	98
	SEZNAM POUŽITÉ LEGISLATIVY	102
	SEZNAM TABULEK.....	105
	SEZNAM GRAFŮ.....	123
	SEZNAM ZKRATEK a SYMBOLŮ.....	124

A. ÚVOD

Naše planeta a celá lidská společnost je v současné době podrobována celé řadě sociálních, ekologických a ekonomických výzev. Studium těchto faktorů a hledání možných řešení je v současné době velmi důležité. Není však možné se na tyto propojené děje dívat selektivně. Čistě jednostranný ekonomický, ekologický či sociální pohled nepřinese dostatečná ani uspokojivá řešení. Je proto potřeba přistoupit k syntéze těchto pohledů. Při řešení těchto výzev je nezbytně nutné implementovat zásady udržitelného rozvoje do rozhodovacích procesů.

A.1 Téma

Tématem této práce je *Udržitelný rozvoj z pohledu veřejného sektoru*. Veřejný sektor má velký význam při iniciaci, hledání, prosazování, posuzování, schvalování a financování záměrů a změn, které vedou k adaptaci měst na změnu klimatu a prosazování jejich trvalé udržitelnosti. Význam této role stále vzrůstá a lze předpokládat, že tak tomu bude i do budoucna. Toto téma je rozvedeno v oblasti popisu veřejného sektoru, především jeho aspektů důležitých pro udržitelný rozvoj, dále je popsána ekonomika veřejného sektoru, zejména veřejné finance a veřejné investice a procesy investičního rozhodování. Dále je definován samotný udržitelný rozvoj, pozornost je pak věnována především udržitelnému rozvoji měst jako center a původců podstatných sociálních, ekologických a ekonomických dějů.

A.2 Cíle a motivace

Cílem práce je v první části uvést základní vymezení veřejného sektoru a udržitelného rozvoje, dále nastínit současné poznání a přístupy k problematice udržitelného rozvoje měst. Ve druhé části se pokusit navrhnout a rozpracovat metodiku, která by pomohla městům, především jejich samosprávám, s hodnocením udržitelného rozvoje. Samotná metodika je koncipována se dvěma cíli. Hlavním cílem rozpoznání silných a slabých stránek udržitelnosti města, jenž může sloužit jako podpora pro rozhodování o směřování následných investic do zlepšování daného města a posilování jeho udržitelnosti. Vedlejším cílem je možnost následného vzájemného srovnání „skóre“ jednotlivých měst. Nejde však jen o porovnávání, ale současně o nastínění možností vzájemné spolupráce a výměny zkušeností tzv. „dobré praxe“ pro zlepšování udržitelnosti a kvality života obyvatel.

Motivace, která mě vedla k volbě tohoto tématu, je přesvědčení, že systémový pohled a implementace zásad udržitelného rozvoje spolu s pochopením procesů a mechanismů fungování veřejného sektoru může vést k udržitelné budoucnosti. Zároveň je třeba tyto procesy a mechanismy nejen popsat, ale také podrobit kritice a navrhnout doporučení pro jejich zlepšení ku prospěchu společnosti, stavu životního prostředí i ekonomické prosperity měst.

A.3 Použité metody a postupy

Teoretická část je zpracována jako rešerše odborné literatury, ze které vyplývají důležité ukazatele pro návrh verze metodiky hodnocení udržitelného rozvoje města. Praktickou část tvoří návrh verze metody hodnocení udržitelného rozvoje měst, která má formou multikriteriální analýzy zvolených klíčových ukazatelů hodnotit fungování a udržitelnost města z pohledu místní samosprávy s ohledem na kvalitu života obyvatel.

B. TEORETICKÁ ČÁST

Teoretická část se zaměřuje na popis veřejného sektoru, především vymezení důležitých znaků a popis hlavních funkcí důležitých pro udržitelný rozvoj. Dále se věnuje popisu souvisejících pojmů ekonomiky veřejného sektoru, zejména rozpočtového procesu, veřejných investic a procesům investičního rozhodování. Poslední segment teoretické části se věnuje udržitelnému rozvoji, kde po stručném vymezení základních pojmů je věnována pozornost především udržitelnému rozvoji měst jako působišť a generátorů podstatných dějů, které proměňují společnost, ovlivňují životní prostředí a zajišťují hospodářský růst.

B.1 Veřejný sektor

„Vlády jsou plachtami, lid větrem, stát lodí a čas mořem.“

— Karl Ludwig Börne

B.1.1 Příčiny vzniku, historický vývoj a východiska

V dávné minulosti byla lidská populace rozdělena do primitivních společenství, která fungovala na principu příbuzenských vztahů. Tato společenství nerozlišovala mezi veřejným a soukromým zájmem, neboť naplňovala zájmy vládce, tedy náčelníka či stařešinů, podle zvyklostí. Tato společenství neměla kodifikovanou podobu zákonů, řídila se zvykovým právem, jež odvozovala od božské či nadpřirozené autority. Další vývoj nastolil oddělení soukromých a veřejných zájmů. Činnosti vykonávané ve veřejném zájmu se postupně staly pravidelnými, vytvořily se poměrně stabilní vládnoucí vrstvy podporované ozbrojenou skupinou. Písmo začalo sloužit ke zefektivňování správních činností. Vláda se etablovala na základě příbuzenských vazeb. Často na základě dědičného práva vládnout. Hlavní rolí vládnoucí vrstvy byly náboženské úkony a zajišťování bezpečnosti obyvatel na vlastním území, na oplátku byly zásobovány produkty zemědělské a řemeslné výroby obyvatel. Vládnoucí vrstvy pak tyto produkty přerozdělovaly, což lze považovat za počátek veřejných rozpočtů a daňových mechanismů. [1]

Specifickou roli v historii zastupovala *polis* ve starověkém Řecku, která je popisována jako „*společenství rovnoprávných občanů, kde ti, kdož jsou schopni ozbrojeného boje, mají být též schopni vlády*“. [1] i když ne současně. Občany *polis* byli dospělí muži vlastníci půdy. Ti měli povinnost od osmnácti do šedesáti let vykonávat vojenskou službu a následně se ve stáří podíleli na rozhodování a správě obce jako nejvyšší úředníci. [2]

Další významný rozvoj veřejné moci představoval starověký Řím, který převzal řecký model a zdokonalil ho přidáním byrokracie, tedy profesionálního úřednického aparátu, který má přesně danou strukturu, hierarchii, vymezení povinností a pravomocí. Dalším významným příspěvkem Římské říše byl právní řád, který je základem pro právní systémy téměř všech evropských a severoamerických států. [1]

Do počátku 19. stol. bylo hlavní rolí státní moci vymáhání práva a pořádku, rozpočty byly vyrovnané a míra zdanění se pohybovala kolem hranice 10 % úrovně HDP. Od roku 1848, kdy Evropou otřásla vlna revolucí, dochází k podlomení feudálního uspořádání a oslabení absolutní moci panovníka konstitucí základní podoby moderních států. Dochází také k posílení ekonomické i politické moci měst. Od první světové války na sebe státy začaly postupně přebírat i další funkce a služby, jež v dřívější době poskytovaly jiné subjekty, především církve. Financování těchto funkcí a služeb probíhalo formou sbírek, případně darů bohatých měšťanů či šlechticů. Nárůst veřejně zajišťovaných služeb a funkcí však nutně vede k rozrůstání byrokratického aparátu. Tento aparát však sám spotřebovává nemalou část veřejných financí, je proto v současnosti oblíbenou snahou jej omezovat. Tato snaha bývá označována jako „zeštíhlování státu“. Je však nutné zvažovat důsledky extrémních přístupů. Příliš silný stát vede k omezování svobod občanů, naopak příliš slabý stát vede k bezpráví. [3] Lze tedy říci, že přílišná svoboda tak může vést k nedostatku svobody.

Hledání nejmenšího funkčního rozsahu a přenechání těch funkcí, které je možné zajišťovat, se nazývá *minimální stát*. Další fázi přidržovaných funkcí lze analogicky označit jako *stát investující*, kdy je požadováno využití veřejných výdajů na růst životní úrovně společnosti. Především takový stát investuje do školství, vědy a výzkumu, veřejné dopravní a technické infrastruktury. Argumentem pro takové investice je jejich pozitivní dopad na společnost a ekonomiku. Infrastruktura usnadňuje pohyb osob i zboží a potřebných surovin, umožňuje také efektivnější a rychlejší komunikaci. Římská říše prosperovala právě díky investicím do silnic, akvaduktů či kanalizace. Průmyslová revoluce a následný růst měst byly podporovány současným rozvojem železniční sítě. Vědecko-technický pokrok byl velmi náročný na zdroje, proto byly budovány produktovody, zejména pro efektivnější přepravu ropy a zemního plynu. V současnosti dochází ve vyspělých zemích k přechodu k tzv. „informační společnosti“ a posílení významu kvartérního sektoru, tzv. „znalostní ekonomiky“, což s sebou přináší zvyšující se nároky na komunikační sítě a elektrickou energii. [3]

Od konce 19. stol. veřejný sektor přebírá funkce spojené se sociálním zabezpečením a zdravotnictvím. Příčinou je slábnoucí moc církví, které již nejsou schopny tyto funkce v potřebném rozsahu zajišťovat, zároveň také roste význam sociálních hnutí v souvislosti s negativními důsledky ekonomického růstu na část společnosti. *Stát pečující* tak má za cíl snižování nerovností v příjmech, řešení otázky chudoby a zajišťování základní zdravotní péče. Zdrojem pro financování těchto služeb je zdanění části nebo i celé společnosti. Dodnes je sociální péče největší výdajovou položkou státních rozpočtů. Institucionální pomoc chudým se v ČR zaměřuje především na podporu v nezaměstnanosti, starobní a invalidní důchod, různé formy podporu rodiny a porodnosti a podporu v obtížných životních situacích. [3] Na úrovni města lze ovlivnit pouze existenci odboru spravujícího sociální agendu, existenci domova pro seniory, pečovatelské služby, azylového domu, dětského domova apod. Nelze přesně vyčíslit jejich celkový skutečný přínos, spokojíme se tedy s prostým výčtem přítomných institucí.

Sociální péče, především péče o chudé formou sociálních dávek, je však také podrobována kritice. Tato kritika je založena na předpokladu, že sociální dávky nepřinášejí řešení příčin chudoby, ale její prohlubování z důvodu ztráty motivace k opětovnému zapojení dotovaných do pracovního procesu. Dalším zmiňovaným problémem je tzv. „homogenizace chudých“, tedy stírání rozdílů mezi zaslouženě a nezaslouženě upadlých do chudoby. [3]

Navazujícím a souvisejícím problémem je určitá asymetrie chudoby, kdy zaslouženě (vlastním zaviněním) chudí čerpají dávky, zatímco nezaslouženě (bez vlastního zavinění) chudí na dávky nedosáhnou, administrativní proces je natolik složitý, že vzdají úsilí o jejich získání, případně vůbec nevědí, že je mohou čerpat, nebo se stydí o ně vůbec žádat. [3] Jde o strach z odsouzení jejich chudoby okolím. Důležité je proto přestat stigmatizovat chudobu a opustit přesvědčení, že chudoba je volba jednotlivce.

Adam Smith [4] považuje za jednu z příčin chudoby přelidnění. Jane Jacobs [5] naopak tvrdí, že chudoba nemá žádnou přímou příčinu, uvádí analogii se zimou, která je nedostatkem tepla, ne nadbytkem „zimy“. Chudobu považuje za projev nedostatečného hospodářského rozvoje, přesněji za ukazatel disproporčního rozvoje.

Zdravotnictví lze rozdělit na tři základní modely z pohledu způsobu financování a zajištění zdravotní péče. Prvním modelem je plně tržní zdravotnictví, kdy si pacient sám plně hradí péči poskytovanou soukromým zdravotním zařízením buď přímou platbou nebo prostřednictvím soukromého zdravotního pojištění, jako je to např. v USA. Výhodou je velká míra svobody a možnost nadstandardní péče, mezi hlavní nevýhody patří vysoké náklady na jednotlivého příjemce zdravotní péče a s tímto spojená nedostupnost základní péče pro chudší části společnosti. Druhým modelem jsou zdravotnická zařízení provozována veřejným sektorem, resp. státními zaměstnanci, a financovaná z veřejného rozpočtu, péče je pak pro pacienta zdarma. Výhodou je absolutní dostupnost základní péče pro všechny a nižší náklady v přepočtu na jednotlivého příjemce zdravotní péče. Nevýhodami jsou podle kritiků dlouhé fronty a čekací doby, neefektivita práce kvůli příliš vysokému množství zaměstnanců v administrativě, a především je kritizována absence konkurence. Třetí model je hybridní, spočívá v povinném zdravotním pojištění, které se odvíjí od výše příjmu. Přístup ke zdravotní péči závisí na různé míře potřeby jednotlivce a na možnostech poskytovatele zdravotní péče. Kombinuje výhody dostupnosti péče pro všechny, nastavení systému v optimální úrovni mezi kapacitou a cenou za péči, čímž umožňuje určitou míru konkurence, byť jí staví určité překážky. Nevýhodou je nemožnost opustit systém zdravotního pojištění. [3] Volba modelu je pak střetem ekonomického a etického pohledu, protože nelze stanovit hodnotu lidského života. Také existuje nerovnoměrný užitek pro zdravé a nemocné nebo v rozdílném přístupu ke zdravému životnímu stylu spojeném s obezitou či kouřením. Otázkou však je, zda je možné tyto problémy zohlednit jinou formou, např. spotřební daní. Jde o složitou problematiku na samostatnou práci.

Poslední etapu lze nazvat *stát regulující a dotující*. Tato etapa reflektuje zhoršování stavu životního prostředí, prohlubující se sociální rozdíly a ekonomické nerovnosti napříč regiony. Proto zavádí, respektive posiluje, přímý nástroj dotační politiky a nepřímý nástroj legislativních regulací. Zasahuje také do oblasti kultury a sportu, které se také nepřímo podílejí na růstu životní úrovně, produkují tzv. pozitivní externality. Politika životního prostředí akcentuje témata jako udržitelný rozvoj, ochrana životního prostředí, udržitelné zemědělství, zadržování vody v krajině, opatření proti povodním a suchu. [3]

Většina uživatelů však nedokáže přesně ocenit užitek z životního prostředí. Trh je v této oblasti nedokonalý, u některých druhů statků dochází k omezení dostupnosti, např. pitná voda nebo přírodní zdroje. Tím dochází k tržnímu selhání, protože trh nedokáže provádět optimální distribuci těchto zdrojů. [3] Tzv. „neviditelná ruka trhu“, kterou popisuje Adam Smith [4], musí být podle Svobody [3] nahrazena tzv. „viditelnou rukou státu“. Stát by se měl pokusit zajistit optimální stav, zejména zabránit dalšímu poškozování životního

prostředí, podporovat druhotné využití surovin a recyklaci místo dalšího využívání zdrojů, investovat do čištění vody a ovzduší apod. [3]

Přestože velká část statků životního prostředí je považována za volné statky, nejsou neomezenými zdroji, protože dochází k jejich znečištění, poklesu kvality, vlivem negativních externalit. Protože volný trh nedokáže včas řešit vzniklé problémy související s ničením životního prostředí, vzhledem k dlouhodobému efektu těchto jevů, musí zasáhnout stát. Vhodným nástrojem, který sice nezamezí vzniku těchto externalit, ale je společensky zodpovědný a ekonomicky únosný, je tzv. „internalizace externalit“. Tím se myslí vymáhání nákladů ostatních subjektů plynoucích z negativních externality po původci této externality, znečišťovateli, např. formou daně z určitých činností nebo pokut za překročení limitů. Problémem je nemožnost přesné kalkulace vzniklých nákladů zasažených subjektů. Vzhledem k dlouhodobému kumulativnímu průběhu postupného znečišťování pocházejícího často od většího množství subjektů je tak často nemožné dohledat původce znečištění. [3]

Soukromé firmy mohou přispívat k ochraně nebo i tvorbě a zlepšování životního prostředí jako k marketingovému nástroji, případně nabízet alternativní produkty šetrnější k životnímu prostředí, než nabízí konkurence, avšak pouze v rozsahu, který jim umožní poptávka, protože jinak by nebyly schopné generovat zisk. Instituce veřejného sektoru mohou nastavovat legislativní regulace, zajišťovat dozor, poskytovat služby v oblasti čištění odpadních vod jako prevenci znečištění, zajišťovat a podporovat recyklaci a cirkulární ekonomiku, investovat do opatření zamezujících další degradaci nebo mohou poskytovat environmentální osvětu a vzdělávání. To vše především prostřednictvím veřejných rozpočtů a fondů. Kraje a obce s rozšířenou působností spravují příslušné regionální a místní úrovně územních systémů ekologické stability, vydávají závazná stanoviska k záměrům v území a k plánům a osnovám hospodaření v lesích a na polích, spolupracují a iniciují záchranné programy a ekologickou výchovu a vzdělávání, zodpovídají za odpadové hospodářství a kvalitu vod na svém území, ukládají pokuty za přestupky. [3]

Téma životního prostředí je dnes nedílnou součástí politiky veřejného sektoru. Jedním z indikátorů národního a mezinárodního srovnávání jsou výdaje na ochranu a tvorbu životního prostředí. [3] U měst je podle mého názoru zavedení takového indikátoru nevhodné, protože města mají omezené možnosti rozhodování v této oblasti.

V minulosti byla legitimita vládnutí čerpána z náboženských, případně ideologických představ, v současnosti je legitimita odvozena z demokratické volby většiny obyvatel, která je zakotvena v ústavách většiny států světa. [1]

Důležitým souvisejícím tématem je zemědělství. *„Toto odvětví čelí větším rizikům než průmysl, neboť kvalita a množství výstupů jsou významně ovlivňovány přírodními podmínkami.“* [3] Zásahy státu byly v minulosti a jsou i dnes podmíněny nutností zajištění potravy obyvatel. Města nemají mnoho pravomocí, ty jsou v rukou státní správy, [3] zejm. Ministerstva zemědělství a Státního pozemkového úřadu.

Jednou ze základních životních potřeb je bydlení, které je často vnímáno také jako základní lidské právo. Veřejný sektor proto musí kompenzovat tržní selhání projevující se v nedostatečné nabídce bydlení na trhu. [3] Zde mají města větší možnosti, ať už jako investor, případně poskytovatel neinvestiční podpory výstavby a v neposlední řadě také úřad územního plánování.

Další specifickou oblastí veřejných výdajů jsou výdaje na kulturu. Svoboda [3] považuje za nejpravděpodobnější teorii přenesení zodpovědnosti za kulturu a její financování na veřejný sektor navázání na tradici mecenášství šlechty. V současné době je podpora kultury z veřejných zdrojů zdůvodňována nejen touto reprezentativní funkcí, ale také jako investice do tzv. „lidského kapitálu“. Mezi tzv. „tradiční umění“ se řadí výtvarné umění (řemesla, malířství, sochařství, fotografie), scénická umění (divadlo, tanec, cirkus, festivaly) a kulturní dědictví (muzea, knihovny, archívy). Kromě tradičního umění se do kultury zařazuje také kulturní a kreativní průmysl, tedy zejména filmová, televizní a rozhlasová produkce, videoherní průmysl, knihy a tisk, architektura, reklama, móda a design, hudební produkce. [3]

Podobně kontroverzní oblastí veřejné podpory jako kultura je také sport. Argumenty pro státní zásahy do odvětví sportu jsou zejména pozitivní externality jako podpora zdravého životního stylu a prevence zdravotních problémů a také ekonomické aspekty jako vliv na zaměstnanost, růst HDP, cestovní ruch a podobně. [3] V ČR se podpora sportu řídí zákonem č. 115/2001 Sb., o podpoře sportu, který uvádí, že „význam podpory sportu je zlepšování kvality života občanů a jejich zdraví“, dále uvádí, že „prioritami v oblasti sportu je podpora sportu dětí a mládeže a jejich trenérů a podpora sportovních reprezentantů České republiky“. Dále zákon o podpoře sportu ukládá obcím v samostatné působnosti úkoly jako zabezpečení rozvoje sportu zejména pro mládež, zajišťování výstavby, rekonstrukcí, udržování a provozování vlastních sportovních zařízení a kontrolovat jejich účelné využívání a zejména zajišťovat finanční podporu sportu z vlastního rozpočtu.

Poslední větší oblastí veřejné podpory, kterou Svoboda uvádí, jsou církve a náboženské společnosti. [3] Vzhledem k tomu, že Česká republika je sekulární stát a že otázka financování církví nespadá do kompetence měst, ale státu, dále také proto, že v současné době probíhá proces tzv. „církevních restitucí“, tedy navrácení majetku zabaveného církvím v minulosti, a zároveň dochází k přechodu od státního financování na samofinancování církví a náboženských společností, nebude v rámci praktické části řešena tato oblast.

Svoboda [3] dále popisuje ponaučení z teorie her a evoluční psychologie. Tvrdí, že dlouhodobě úspěšná evoluční strategie musí respektovat ostatní entity ve společnosti, podporovat dělbu práce a spolupráci. Krátkodobě je výhodné podvádět, ale dlouhodobě podvod znamená neochotu ostatních ke spolupráci s podvodníkem. Proto je kooperační přístup v dlouhodobém horizontu vhodnější strategií. Za udržitelný přístup Svoboda považuje především kooperaci, avšak musí být zachována schopnost odplaty za zradu a následně musí být odpuštěno pro možnost další kooperace. [3]

Uvedené skutečnosti lze shrnout tak, že důvodem existence veřejného sektoru je objektivní nedokonalost světa, tedy selhání. Někteří ekonomové, jako např. Adam Smith [4], viděli příčinu nedokonalosti v nerespektování pravidel trhu a prosazovali, aby stát přímo nezasahoval do fungování trhu, ale pouze zajišťoval dodržování pravidel subjektů vstupujících na trh, aby mohly přirozené tržní mechanismy efektivně fungovat, tj. zajišťovat seberegulaci trhu. Adam Smith [4] dále míní, že jsou pouze tři možné důvody k oprávněným veřejným výdajům, jsou to výdaje na obranu, spravedlnost a služby, které jsou přínosné pro všechny občany, ale jednotlivci by si je jinak sám nemohl ekonomicky zajistit. Jiní ekonomové, jako např. John Maynard Keynes [6], tento stav nedokonalosti označili za „selhání tržních mechanismů“ a prosazovali zásahy státu, zejména veřejné investice kompenzující tato selhání, např. výstavbové projekty ke snížení nezaměstnanosti.

Lze v zásadě popsat dva extrémní přístupy státu k dějům probíhajícím na trhu. Prvním je tzv. „centrální plánování“, tedy krajně autoritářský přístup, kdy je stát přímým správcem trhu, přímo rozhoduje o výrobě, a tedy nepřímo i o spotřebě. Tento přístup je typický u nedemokratických států. Druhým extrémem je tzv. „laissez-fair“, kde stát neovlivňuje trh, je pouhým strážcem tržní svobody, dohlíží na to, aby některý z účastníků trhu neporušoval pravidla. Kompromisem mezi těmito dvěma extrémny je pak role státu jako arbitra regulátora, ale také jako aktivního hráče na trhu. [7]

V reálném světě vidíme dokonce i takovou situaci, že jeden stát uplatňuje na různých trzích opačné přístupy. Například v oblasti bezpečnosti a jaderné energetiky, která se řídí zákonem č. 263/2016 Sb., atomový zákon a navazujícími právními předpisy, je stát absolutní autoritou daného trhu. Naopak Burza cenných papírů Praha je poměrně málo regulovaným trhem, který se řídí zákonem č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, dohled pak vykonává Česká národní banka (zkr. ČNB).

B.1.2 Veřejné služby a veřejný zájem

Smyslem a základní funkcí *veřejného sektoru* je zajišťování tzv. „veřejných služeb“. *Veřejné služby*, kromě toho, že je může (ale nemusí) zajišťovat veřejná instituce, jsou vždy financovány z *veřejného rozpočtu* a slouží k naplnění *veřejného zájmu*. Mezi tyto veřejné služby můžeme řadit existenční jistoty, technickou infrastrukturu, vzdělávání a další společenské potřeby. [8] Dále se liší rozdílným způsobem hospodaření s financemi a z důvodu orientace na zajišťování celospolečenských užitků také přístupem k fungování a ovlivňování trhu, kdy soukromý sektor následuje a svým chováním podporuje hospodářský cyklus, zatímco veřejný sektor funguje anticyklicky, tedy proti tomuto cyklu. Snaží se zmírňovat jeho výkyvy, které mají značný vliv na zaměstnanost, inflaci, nepříznivý vývoj tržních cen apod. [9]

Cílem soukromého sektoru je dosahování zisku a jeho rozhodování ovlivňují tržní mechanismy a ceny stanovené střetem nabídky a poptávky. Motivace a cíle institucí veřejného sektoru v demokratických zemích ovládají názory voličů, které se projevují ve volbách, případně v referendech, jsou-li realizována. [7]

Hlavním rozhodovacím vodítkem při rozhodování veřejného sektoru je *veřejný zájem*. Určit, co je veřejný zájem, je v praxi velmi složité. Zvláště kvůli rozdílnému sociálnímu a ekonomickému vlivu libovolného rozhodnutí na libovolnou dotčenou skupinu. [10] *Veřejný zájem* lze popsat jako úsilí o zlepšení podmínek a života obyvatel. [8] Neslouží k uspokojování potřeb jednotlivce či úzké skupiny, ale „pro dobro všech“, nebo alespoň většiny. [7] Jde o tzv. „neurčitým právním pojmem“, což znamená, že právní předpisy neobsahují přesnou definici, naopak je vůle zákonodárce uvést účelně obecnou definici, čímž poskytuje správnímu orgánu prostor, aby v konkrétním případě posoudil, zda daná situace spadá podle obecných znaků do obsahu tohoto právního pojmu. [11]

V odst. 1 § 170, zákona č. 283/2021 Sb., stavební zákon, je uvedeno, že „*Práva k pozemkům a stavbám lze odejmout nebo omezit, jsou-li vymezeny v územně plánovací dokumentaci a jde-li o uskutečnění veřejně prospěšné stavby, uskutečnění veřejně prospěšného opatření, realizaci stavby a opatření k zajišťování obrany a bezpečnosti státu, nebo asanaci území.*“

Veřejně prospěšnou stavbou je podle stavebního zákona „stavba nebo zařízení pro veřejnou infrastrukturu určená k rozvoji nebo obraně území obce, kraje nebo státu vymezená v územně plánovací dokumentaci a stavby a zařízení s ní související nebo podmiňující její realizaci“.

Veřejně prospěšným opatřením podle stavebního zákona je „opatření nestavební povahy sloužící ke snížení nebezpečí v území, vytváření prvků územního systému ekologické stability a k rozvoji anebo k ochraně přírodního, kulturního a archeologického dědictví, vymezené v územně plánovací dokumentaci“.

Územně plánovací dokumentací se podle stavebního zákona rozumí Územní rozvojový plán, Zásady územního rozvoje, Územní plán nebo Regulační plán a je vydávána formou opatření obecné povahy.

Územním opatřením o stavební uzávěře podle § 123 odst. 5 stavebního zákona nelze omezit nebo zakázat realizaci ani udržovací práce veřejně prospěšné stavby technické nebo dopravní infrastruktury vymezené v územním plánu nebo zásadách územního rozvoje.

B.1.3 Veřejná moc a veřejná správa

Moc lze definovat jako schopnost ovládat, čímž se myslí především vláda, jejími složkami jsou schopnost rozhodovat, vytvářet pravidla platná na vlastním území a dále také soudit v případě, kdy jsou tato pravidla porušena. Z toho vyplývá, že kromě vlády jsou obyvatelé a území dalšími důležitými vymezeními prvky veřejné moci. [8]

„Moc osciluje mezi panovníkem a zákonem, vláda mezi panstvím a reprezentací, správa mezi centralismem a liberalismem.“ [1]

Hlavním úkolem vlády je správa nad tímto obyvatelstvem a územím. *„Správa je úmyslné jednání sledující dosažení určitého cíle.“* Dle zvoleného cíle dělíme správu na soukromou a veřejnou. [8]

Řízení ve veřejném sektoru provádí *veřejná správa*, která se dále dělí na státní správu a samosprávu. Rozhodování probíhá buď kolektivně, nebo individuálně, provádí ho zastupitelský orgán disponující mandátem, tedy pověřením, které získali jeho členové, případně jednotlivci ve volbách. [7]

Státní správa je činnost, kterou vykonává některý ze státních orgánů, případně jiný orgán, který byl tímto výkonem pověřen. [8] Státními orgány jsou myšleny vláda, jednotlivá ministerstva, další ústřední orgány státní správy, krajské úřady, obecní úřady, finanční úřady, katastrální úřady, další územní orgány státní správy, fondy atd. [7] Příkladem orgánů pověřených výkonem státní správy mohou být obce s pověřeným obecním úřadem nebo obce s rozšířenou působností, což je zároveň příklad smíšeného modelu výkonu veřejné správy. [8]

Samospráva je nezávislá správa vykonávaná v demokratických zemích převážně zastupitelsky, tedy prostřednictvím zvolených zástupců. *Územní samospráva* je pak výkonem správy na daném území, dělí se hierarchicky na několik úrovní. [8] V ČR má územní samospráva dvě úrovně, a to vyšší územně samosprávné celky (kraje) a nižší územně samosprávné celky (obce). Kraje zastupují regionální úroveň, obce místní úroveň samosprávy. Právní formou územních samospráv je veřejnoprávní korporace. [7] Specifickým příkladem samosprávy je také *samospráva zájmová*, která se dále dělí na profesní a vysokoškolskou. [8]

B.1.4 Demokracie, dělba moci a právní řád

Moderní demokracie je založena na respektování právního řádu. Základními principy demokracie jsou rovnost všech občanů před zákonem, princip vzájemné tolerance a respekt k právům ostatních, zajištění aktivního a pasivního volebního práva, svobodné volby, pluralita politických stran a svobodná politická soutěž, snaha o nalezení kompromisních řešení, nedotknutelnost práv jednotlivce, většina rozhoduje s respektem k menšinám a ochraňuje jejich práva, dělba moci a jejich vzájemná rovnováha, zajištění důstojných sociálních podmínek občanů. [7]

Ústava České republiky (ústavní zákon č. 1/1993 Sb.) v čl. 2 stanoví, že *„lid je zdrojem veškeré státní moci; vykonává ji prostřednictvím orgánů moci zákonodárné, výkonné a soudní“*. Z toho vyplývá, že státní moc je rozdělena, a to z důvodu, aby nemohla být koncentrována do rukou jedné osoby, nebo skupiny osob. Aktivní volební právo, tj. možnost volit, má každý občan České republiky starší 18 let. Pasivní volební právo, tj. možnost kandidovat a být zvolen, se liší podle vymezení příslušného orgánu veřejné moci. Moc zákonodárná je svěřena dvoukomorovému Parlamentu, který je tvořen Poslaneckou sněmovnou se dvěma sty poslanci volenými na čtyři roky a Senátem s osmdesáti jedna senátory volenými na šest let, avšak probíhá postupná obměna po třetině senátorů každé dva roky. Pasivní volební právo do Poslanecké sněmovny má každý občan starší 18 let, do Senátu každý občan starší 40 let. Není však možné být současně členem Poslanecké sněmovny i Senátu, ani členem jedné z komor Parlamentu a zároveň prezidentem republiky či soudcem. Moc výkonná je rozdělena mezi prezidenta a vládu. Prezident republiky je hlavou státu, je volený na pět let a může být zvolen maximálně dvakrát za sebou. Kandidát na prezidenta musí být volitelný do Senátu, tedy musí být starší 40 let. Prezident republiky má formální a reprezentativní funkci, není z výkonu své funkce nikomu odpovědný. Vláda je kolektivní orgán složený z předsedy vlády, místopředsedů vlády a ministrů, které jmenuje prezident republiky. Odpovědnost vlády náleží Poslanecké sněmovně, která jí vyslovuje důvěru. Poslanecká sněmovna může kdykoli během svého volebního období vyslovit vládě nedůvěru. Vláda musí podat demisi vždy po ustavující schůzi nově zvolené Poslanecké sněmovny. V případech, kdy je k tomu vláda zmocněna zákonem, může vydávat nařízení vlády. Soudní moc je v rukou nezávislých soudů, Ústava vyjmenovává Ústavní soud, Nejvyšší soud, Nejvyšší správní soud, vrchní, krajské a okresní soudy. Soudce nesmí být zároveň prezidentem, členem Parlamentu a nesmí ani zastávat žádnou funkci ve veřejné správě. O vině a trestu může rozhodovat pouze soud. Soud rozhoduje „jménem republiky“ a řídí se právním řádem České republiky, všichni občané *„mají před soudem rovná práva“*.

Ústava také stanoví, že *„státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon.“* A také, že *„každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.“* Z toho vyplývá, že respekt k právnímu řádu je zaručen. Pokud by však státní moc postupovala v rozporu s právním řádem, zejména pokud by byly ohroženy základní lidská práva a svobody, mají občané podle čl. 23 Listiny základních práv a svobod (usnesení č. 2/1993 Sb.) právo postavit se na odpor.

Důležitou pojistkou je také veřejná kontrola, které je veřejný sektor podroben. Může mít buď přímou podobu, kdy angažovaní občané mají možnost na základě petice či referenda odvolávat zvolené zástupce, nebo nepřímou kontrolu prováděnou zvolenými zástupci jiného orgánu. Např. Senát může za podmínek stanovených Ústavou odvolat

prezidenta. Další možností veřejné kontroly je existence nezávislé soukromé profesionální kontrolní instituce. [7]

Dle zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, mohou správní orgány vydávat konkrétní *správní rozhodnutí*, kterým mohou v zákonem vymezených situacích měnit práva a povinnosti konkrétních fyzických nebo právnických osob. Musí obsahovat kromě výroku také odůvodnění a poučení o možnosti opravných prostředků, např. o postupu odvolání.

Dalším právním institutem vymezeným ve správním řádu, který leží na pomezí mezi právním předpisem a správním rozhodnutím, je *opatření obecné povahy*. Zatímco právní předpisy vymezují předmět a rozsah úpravy i okruh adresátů obecně a správní rozhodnutí obojí vymezují konkrétně, opatření obecné povahy konkrétně vymezuje předmět a obecně vymezuje okruh adresátů. Mezi časté příklady takovýchto opatření vydávaných obcemi patří např. vymezení záplavového území nebo územní plán obce.

B.1.5 Právní vymezení samosprávy obcí

Ústava v čl. 8 zaručuje samosprávu územních samosprávných celků. Dále v čl. 99 až 105 stanoví, že územní samospráva je dvouúrovňová. Zákon č. 192/2000 Sb., o krajích, upravuje postavení krajů jako vyšších územních samosprávných celků. Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, upravuje postavení obcí jako základních územně samosprávných celků. Praha má výjimečné postavení z hlediska územní samosprávy. Není „de iure“ ani obcí ani krajem. Je hlavním městem, které se řídí vlastním zákonem č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, neplatí tak pro ni ustanovení zákona o obcích ani zákona o krajích.

Obce a kraje jsou dle Ústavy *veřejnoprávními korporacemi* spravovanými zastupitelstvem, které je volené občany obce na období čtyř let, mohou vlastnit majetek a hospodaří podle svého vlastního rozpočtu. Zastupitelstva mohou v rámci své vlastní působnosti, tedy s platností na vlastním území a pro vlastní občany, vydávat obecně závazné vyhlášky. Příkladem obecně závazné vyhlášky obce je např. vyhláška o místních poplatcích.

Zákon o obcích stanoví, že: „*Obec pečuje o všestranný rozvoj svého území a o potřeby svých občanů; při plnění svých úkolů chrání též veřejný zájem.*“

Městem je, až na výjimky stanovené zákonem o obcích, taková obec, která má více než tři tisíce obyvatel. Statutární město je specifický druh obce, která může na základě rozhodnutí zastupitelstva vydat vyhlášku zvanou *Statut města* a vnitřně se rozčlenit na městské části nebo obvody s vlastními samosprávnými orgány a přenést na ně část vlastních pravomocí. Dalšími orgány obce jsou vedle zastupitelstva také rada obce, starosta či primátor a obecní úřad či magistrát.

Zákon č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí, stanoví, že funkční období členů zastupitelstva obce trvá čtyři roky. Aktivní i pasivní volební právo mají všichni občané s trvalým pobytem na území obce starší 18 let. Rozložení mandátů zastupitelstva odpovídá zásadám poměrného zastoupení.

V rámci samostatné působnosti může podle zákona o obcích zastupitelstvo zřizovat výbory, v rámci přenesené působnosti, tedy správní povinnosti uložené obci zákonem, může obec zřizovat komise. Obce mohou v přenesené působnosti, avšak pouze v případech, kdy jsou k tomu zmocněny zákonem, vydávat nařízení obce, které náleží do pravomoci rady obce.

Specifickým příkladem nařízení obce nebo kraje jsou podle ustanovení § 152 odst. 2 a § 333 odst. 3 stavebního zákona, tzv. „stavební předpisy“, neboli „*Nařízení, kterým se stanovují obecné požadavky na využívání území a technické požadavky na stavby*“. Od ledna roku 2024 tak může Hlavní město Praha, statutární město Brno a statutární město Ostrava v přenesené působnosti vydat nařízení, kterým se stanoví obecné požadavky na využívání území a technické požadavky na stavby pro vlastní správní území, zatímco pro zbytek území republiky je toto upraveno vyhláškami Ministerstva pro místní rozvoj. Je k diskusi, zda by neměla i další města mít možnost stanovit si tyto požadavky také samostatně.

Podle § 35 odst. 2 zákona o obcích „*obec v samostatné působnosti ve svém územním obvodu dále pečuje v souladu s místními předpoklady a s místními zvyklostmi o vytváření podmínek pro rozvoj sociální péče a pro uspokojování potřeb svých občanů. Jde především o uspokojování potřeby bydlení, ochrany a rozvoje zdraví, dopravy a spojů, potřeby informací, výchovy a vzdělávání, celkového kulturního rozvoje a ochrany veřejného pořádku.*“ Pro výkon činností v samostatné působnosti obce může zastupitelstvo založit právnickou osobu nebo organizační složku obce, na kterou deleguje příslušná práva a povinnosti ve zřizovací nebo zakládací listině.

Zastupitelstvo obce je podle zákona o obcích vrcholný orgán obce rozhodující v samostatné působnosti obce, zejména vydává obecně závazné vyhlášky obce, volí a odvolává z funkce starostu či primátora a členy rady obce, schvaluje program rozvoje obce, rozpočet obce včetně všech jeho součástí, rozhoduje o zřízení právnických osob, organizačních složek a příspěvkových organizací a dohlíží na jejich fungování, může zřídit nebo zrušit obecní policii, vydávat komunální dluhopisy a podobně. Rada obce je výkonným orgánem, který je odpovědný zastupitelstvu obce. U malých obcí se rada nevolí a její funkce vykonává sám starosta. Rada obce v čele se starostou především připravuje návrhy pro jednání zastupitelstva a stará se o plnění usnesení zastupitelstva, zejména řídí hospodaření obce podle schváleného rozpočtu, plní roli zřizovatele vůči organizacím a složkám zřízeným obcí, v případech stanovených zákonem vydává nařízení obce a podobně. Starosta či primátor zejména plní roli „jednatel“ obce, zastupuje ji navenek, plní roli zaměstnavatele, informuje veřejnost o činnosti obce. Obecní úřad je tvořen starostou, místostarostou, tajemníkem, pokud je jmenován, a zaměstnanci obce, kteří jsou zařazeni do obecního úřadu. Z rozhodnutí rady obce mohou být zřízeny odbory a oddělení. Obecní úřad vykonává přenesenou působnost obce a dále v samostatné působnosti plní ty úkoly, které mu byly uloženy radou obce nebo zastupitelstvem a zajišťuje podpůrnou činnost výborům a komisím.

Obce podle zákona o obcích nakládají s majetkem obce účelně a hospodárně, zejména v souladu se zájmy občanů obce. Obec je povinna vést účetnictví podle podmínek stanovených zákonem č. 563/1991 Sb., o účetnictví. Záměry obce v nakládání s majetkem obce, zejména jeho prodej, darování, pronájem a podobně, musí být zveřejněny nejméně po dobu patnácti dnů před rozhodnutím orgánu obce, forma zveřejnění je vyvěšení na úřední desce. Nebude-li záměr předepsaným způsobem zveřejněn, případné rozhodnutí je neplatné. Obec nemá povinnost zveřejnit záměry, pokud se jedná o „*pronájem bytů nebo hrobových míst anebo o pronájem, pacht nebo výpůjčku majetku obce na dobu kratší než 30 dnů nebo jde-li o pronájem, pacht, výprosu nebo výpůjčku právnické osobě zřízené nebo založené obcí nebo právnické osobě, kterou obec ovládá*“. Obec vždy musí zřídit finanční výbor a kontrolní výbor, každý musí mít minimálně tři členy. „Jejich členy nemohou být starosta, místostarosta, tajemník obecního úřadu ani osoby zabezpečující rozpočtové a účetní práce na obecním

úřadu.“ Finanční výbor zejména kontroluje hospodaření s majetkem a financemi obce, kontrolní výbor především provádí kontrolu nad plněním usnesení rady a zastupitelstva, hlídá dodržování právních předpisů při výkonu samostatné působnosti obce.

Rozsah přenesené působnosti, resp. rozsah státní správy svěřený do kompetence obcí, definovaný zákonem o obcích, dělí obce na tři typy. Prvním typem je obec se základním rozsahem působnosti, který vykonává obec pro vlastní území obce, správní obvod je pak totožný s územím obce. Druhým typem je *obec s pověřeným obecním úřadem*, který vykonává širší rozsah povinností podle prováděcího právního předpisu k zákonu o obcích, často nejen pro vlastní území, ale také pro širší správní obvod zahrnující několik dalších obcí. Třetím typem je pak *obec s rozšířenou působností* (zkr. ORP), která vykonává nejširší rozsah povinností pro správní obvod zahrnující několik obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem. Správní obvody jednotlivých typů obcí stanoví prováděcí právní předpis k zákonu o obcích.

Místní referendum se řídí zákonem č. 22/2004 Sb., o místním referendu. Je nástrojem participativní demokracie, který slouží k zapojení občanů do rozhodování obce. Účastníci referenda se mohou všichni, kdo mají právo volit do zastupitelstva dané obce. Předmětem referenda může být vše, co spadá do samostatné působnosti obce. Není možné konat referendum v otázkách přenesené působnosti, o rozpočtu, o místních poplatcích, o volbě nebo odvolání členů orgánů obce, o otázkách podléhajících správnímu řízení, o schválení, změně nebo zrušení obecně závazné vyhlášky obce a v případech, kdy je otázka nebo možné rozhodnutí referenda bylo v rozporu s právními předpisy. Formulace otázky musí umožňovat jasnou a jednoznačnou odpověď „ano“, nebo „ne“. Pokud se referenda zúčastní nejméně 35 % oprávněných osob, je rozhodnutí platné a závazné pro orgány obce.

Obce mohou podle zákona o obcích spolupracovat na výkonu samostatné působnosti, zejména se mohou sdružovat do „dobrovolného svazku obcí“, prostřednictvím kterého mohou koordinovat úsilí na prosazování společných zájmů. Svazky obcí jsou právními osobami se všemi právy a povinnostmi, které z tohoto postavení plynou, včetně povinnosti vést účetnictví. Zájmy, za kterými se mohou obce sdružovat do dobrovolných svazků, jsou především „*úkoly v oblasti školství, sociální péče, zdravotnictví, kultury, požární ochrany, veřejného pořádku, ochrany životního prostředí, cestovního ruchu*“, dále „*shromažďování a odvozu komunálních odpadů a jejich nezávadného zpracování, využití nebo zneškodnění, zásobování vodou, odvádění a čištění odpadních vod, zavádění, rozšiřování a zdokonalování sítí technického vybavení a systémů veřejné osobní dopravy k zajištění dopravní obslužnosti daného území, správa majetku obcí, zejména místních komunikací, lesů, domovního a bytového fondu, sportovních, kulturních zařízení a dalších zařízení spravovaných obcemi*“. Obcím je dovoleno také spolupracovat se zahraničními obcemi, vč. členství v mezinárodních sdruženích obcí.

B.1.6 Veřejné finance a veřejné rozpočty

Veřejné finance jsou prostředkem k zajišťování veřejných statků a také veřejných služeb. Jejich úkolem je „finanční krytí cílů veřejných politik“. Formálním rámcem veřejných financí jsou *veřejné rozpočty*. Jejich analýzou, především analýzou jejich příjmové a výdajové stránky, lze získat podstatné informace o fungování veřejného sektoru a zaměření veřejných politik. [10]

Veřejné rozpočty, především státní rozpočet a rozpočty územních samospráv, sestavují příslušné výkonné orgány, tedy vláda a rady krajů, případně rady obcí a měst. Dělí se

na kapitoly reprezentující jednotlivé resorty, v rámci kterých se rozhoduje o alokaci zdrojů. Správci jednotlivých kapitol státního rozpočtu jsou ústřední orgány státní správy, resp. ministerstva. Hlavní úlohu v rozpočtovém procesu hraje především Ministerstvo financí. Státní rozpočet má podobu zákona o státním rozpočtu. [10]

Rozpočet obecně může být *vyrovnaný, přebytkový nebo schodkový*. Vyrovnaný rozpočet znamená, že se součet příjmů rovná součtu všech výdajů. Přebytkový je takový rozpočet, který uvažuje vyšší příjmy než výdaje. Schodkový rozpočet pak počítá s vyššími výdaji než příjmy. [10]

Zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, připouští, že rozpočet může být schodkový, ale pro takový rozpočet požaduje, aby byl případný schodek krytý finančními přebytky minulých rozpočtových období, případně smluvně zajištěnou bankovní půjčkou, úvěrem, příjmem z prodeje komunálních dluhopisů nebo formou návratné finanční výpomoci z jiného veřejného rozpočtu, zejména krajského nebo státního. Rozpočtové období obecních rozpočtů je jeden rok shodný s rokem kalendářním. Pomocným nástrojem obecního rozpočtu pro finančního plánování rozvoje obce je *střednědobý výhled rozpočtu*, často nazývaný jen „rozpočtový výhled“, který zahrnuje informace o delším horizontu smluvních závazků a pohledávek obce a jejich finančních zdrojích, sestavuje se podle potřeby na následující období dvou až pěti let. Třídění a klasifikace položek rozpočtu musí odpovídat rozpočtové skladbě uvedené v příslušné vyhlášce Ministerstva financí.

Obce sestavují rozpočet v návaznosti na státní rozpočet a rozpočet kraje. Pokud není rozpočet obce schválen před začátkem kalendářního, resp. rozpočtového roku, hospodaření obce se řídí pravidly tzv. „*rozpočtového provizoria*“, které musí zastupitelstvo schválit na svém posledním zasedání v předchozím kalendářním roce. Nestane-li se tak, jednalo by se o tzv. „porušení rozpočtové kázně“. Nastavení pravidel provizoria je na vůli zastupitelstva obce, avšak měsíční výdaje nesmí převýšit jednu dvanáctinu výdajů celého předchozího rozpočtového roku. Všechny příjmy a výdaje, které se uskuteční během provizoria, se stávají součástí rozpočtu po jeho schválení zastupitelstvem. Změny v obecním rozpočtu se provádí formou rozpočtového opatření. Obdobou výsledku hospodaření obce je závěrečný účet. Ten zahrnuje všechny údaje o hospodaření obce, souhrn všech příjmů a výdajů, soupis změn provedených rozpočtovými opatřeními, vše podle rozpočtové skladby, obsahuje vyúčtování finančních vztahů k jiným veřejným rozpočtům, fondům a hospodaření dalších osob. Součástí závěrečného účtu musí být také zpráva o výsledku přezkoumání hospodaření za uplynulý kalendářní rok podle pravidel uvedených v zákoně č. 420/2004 Sb., o přezkoumávání hospodaření územních samosprávných celků a dobrovolných svazků obcí.

Zdrojem veřejných financí jsou především daně, což jsou „*nedobrovolné, nenávratné a neekvivalentní platby fyzických a právnických osob*“. *Nedobrovolnost* daní znamená, že je plátce, případně poplatník povinen zaplatit, v opačném případě se vystavuje finančnímu postihnu nebo i soudnímu stíhání a vězení. *Nenávratnost* a *neekvivalentnost* znamená, že za odvedenou daň nelze očekávat ani požadovat odpovídající protihodnotu nebo protislužbu, dokonce ani výhodu. [7]

Poplatník daně je osoba, fyzická nebo právnická, která obdržela příjmy, vlastní majetek nebo provádí činnost, které podléhají zdanění. Plátcem daně je osoba, která je povinna provést výpočet, výběr peněz nebo srážku a v určité zákonem stanovené lhůtě odvést daň do veřejného rozpočtu prostřednictvím správce daně. Správcem daně je orgán státní správy,

který je podle příslušného zákona povinen výměrem, výběrem, vyúčtováním a případně vymáháním daně od plátců. Správcem daně je nejčastěji finanční úřad. Plátcem i poplatníkem je u přímé daně jedna osoba, jako je tomu třeba u daně z příjmu podnikající fyzické osoby, u nepřímé daně jsou to dvě různé osoby, např. u daně z příjmu fyzických osob, nebo u daně z přidané hodnoty (zkr. DPH). [8]

Obce nedisponují velkými daňovými pravomocemi, nemohou ovlivňovat základ daně, sazbu nebo poskytovat osvobození od daně. Mezi daně, ze kterých plyne příjem do rozpočtu obce, patří daň z nemovitých věcí, jejíž výši může obec podle pravidel uvedených v příslušném zákoně ovlivnit koeficientem vydaným v obecně závazné vyhlášce obce. Příjem obcím plyne také daň z příjmu právnických osob se sídlem na území obce. Obce mají také podíl na celostátně vybraném DPH. Obce mají i další možnosti příjmů svých rozpočtů. Mezi nedaňové příjmy, jejichž výši může obec ovlivnit, jsou příjmy z vlastní činnosti, příjmy z prodeje nekapitálového majetku, kapitálové příjmy z prodeje dlouhodobého majetku a přijaté transfery, zejména investiční transfery z krajského rozpočtu, příjmy ze státních a evropských fondů, dotace ze státního nebo evropského rozpočtu. Dalším příjmem obecního rozpočtu jsou také místní poplatky. [7] Ty se řídí zákonem č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích.

Bohatství není měřítkem současného hospodářského růstu, ale zdrojem budoucího hospodářského růstu. Ve vyspělých ekonomikách je značným podílem bohatství nehmotný kapitál oproti přírodnímu a produkčnímu kapitálu, který dominuje v méně rozvinutých ekonomikách. Jednotlivé složky kapitálu se mohou vzájemně ovlivňovat, vylučovat nebo mohou být vzájemnými substituty. Využívání jednotlivých složek bohatství s sebou přirozeně nese určitá rizika. Efektivní skladba těchto složek bohatství a rozložení rizika jsou důležité nástroje pro plánování budoucího udržitelné rozvoje. [9]

B.1.7 Podpora podnikání a inovací

Nástrojem podpory podnikání je tzv. „průmyslová politika“. Jejím cílem je snaha o posílení konkurenceschopnosti a výkonnosti průmyslu na daném území a tím podpořit hospodářský rozvoj tohoto území. Viděno makroekonomicky je snahou snižovat nezaměstnanost, inflaci, platební bilanci, agregátní nabídku a agregátní poptávku. Mikroekonomickým pohledem cílí podporu na firmy a domácnosti jako ekonomické subjekty, které se nejvíce podílí na hospodářském růstu daného území. Mezi nejčastěji uplatňované politiky podpory podnikání patří zvyšování transparentnosti tržního prostředí, zvýšení mobility práce a kapitálu, regulace cenotvorby, regulace vstupu na dílčí trhy, cla, daně, tržní intervence, dotace, veřejné investice. [7]

Hlavními argumenty pro zásahy veřejného sektoru jsou ochrana zaměstnanců, pozitivní ovlivnění výrobních faktorů, např. školství přispívá ke zvyšování kvality práce, zdravotnictví přispívá k menší míře výpadků pracovních sil a zvyšování produktivity práce, podpora exportu přináší do země kapitál pro další investice, apod. Argumenty proti jsou především negativní ovlivňování přirozeného konkurenčního prostředí a dalších přirozených mechanismů trhu, vládní selhání ve snaze o efektivní alokaci výrobních faktorů. [7]

Konkrétně se jedná zejména o investice do rozvoje dopravní a technické infrastruktury, podpora inovací, podpora vzdělávání, politika zaměstnanosti, proexportní

politika, regionální a strukturální průmyslová politika (tj. podpora podnikání ve vybraných průmyslově slabých regionech), ochrana konkurence a hospodářské soutěže. Všechny tyto politiky podporují hospodářský růst státu. Průmyslová politika ČR spadá do gesce Ministerstva průmyslu a obchodu, regionální průmyslová politika spadá do gesce Ministerstva pro místní rozvoj. [7]

V rámci Evropské unie (zkr. EU) je průmyslová politika zaměřena především na dotační podporu vedoucí k posilování konkurenceschopnosti a minimalizaci rozdílů jednotlivých regionů. Zejména cílí na podporu drobného a středního podnikání. EU nezasahuje do kompetencí jednotlivých členských států v oblasti hospodářské a průmyslové politiky. [7]

Inovace lze definovat jako „*obnovu a rozšíření škály výrobků a služeb a s nimi spojených trhů, vytvoření nových metod výroby, dodávek a distribuce, zavedení změn řízení, organizace práce, pracovních podmínek a kvalifikace pracovní síly*“. Jde o celý proces od prvotní myšlenky až po její realizaci, nejde jen o jednorázovou akci. [12]

B.1.8 Veřejná podpora

Pokud je poskytovatelem veřejný sektor, tedy zjednodušeně stát, kraj či obec, příp. jimi zřízené a vlastněné organizace, pokud podpora pochází z veřejného rozpočtu, pokud je podnikatel nebo odvětví, jež obdrží podporu, zvýhodněn oproti ostatním podnikatelům nebo odvětvím a je-li touto podporou ovlivněn přeshraniční obchod mezi členskými státy EU, jedná se o veřejnou podporu a tato je zakázána. [7]

Nejčastější formy veřejné podpory jsou granty, dotace, půjčky a záruky, slevy na daních a daňové úlevy, odpuštění místních a správních poplatků, podpora zaměstnanosti, podpora vzdělávání, revitalizace brownfieldů, regulované nájemné, poradenství, odpisy, bezplatná reklama ve státní či regionální televizi a v neposlední řadě také investiční pobídky. [7]

Investiční pobídky jsou nejčastější formou veřejné podpory v ČR, mohou mít podobu slev na dani z příjmu, převod pozemků připojených na inženýrské sítě za zvýhodněné ceny, převod pozemků jiných druhů na stavební parcely, podpora tvorby nových pracovních pozic a rekvalifikací zaměstnanců. [7]

Dohled nad poskytováním veřejné podpory provádí Úřad pro ochranu hospodářské soutěže. Obecnou, tzv. *blokovou výjimku* tvoří oblasti ochrany životního prostředí (výjimka nezahrnuje vědu a výzkum, ten je podporován z jiných zdrojů), regionální podpory, podpory malého a středního podnikání, podpory vědy, výzkumu a inovací, vyrovnání nákladů soukromého sektoru spojených s poskytováním veřejné služby, podpora veřejné dopravy. Konkrétními příklady povolené podpory jsou např. odstranění následků přírodních katastrof a jiných výjimečných událostí, podpora zaostalých a strukturálně postižených regionů, ochrana kulturního dědictví před hrozcí zkárou a obecně jde-li o kompenzaci objektivních tržních selhání a v situacích, kdy jde o naplňování služeb ve veřejném zájmu. [7]

Speciálním případem výjimky veřejné podpory je tzv. „podpora de minimis“, tedy podpora malého rozsahu. Je pro jeden subjekt omezena celkovou částkou 200 000 € za tři po sobě jdoucí roky, resp. účetní období. Do tohoto součtu se počítá jakákoli veřejná podpora, nejen „de minimis“. [7]

B.1.9 Veřejné zakázky

Pravidla pro zadávání veřejných zakázek, práva a povinnosti účastníků zadávacích řízení a dalších osob a orgánů státní správy ve věci veřejných zakázek se řídí zákonem č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek. Tento zákon definuje zadání veřejné zakázky jako „uzavření úplatné smlouvy mezi zadavatelem a dodavatelem, z níž vyplývá povinnost dodavatele poskytnout dodávky, služby nebo stavební práce“. Zadáním veřejné zakázky není uzavření pracovněprávní nebo jiné obdobné smlouvy. Dělení veřejných zakázek podle předmětu, finančního limitu a druhu zadávacího řízení viz **(Tab. 1)**. Ceny uvedené v tabulce jsou bez DPH.

Volba druhu zadávacího řízení pro nadlimitní veřejné zakázky a pro zakázky na stavební práce od 50 000 000 Kč do 140 448 000 Kč závisí na požadavcích zadavatele a dalších podmínkách uvedených v zákoně o zadávání veřejných zakázek. Hlubší rozbor této problematiky není předmětem zkoumání této práce.

VEŘEJNÉ ZAKÁZKY	Malého rozsahu	Podlimitní	Nadlimitní
Finanční limity podle typu zadavatelů	<p>do 2 000 000 Kč na dodávky nebo služby pro všechny typy zadavatelů</p> <p>do 6 000 000 Kč na stavební práce pro všechny typy zadavatelů</p>	<p>do 3 653 000 Kč na služby a dodávky, pokud je zadavatelem ČR, ČNB, nebo státní příspěvková organizace</p> <p>do 5 610 000 Kč na služby a dodávky, pokud je zadavatelem územní samosprávný celek nebo jeho příspěvková organizace a jiná právnická osoba zřízená pro uspokojování potřeb ve veř. zájmu</p> <p>do 11 247 000 Kč na služby a dodávky pro sektorové zadavatele nebo zakázky v oblasti obrany a bezpečnosti</p> <p>do 140 448 000 Kč na stavební práce pro všechny typy zadavatelů</p>	<p>nad 3 653 000 Kč na služby a dodávky, pokud je zadavatelem ČR, ČNB, nebo státní příspěvková organizace</p> <p>nad 5 610 000 Kč na služby a dodávky, pokud je zadavatelem územní samosprávný celek nebo jeho příspěvková organizace a jiná právnická osoba zřízená pro uspokojování potřeb ve veř. zájmu</p> <p>nad 11 247 000 Kč na služby a dodávky pro sektorové zadavatele nebo zakázky v oblasti obrany a bezpečnosti</p> <p>nad 140 448 000 Kč na stavební práce pro všechny typy zadavatelů</p>
Možné druhy zadávacího řízení	není nutný řízení podle zákona o zadávání veřejných zakázek	pro zakázky na služby a dodávky a zakázky na stavební práce do 50 000 000 Kč zjednodušené podlimitní řízení	<p>otevřené řízení</p> <p>užší řízení</p> <p>jednací řízení s uveřejněním</p> <p>jednací řízení bez uveřejnění</p> <p>řízení se soutěžním dialogem</p> <p>řízení o inovačním partnerství</p>

(Tab. 1) Dělení veřejných zakázek podle předmětu, finančního limitu a druhu zadávacího řízení – vlastní zpracování (zdroj dat: zákon o zadávání veřejných zakázek a prováděcí nařízení vlády)

B.1.10 Partnerství veřejného a soukromého sektoru (PPP)

Koncept nabízí možnosti spolupráce soukromého a veřejného sektoru v naplňování společných zájmů. Nejedná se však o pouhé služby a zboží poskytované soukromým sektorem pro veřejný sektor, jako je tomu u veřejných zakázek, nýbrž o společně vyvíjené a koordinované úsilí s cílem zajištění veřejného statku. Jde o smluvní dohodu oboustranně prospěšnou. Veřejný sektor často není schopen naplánovat realizaci například výstavbových projektů, odborně je realizovat, a nakonec také efektivně provozovat. V tomto může soukromý sektor nabídnout své služby, jejichž rozsah může být různý. Veřejný sektor může nabídnout finanční spoluúčast, třeba formou dotací, čímž může poskytnout soukromému partnerovi nepřerušované finanční toky a také může nabídnout podporu správních činností, zejména v oblasti územního plánování a stavebního řádu, tedy územní rozhodnutí a stavební povolení. [7]

Mezi často uváděné výhody patří efektivnější rozložení rizik, snížení celkových nákladů na celý životní cyklus projektu, vyšší výsledná kvalita dodávaných služeb oproti klasickým veřejným zakázkám, rychlejší výstavba infrastruktury, efektivnější využití zdrojů a v důsledku také podpora zaměstnanosti. Často uváděná rizika jsou špatný výběr protistrany vlivem příliš obecných pravidel zadání, což může vést k problémům s kvalitou nebo dodržáním požadovaných lhůt. Problémem dále může být korupce a další nekalé praktiky, jež mohou způsobit nejen finanční ztráty, ale také nezájem soukromého sektoru o tento typ spolupráce s veřejným sektorem. Neopomenutelným rizikem výstavbových projektů je podcenění předběžných průzkumů. Nejen těch geologických, ale také podmínek na trhu. Např. inflace, ceny materiálu a stavebních prací, dále pak nedostatečná podrobnost či kvalita zpracování prováděcí dokumentace včetně rozpočtu apod. [7]

B.1.11 Hodnocení veřejných investic

Specifikum veřejných investic tkívá v tom, že náklady většinou výrazně převyšují jejich výnosy. Nelze je proto hodnotit běžnými ekonomickými metodami používanými pro hodnocení soukromých investic. Pro hodnocení nejen veřejných investic je vhodné zahrnout celý životní cyklus projektu, od fáze návrhu, přípravy, realizace, přes fázi provozu až po fázi likvidace. [13]

Vhodné pro svou relativní jednoduchost jsou metody jedno-kriteriálního rozhodování, které analyzují náklady a porovnávají je s výstupy. [14] Jedná se především o Analýzu minimalizace nákladů (zkr. CMA), Analýzu nákladů a užitků (zkr. CBA), Analýzu efektivnosti nákladů (zkr. CEA) a Analýzu užitečnosti nákladů (zkr. CUA). Metody hodnotí celospolečenské přínosy projektů a umožňují jejich vzájemné porovnání a výběr nejvhodnějšího projektu z hlediska nejlepších možných užitků. Nejpoužívanější metodou je CBA, která nabízí nejkompaktnější hodnocení na základě srovnání příjmů v celém životním cyklu a celospolečenských přínosů ve srovnání s výdaji a celospolečenskými ztrátami. Výstupy této metody lze dále hodnotit běžnými ekonomickými metodami, např. pomocí Čisté současné hodnoty, Vnitřního výnosového procenta a Indexu rentability. [13]

B.1.12 Problémy a nedostatky veřejného sektoru

Často skloňovanými problémy veřejného sektoru jsou neefektivita a nepřehlednost procesů, přílišná byrokratická zátěž, chybějící nebo nedostačující systém zvyšování kvalifikace zaměstnanců, nedostatečná systémová podpora volených zástupců na malých obcích a často i roztržitost samosprávy. Problémem je také tzv. *fiskální iluze*, tj. zkrslená představa občanů o fungování státu, zejména představa o neomezenosti veřejných zdrojů. Vychází ze zvyku z doby minulého režimu, kdy stát zajišťoval relativní blahobyť všech obyvatel prostřednictvím přerozdělování společného vlastnictví, bez nutnosti přímého zdanění ekonomických aktivit obyvatel. Ve srovnání se současností tak mají někteří obyvatelé představu, že daňová zátěž je neúměrná jejich prospěchu z veřejných zdrojů. [14]

Problém roztržitosti samospráv řeší do větší hloubky například Jan Schnaubert ve své diplomové práci *Možnosti řešení velkého počtu malých obcí v ČR* na Katedře veřejné ekonomie Ekonomicko-správní fakulty Masarykovy univerzity. [15]

B.2 Udržitelný rozvoj měst

*„Až bude pokácený poslední strom,
až bude poslední řeka otrávená,
až bude chycena poslední ryba,
tehdy poznáme, že peníze se nedají jíst.“*

— Indiáni Kmene Cree

V § 6 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, je udržitelný rozvoj definován jako *„takový rozvoj, který současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby, přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů.“*

Tlak způsobený prohlubující se změnou klimatu a poznání v této oblasti ukázaly, že ochrana životního prostředí a jeho zdrojů není nutná pouze z důvodu zachování přírody a rozmanitosti rostlinných a živočišných druhů, ale také z důvodu zachování života na Zemi, včetně toho lidského. Životním prostředím se již nemyslí pouze příroda a statické, neměnné „přirozené“ a člověkem neovlivněné prostředí, protože takových míst již na Zemi není mnoho. Životní prostředí je dynamický a přirozeně se proměňující systém, včetně člověka a jím způsobených (tzv. antropogenních) zásahů. Od průmyslové revoluce narůstá vliv lidské činnosti na životní prostředí, zejména pak od poloviny 20. stol., kdy tento vliv doznává globálních rozměrů. V současnosti stojíme před reálnými důsledky pravděpodobně nevratných změn životního prostředí a je stále aktuálnější potřeba situaci řešit. S rostoucí světovou populací rostou také nároky na zdroje, které se tak ekonomicky vzato stávají vzácnějšími a tedy dražšími. Volnotržní mechanismy jsou neúčinné, protože *„nejsou citlivé na překračování limitů únosnosti“*. [3]

Obvykle se udržitelnost spojuje především s energetickou náročností budov a jejím snižováním, případně s recyklací a odpadovým hospodářstvím. To jsou však pouze dílčí součásti procesů probíhajících ve městech. Udržitelná města musí zacházet udržitelně také s veřejným prostorem a zelení, podporovat spravedlivé rozdělení bohatství ve společnosti, omezovat vyčleňování a marginalizaci jakékoli části společnosti, podporovat kvalitní a šetrnou výstavbu, umožňovat efektivní a zodpovědné procesy a rozhodování. [16]

Ekonomické pohledy by měly vždy tvořit podklady pro rozhodování veřejné moci o dalším rozvoji území. *„Znalost ekonomických procesů v území a vzájemných vazeb mezi sociálně ekonomickou a fyzickou stránkou prostředí umožní navrhnout řešení, která obstojí nejen z prostorově-estetického hlediska a provozního hlediska, ale také jsou reálná v konkrétních ekonomických podmínkách.“* [17]

Již starověký filosof Herakleitos z Efesu si všiml přirozené vlastnosti světa podléhat neustálé změně a také toho, že změna nikdy nechodí sama, ale přináší další změny. [18] Lze to chápat i tak, že nemá smysl zkoumat jednotlivé jevy samostatně, neboť teprve ze vzájemných vztahů mezi těmito jevy poznáme, jak funguje celek. *„Upadající města, slábnoucí ekonomika a narůstající sociální potíže chodí ruku v ruce. Toto spojení není náhodné.“* [19]

Environmentální aspekt, byť se dotýká všech, bohatých i chudých, má vztah nepřímé úměry k sociální rovnosti. Klimatická změna prohlubuje sociální nerovnost. Společnost

je křehká a klimatická změna může velmi snadno tuto rovnováhu narušit. Kroky ke zmírnění dopadů klimatické změny jsou tedy nejen projevem snah ochrany přírody, současně jsou také aktem sociálního porozumění. [20]

Ekonomicky motivované aktivity probíhající v daném území sledují vlastní prospěch. Prospěch jednoho však může znamenat újmu pro druhé. V případě střetu dvou záměrů v území je potřeba upřednostnit veřejný prospěch před prospěchem soukromým. [17]

V globalizovaném světě mají soukromá rozhodnutí mnohem větší dopad, proto jsou potřeba větší regulace. Na mezinárodní úrovni je potřeba vytvářet větší politický tlak na ničitele životního prostředí. Roste také potřeba na mezinárodní úrovni koordinovat postupy adaptace na změnu klimatu. Pokud dojde k prosazení těchto regulací podmíněných tímto tzv. „*ekologickým imperativem*“, půjde o jednu z největších změn od průmyslové revoluce. [20]

Externality lze popsat jako nezáměrné mimotržní průvodní jevy aktivit a území, především výroby a užívání půdy, které působí na ostatní subjekty mimo původce. Mohou být pozitivní i negativní. Subjekty ovlivněné těmito externalitami za prospěch nemusí platit ani jim nejsou kompenzovány škody. „*Externality se objevují, když se individuální náklady nebo přínosy nerovnejí společenským nákladům nebo přínosům.*“ [17]

B.2.1 Tragédie obecní pastviny a její důsledky pro města

Gerrett Hardin ve své esejí *Tragédie obecní pastviny* [21], kterou publikoval v roce 1968, popisuje, že u statků vlastněných skupinou uživatelů je přirozenou snahou jednotlivce vždy maximalizovat vlastní krátkodobý užitek, to se ovšem děje na úkor ostatních uživatelů. Výsledkem je zkáza tohoto společného statku. [21]

Nemusí se však jednat pouze o případ pastvy dobytka. Obecně rozlišujeme dvojí druh užítku z území. Prvním užitekem z území je čerpání přírodních zdrojů, čímž je myšleno například hospodářské využití (tj. zemědělství, lesnictví, pastevectví) a těžba surovin, které může být buď udržitelné nebo neudržitelné. Udržitelné využívání zdrojů je takové využívání, kdy obnova přírodního zdroje probíhá rychleji než jeho čerpání. Těžbu nerostných surovin pak považujeme za neudržitelné využívání zdrojů. Druhým možným užitekem z území je využití k jiným aktivitám, čímž může být myšleno například užití pozemku pro výstavbu. Z uvedených skutečností lze vyvodit, že „*budoucí užitek je ovlivněn předchozím užíváním*“. Užitek z krátkodobého hlediska přináší pouze krátkodobě vysokou efektivitu, ale dlouhodobé negativní důsledky v ekologické a sociální oblasti, v neposlední řadě také postupné snižování ekonomické rentability. Například intenzivní průmyslové zemědělství v krátkodobém horizontu přináší vysoké zisky, ale při dlouhodobém pohledu dochází k postupnému snižování úrodnosti půdy, znečištění životního prostředí chemickými hnojivy a zprůtrhání sociálních vazeb – zejm. rozorání polních cest a ztráta vztahu k půdě. [17]

Bylo by velmi naivní předpokládat, že ekonomické subjekty založené za účelem tvorby zisku budou z vlastního rozhodnutí sledovat kromě zisku i jiné cíle, dokonce takové, které mohou jejich okamžitý zisk snižovat. Zájmy budoucích generací nezaplátí pohledávky a výplaty zaměstnancům a vlastní zisk, který je možno dále investovat a umožnit rozvoj firmy. Nezdá se ani, že by „*neviditelná ruka trhu*“ sama tento problém vyřešila, i když může být ku prospěchu, pokud budou zákazníci těchto firem poptávat výrobky a služby u těch, které se snaží o šetrné investování a udržitelnost. [17]

Zapojením časové jednotky do hodnocení investic a užívání území tedy ukazuje, že krátkodobý zisk je méně efektivní a přináší řadu negativních důsledků včetně postupného snižování ekonomické efektivity. Je tedy výhodné i z dlouhodobého ekonomického pohledu uplatňovat principy udržitelného rozvoje. [17]

Růst populace a téměř neplánované a nekoordinované rozrůstání měst začalo v období průmyslové revoluce a prakticky se nezastavilo dodnes. Sociální hnutí vedla ke zlepšování životních podmínek lidí žijících v průmyslových částech měst, především použitím standardizace a typizace, což umožňovalo snadnou a rychlou výstavbu relativně kvalitního bydlení na dosud nezastavěné ploše. [22] Je potřeba si tedy uvědomit, že tato výstavba v době svého vzniku vykonala velkou službu pro zlepšování kvality života, byť je v současné době zavrhována jako špatná.

Růst měst narazil na svoje limity, mění se demografické složení, budoucí ekonomická prosperita není jistá, důsledky narušení přírodního prostředí začínají být velmi zřetelné. Jinými slovy, města se stávají stále více neudržitelná. Je nutné změnit přístup, aby města zvrátila tento trend a nastoupila cestu k větší udržitelnosti. To bude vyžadovat opuštění od rozrůstání města a zlepšovat podmínky života v již zastavěném území. [22] Další růst není ekonomický únosný, sociálně spravedlivý ani šetrný k přírodě.

Crawford [23], Jacobs [19], Duany [16], Mostafavi [20] i další autoři se shodují na tom, že rozrůstání měst vede k nárůstu automobilismu a neúměrnému navýšení spotřeby zdrojů. Tento přístup zanechává obrovskou ekologickou stopu. Tato zátěž způsobuje nejen environmentální problémy, ale také sociální a ekonomické problémy.

Nelze dosáhnout plné soběstačnosti ani nulové ekologické stopy. [20] Města jsou ekonomicky závislá na obchodu s jinými městy. [5] Jsou také environmentálně propojená s okolním venkovským a přírodním prostředím, probíhá kulturní výměna i přesuny obyvatelstva za subjektivně vnímanými výhodnějšími podmínkami.

Crawford ve své knize *Carfree cities* [23] uvádí možná měřítko kvality života, např. četnost dní se zhoršenou kvalitou vzduchu (tj. nadlimitní znečištění vzduchu), kojeneckou úmrtnost, index chudoby, míru nezaměstnanosti, míru gramotnosti, počet vězněných osob, výskyt duševních onemocnění apod.

B.2.2 Udržitelný územní rozvoj a územní plánování

Karel Maier [17] definuje územní rozvoj jako „proces v území, při němž dochází k jeho zhodnocení, a to změnou funkčního využití území nebo zásadní změnou intenzity využívání území“. Také uvádí, že „územní rozvoj je důsledkem investiční činnosti v území“. [17] Investice do územního rozvoje lze tedy chápat jako nástroj pro zlepšování podmínek života ve městech.

Městské plánování je tak velmi důležitým nástrojem udržitelného rozvoje. Konvenční plánování užívá dvourozměrný přístup, operuje v ploše, na povrchu, což nenabízí řešení současných výzev. Nový přístup městského plánování musí být založen na trojrozměrném principu, který se dá zjednodušit na tři úrovně. Již zmíněná úroveň terénu musí být doplněna o systematické plánování podzemního prostoru i prostoru nad úrovní terénu. [20]

§ 38 stavebního zákona definuje cíle, § 39 téhož zákona pak definuje úkoly územního plánování. Zejména uvádí, že cílem je „soustavně a komplexně řešit funkční využití území,

stanovovat zásady jeho plošného a prostorového uspořádání a vytvářet předpoklady pro udržitelný rozvoj území spočívající ve vyváženém vztahu podmínek pro příznivé životní prostředí, pro hospodářský rozvoj a pro soudržnost společenství obyvatel území, který uspokojuje potřeby současné generace, aniž by ohrožoval podmínky života generací budoucích". Udržitelný rozvoj je tedy kodifikován jako podstatná součást územního plánování. Dále má územní plánování chránit a rozvíjet „*přírodní, kulturní a civilizační hodnoty území, včetně urbanistického, architektonického a archeologického dědictví, a přitom chrání krajinu jako podstatnou složku prostředí života obyvatel*", dokonce definuje, že orgány územního plánování jsou zodpovědné za koordinaci veřejných zájmů v území a konkretizaci jejich ochrany. S ohledem na tyto předpoklady územního plánování „*určuje podmínky pro hospodárné využívání zastavěného území a zajišťuje ochranu nezastavěného území a ochranu a rozvoj zelené infrastruktury*".

Zelenou infrastrukturu definuje stavební zákon v § 10 jako součást veřejné infrastruktury, tvoří ji „*plánovaný, převážně spojitý systém ploch a jiných prvků vegetačních, vodních a pro hospodaření s vodou, přírodního a polopřírodního charakteru, které svým cílovým stavem umožňují nebo významně podporují plnění široké škály ekosystémových služeb a funkcí; součástí zelené infrastruktury je také územní systém ekologické stability krajiny*". Mezi úkoly územního plánování kromě posuzování a navrhování využití území patří z pohledu udržitelnosti klíčový úkol „*vytvářet předpoklady pro hospodárné využívání území, zejména důsledným využíváním zastavěného území sídel prostřednictvím cílené revitalizace znehodnocených nebo zanedbaných ploch*" a také „*uplatňovat požadavky na adaptaci sídel a uspořádání krajiny vyplývající ze změny klimatu*".

Podle § 40 stavebního zákona je *úkolem územního plánování* také vyhodnocení vlivů na udržitelný rozvoj území. Podle tohoto ustanovení má posuzovat vliv územně plánovací dokumentace na udržitelný rozvoj území. Jeho součástí je vyhodnocení vlivů na hospodářský rozvoj, vlivu na soudržnost společenství obyvatel území a vlivu na životní prostředí, zejména posouzení vlivů na chráněné přírodní celky a evropsky významné lokality nebo ptačí oblasti. Obsahem je určení, popis a posouzení možných významných vlivů vyplývajících z územně plánovací dokumentace a stanovení rozumných náhradních řešení.

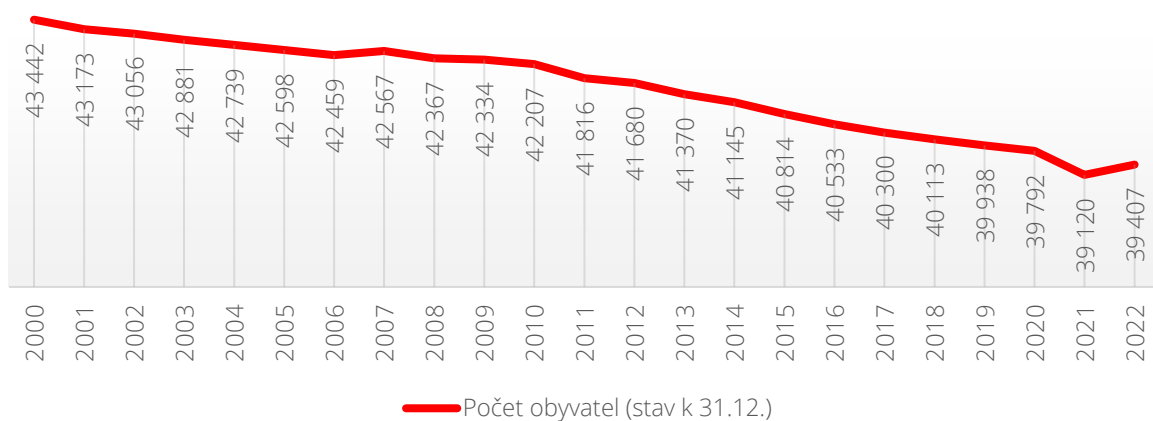
Dále § 141 stavebního zákona v rámci definice *veřejných prostranství* požaduje, aby „*přispívaly obytné kvalitě a významu místa a omezovaly dopady oteplování a sucha, zejména možností vsakování vody a výsadby stromů a další veřejné zeleně*", a jejich uspořádání „*musí zajistit dostupnost a obsluhu území a jeho prostupnost pro užití chodci a podle možností též bezmotorovou dopravou*".

Udržitelná výstavba umožňuje snadnou změnu funkčního využití, přizpůsobení novým podmínkám a požadavkům. Změna není jednorázová a samoúčelná záležitost, je to neustálý proces, se kterým je nutné počítat a aktivně jej podporovat. [22] Snaha potlačovat změny a udržovat *status quo* vede ke stagnaci.

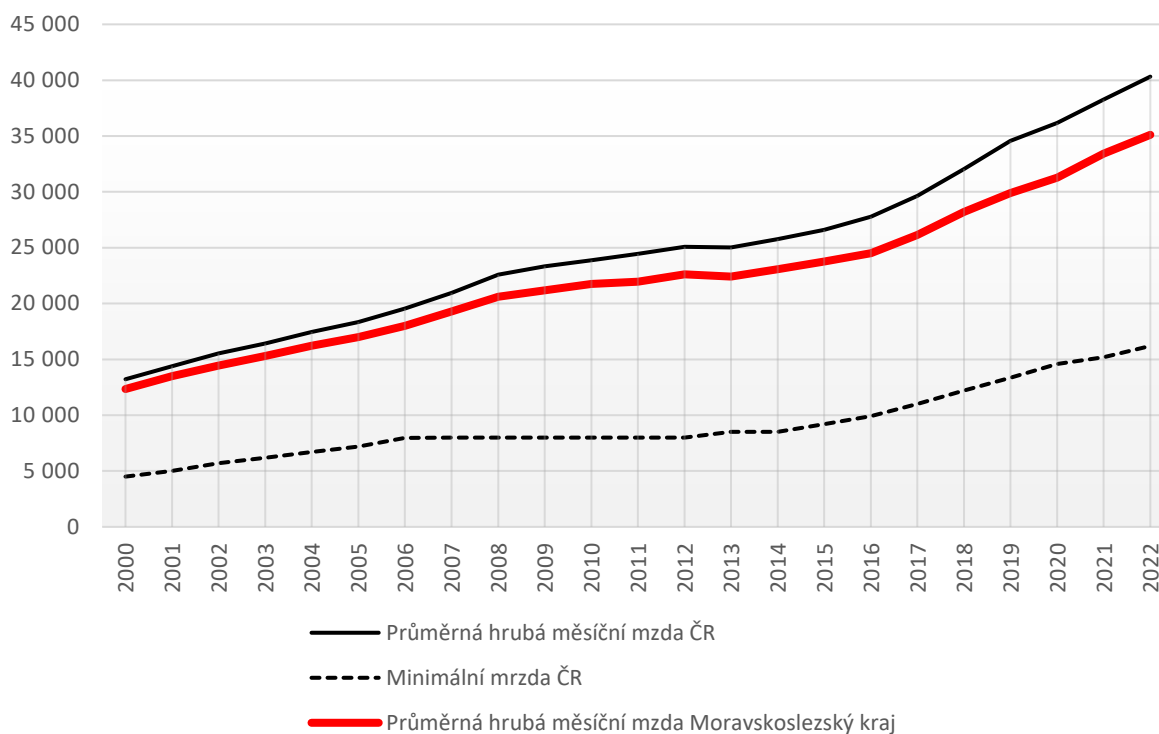
Špatná kvalita vystavěného prostředí přesvědčila mnoho lidí, že je růst a rozvoj špatný, že dobrý rozvoj není možný, a proto je potřeba rozvoj úplně zastavit. Tento nerůstový přístup je podle Duanyho [16] neudržitelný, neboť populační růst se v nejbližších letech nezastaví. Nerůstové kampaně se prý také často vyhýbají plánování a důsledkem tohoto přístupu na politické úrovni bývá nedostatek bytů a následuje rychlý růst v jeho nejhorší podobě. [16] To jsme v tehdejší Československu zažili po pádu komunistického režimu, kdy selhávalo

plánování a po revoluci se tzv. „uvolnila stavidla“ neřízenému rozrůstání satelitních městeček do krajiny.

Jacobs [5] prohlašuje, že stagnace je vzhledem k využívání přírodních zdrojů více destruktivní než hospodářský růst, protože růst dlouhodobě diverzifikuje zdroje, nevyužívá žádný z nich nad únosnou míru a nabízí alternativy. Omezování růstu populace pod záminkou řešení problémů s chudobou je kontraproduktivní omyl. [5] Tento omyl je založený na tezi Adama Smithe, že „chudobu způsobuje přelidnění“. [4] Pokud by to však byla pravda, s poklesem populace by mělo nastat zlepšení ekonomické situace, což se ve skutečnosti neděje, naopak se situace zhoršuje. [5] Jako příklad lze uvést ORP Krnov, kde dlouhodobě klesá počet obyvatel. Pokud by byl předpoklad pravdivý, měla by se ekonomická situace zlepšovat, což se zjevně neděje, jak dokládají následující grafy založené na údajích Českého statistického úřadu (zkr. ČSÚ) a Ministerstva práce a sociálních věcí (zkr. MPSV). **(Graf 1)** vykresluje demografický vývoj ORP Krnov od roku 2000 do roku 2022, je vidět postupný úbytek počtu obyvatel. **(Graf 2)** ukazuje zvětšující se rozdíl mezi průměrnou hrubou měsíční mzdou Moravskoslezského kraje a celé ČR. Jsou použita statistická data o mzdách pro kraj, protože pro úroveň ORP nejsou potřebná data k dispozici. Lze však předpokládat, vzhledem k rozložení ekonomických aktivit v kraji [24], že ORP Krnov bude ještě více zaostávat za zbytkem Moravskoslezského kraje.

(Graf 1) Vývoj počtu obyvatel ORP Krnov – vlastní zpracování (zdroj dat: ČSÚ)

(Graf 2) Hrubé peněžní příjmy v Kč v porovnání s průměrnou hrubou mzdou a minimální mzdou – vlastní zpracování (zdroje dat: ČSÚ a MPSV)

Duany uvádí dvě poučení o růstu. První zní: „připustit, že růst je nezastavitelný“. Druhé zní: „zaměřit se na kvalitu růstu“. [16]

Jacobs tvrdí, že města byla v minulosti nástroji osvobození myšlení lidí, neboť ve městech se rodily velké myšlenky a vznikaly vynálezy, začínaly revoluce, které měnily okolní svět. [19] Toto tvrzení lze interpretovat také tak, že města jsou další „vrstvou oblečení“, která izoluje od přírodních projevů. Vezmeme si však tlustý vlněný kabát v horkém létě? Adaptace měst tak lze chápat jako „převlečení“ měst do vhodnějšího oblečení.

Procesu územního rozvoje se účastní mnoho veřejných i soukromých subjektů, zejména reprezentanti výstavby. Těmi jsou stavebníci či developeři, jejich případní investoři a budoucí uživatelé, jako zástupci veřejného sektoru především obce, někdy také regiony, případně stát nebo jejich organizace. Veřejný sektor sám na sebe také může vzít roli investora nebo stavebníka. Důležitou roli hrají orgány veřejné správy, zejména stavební úřad a úřad územního plánování, často také katastrální úřad, pozemkový úřad a další, jejichž úkolem je hájit *veřejný zájem*. Neopomenutelné místo mají i vlastníci pozemků, projektanti či architekti, stavební firmy atd. Územní rozvoj je tedy výsledek působení všech těchto aktérů. [17] Tyto zainteresované osoby hájící vlastní zájmy jsou někdy také označovány jako „stakeholdéři“.

Mezi zásadní priority udržitelného územního rozvoje musí patřit základní veřejná infrastruktura a usměrňování soukromé výstavby tam, kde to bude mít nejlepší ekonomické, ekologické a sociální přínosy. [16] Největší vliv má v urbanizovaném území poloha pozemku a jeho dostupnost vzhledem k centru sídla. Bydlení jako nejrozsáhlejší funkce je v urbanizovaném území funkcí dominantní. [17] Tento přístup vyžaduje vytvoření

hierarchie možných variant od nejhodnějších po nejméně vhodné podle jejich udržitelnosti. Zvolená měřítko lze vyjádřit jako prioritou obnovy kvalitní městské zástavby a její doplňování, zastavování proluk a revitalizace brownfieldů oproti rozrůstání a zastavování doposud nezastavěného území. Žádoucí je také obnova budov a doplňování funkcí v předměstském pásmu, méně žádoucí je pak výstavba „na zelené louce“ s již existující infrastrukturou, nežádoucí je výstavba „na zelené louce“ s nutností vybudovat infrastrukturu, nebo dokonce v místech, kde hrozí riziko ohrožení životního prostředí. Jakmile je tato posloupnost včleněna do územního plánování, je možné podporovat rozvoj v nejhodnějších oblastech, a naopak upřít podporu rozvoje u těch nejméně vhodných oblastí. [16]

B.2.3 Obytná hustota, rozmanitost funkcí a segregace

Jacobs popisuje rozdíl mezi přelidněním a vysokou obytnou hustotou. Přelidnění je příliš vysoký počet osob na jednu obytnou místnost, zatímco obytná hustota je počet obyvatel na jednotku plochy povrchu území. Vysoká obytná hustota je důležitá pro nakupení velkého množství funkcí a poskytování rozmanitých možností ve městě. [19] Je také nezbytná pro efektivní využívání pozemků a infrastruktury.

Optimální obytná hustota, tedy intenzita využití území, nastane, když se mezní náklady na výstavbu a náklady na provoz po dobu návratnosti nového nájemního domu v území dostane právě na hranici výše výnosu z nájmu, kterou jsou zájemci o bydlení v tomto domě ochotni zaplatit. Snaha o zvýšení obytné hustoty nad optimální úroveň vede ke zhoršení kvality života starousedlíků, což se projeví poklesem tržní hodnoty jejich nemovitostí. Pokud výstavbu nové obytné čtvrti provede jeden subjekt, developer, bude jeho cílem obytnou hustotu optimalizovat, aby dosáhl nejvyššího možného výnosu za co nejnižších nákladů. Bude-li realizovat výstavbu jednotlivý stavebník, bude sledovat pouze vlastní náklady a případné výnosy, nebude se ohlížet na újmu, kterou způsobí ostatním majitelům nemovitostí. I za předpokladu regulace intenzity využití v územním plánu bude výsledná obytná hustota o něco vyšší než optimální a celková hodnota rozvoje bude naopak o něco nižší než optimální. [17]

Podle nizozemských urbanistů Toma Bergevoeta a Maartena van Tuijla vede vyšší hustota budov ke zvýšení zájmu soukromých vlastníků budov o kvalitu veřejného prostoru bez toho, aby k tomu byli nuceni zástupci veřejného sektoru. [22]

Uspořádání vazeb mezi městem a venkovem umožňuje smysluplnou volbu životního stylu, nabízí určitá přechodová pásma od jádra města, přes širší centrum, obecně městské prostředí, předměstí, venkov, až po přírodní prostředí. Každé toto pásmo se podstatně liší, zejména v dopravě, budovách, zeleni a spoustě dalších detailů. Důležité není, jak ostré jsou mezi nimi přechody, ale to, jak jsou tato pásma vnitřně konzistentní a zda se dokážou vzájemně podporovat. Toto uspořádání pásem je důležité pro pochopení toho, jaké cesty vedou k vytváření udržitelných městských prostředí, které nabídnou vhodné podmínky pro různé životní styly a potřeby různých lidí. [16]

Jacobs vyzdvihuje památkovou ochranu jako nástroj vedoucí k rozmanitosti tím, že zajistí stabilizaci již existující rozmanitosti a zamezí její likvidaci tím, že by bylo obnovováno příliš mnoho budov najednou. [19]

Rozmístění bydlení ve městě je přirozeně ovlivněno řadou faktorů. Pokud je cena pozemků ve středu města příliš vysoká a je možné stavět na jeho okraji nebo za hranicemi, město se přirozeně plošně rozrůstá, vznikají často monofunkční obytná předměstí. Tento přístup vyvolává odstředivý pohyb obyvatel a střed města se tak uvolňuje pro jiné než obytné funkce. Z důvodu nízkých cen pozemků na periferii a lepší dopravní dostupnosti pro zásobování se průmysl rovněž stěhuje na periferii a uvolňují se rozsáhlé průmyslové bloky v blízkosti centra města. Roste tlak na využití uvolněných ploch co nejbližšího středu města pro administrativní a komerční účely. [17]

Výše nákladů, jež je daná domácnost ochotna vynaložit na bydlení, ovlivňuje nároky domácnosti na kvalitu bydlení a dopravní dostupnost spojenou s dojížděním do zaměstnání, na nákupy a jiné časté cesty. Změna příjmů vede ke změně nároků na kvalitu bydlení a změně přístupu k hodnotě času stráveného dopravou. Tento jev vede k prostorové segregaci bydlení různých příjmových skupin obyvatel. S rostoucí vzdáleností od centra přirozeně klesají náklady, avšak rostou náklady spojené s dojížděním. Levné bydlení v blízkosti centra a drahá doprava vede k větší kompaktnosti sídla. Naopak drahé bydlení v blízkosti centra a levná doprava vede k suburbanizaci. [17] Levné bydlení a levná doprava vede k rozptýlené struktuře sídla s převahou ekonomicky slabších obyvatel, což přináší větší zátěž veřejných rozpočtů. Drahé bydlení a drahá doprava vede ke stagnaci nebo odlivu obyvatel.

Obchodní a administrativní zóny blízko městských center často soustřeďují ředitelství a sídla velkých společností. Na periferie velkých měst se často soustřeďují průmyslové areály a průmyslové zóny. Vyšší výdaje, které jsou spojeny s jejich polohou v blízkosti centra, jsou dostatečně kompenzovány tzv. „aglomeračními výhodami“. Přirozeným sociálním jevem je koncentrace aktivit a umístování nových aktivit do blízkosti již probíhajících aktivit. Tato koncentrace umožňuje využít možnosti výběru a také výhod, které jejich spojení nabízí. Například tzv. „úspory z rozsahu“, existence a velikost trhu, dostupnost kvalifikovaných pracovníků, dostupnost infrastruktury, variabilita a snadná substituce výpadku poptávky, snazší přístup k finančnímu kapitálu, snadné budování sociálního kapitálu. Projevují se zde ovšem také nevýhody, např. vyšší zatížení dopravní infrastruktury, velká konkurence v odvětví a malá odolnost vůči ekonomickým změnám v daném odvětví. [17]

Jacobs [19], ačkoli nebyla vystudovaná architektka ani urbanistka, od 50. let 20. stol. kritizovala konvenční urbanismus a rozvoj měst, neboť se jí rozsáhlé přestavby a státní zásahy „*nezdály být bezpečné, zajímavé a živé, ani nebyly pro města dobré*“. Tyto zásahy konvenčního urbanismu spočívaly ve srovnání všeho se zemí. Důraz byl do té doby kladen na separované funkce. Jacobs prosazovala opačný přístup. Aby města byla živá, musí růst odspodu, sousedství nesmí být monofunkční, ale se smíšenými funkcemi. Říkala, že: „*Vitální města mají podivuhodnou schopnost chápat, sdělovat, vynalézat, a objevovat to, co je zapotřebí, aby mohla bojovat se svými nesnázemi. Živá, rozmanitá a dynamická města obsahují zárodek své vlastní regenerace a k tomu tolik energie, že mohou řešit problémy a uspokojovat potřeby, které se netýkají jen jich samých.*“ [19]

Monofunkční areály jsou „fosílie“, které nejsou ve městech z pohledu udržitelného rozvoje žádoucí. Různorodost staveb nejen ve vzhledu, ale také v dispozičním uspořádání, vede k rozmanitosti funkcí a v důsledku také k větší stabilitě a odolnosti proti ekonomickým změnám, jež nelze předem předvídat. [22]

Jacobs [19] popisuje, že veřejné instituce a soukromé instituce sledující veřejný zájem bývají stabilní a mohou pomoci stabilizovat rozmanitost ve svém okolí, pokud nepodlehnu tendenci se koncentrovat na jedno místo a snižovat tím rozmanitost. Příčinu úpadku vidí ve vyčleňování funkcí a tvorbě monofunkčních zón průmyslových, obchodních nebo úřednických. [19] Konkurenční prostředí je přirozeně labilní, má tendenci k vychýlení a tvorbě monopolu, oligopolu či kartelu, které je těžší změnit.

Vznik vyloučených a segregovaných lokalit je vážným problémem a překážkou udržitelného rozvoje měst, neboť segregace vede k větším sociálním problémům stejně jako snížení diverzity v přírodě vede ke ztrátě stability a k menší odolnosti k výkyvům, jako např. kúrovcové kalamity.

Uzavřené areály narušují uliční síť a omezují prostupnost území. Dále jsou výlučně monofunkční, jejich struktura nepočítá a neumožňuje doplnění jiných funkcí, což vede k většímu dopravnímu zatížení okolních ulic. V neposlední řadě také podporují sociální segregaci. [16] Sociální segregace vede ke snížení sociálního porozumění a dalším nejen sociálním, ale také environmentálním a ekonomickým problémům.

Je zřejmé, že mnoho sociálních, ekonomických, environmentálních a psychologických problémů jsou přímým důsledkem monofunkčního zónování, intenzivní výstavby silnic a tzv. „divestic“, tedy prodeje aktiv, akcií, privatizace a podobně. [16]

Přirozené přírodní procesy, zejména ty probíhající na území zasaženém přírodní katastrofou nebo intenzivní lidskou činností, např. těžbou, nám mohou poskytnout vhodný příklad a analogii. Tyto procesy můžeme napodobit také ve městech.

Z biologie víme, že monokultury nejsou stabilní udržitelný ekosystém. [16] Na základě analogie s přírodní ekologií vymyslela Jane Jacobs vlastní definici městské ekologie: „*Městský ekosystém se skládá z fyzických, ekonomických a etických procesů probíhajících v daném čase ve městě a jeho blízkém okolí, které je na něm závislé.*“ Přírodní a městské ekosystémy mají společné základní principy. Oba vyžadují velkou diverzitu, tedy rozmanitost, která se rozvíjí postupně a organicky, přirozeně, plynule v čase. Vzniká složitá síť vzájemných vazeb mezi jednotlivými složkami ekosystému. V obou systémech existují drobné, na první pohled zanedbatelné složky, které jsou však velmi důležité. Pro přírodní ekosystémy jsou klíčové genofondy, pro městské ekosystémy je klíčová práce, její organizace a dělba. [19]

Často se setkáváme s problémem tzv. „nechtěných sousedů“. Jedná se o často velmi prospěšná a potřebná, ale určitým způsobem obtěžující, zařízení nadmístního významu, která však přináší pro místní obyvatele nežádoucí využití pozemků v blízkém okolí jejich bydliště. Jedná se například o elektrárny, skládky, útulky pro bezdomovce, vězení, výchovné ústavy apod. Tento jev se často v literatuře označuje jako „Not In My Backyard“, zkráceně také jako „NIMBY“, v překladu „ne na mém dvorku“. Všichni se shodnou, že jsou to věci žádoucí, ale nikdo je nechce mít blízko. Často jsou pak umístovány tam, kde je proti tomu nejmenší politický odpor, nebo do okrajových částí měst, kde časem dochází k jejich kumulaci, čímž se násobí jejich negativní efekty na okolí. Spravedlivé a logické rozmístění takovýchto zařízení by mělo spadat do kompetence nadmístních, tedy regionálních autorit, které o něm budou rozhodovat prostřednictvím regionálních plánů. Pečlivě sestavená regionální kritéria mohou sloužit ke spravedlivému a logickému rozmístění těchto „nechtěných sousedů“, zejména podle aktuálních podmínek funkčního využití půdy, potřebné dopravní dostupnosti,

především s ohledem na sociální spravedlnost [16] a také s ohledem na ekologické dopady těchto zařízení.

„Města potřebují ke svému životu nanejvýš složitou rozmanitost funkcí, které se vzájemně neustále jak ekonomicky, tak sociálně doplňují. Složky této rozmanitosti se mohou nesmírně lišit, ale musí se určitými konkrétními způsoby vzájemně doplňovat.“ Za klíčovou považuje tzv. „primární“ rozmanitost, která je plánovaná a řízená. Následná rozmanitost, tzv. „sekundární“, je neřízená a živelná. Sekundární rozmanitost nemůže bez primární rozmanitosti vzniknout a primární rozmanitost se bez sekundární neudrží. [19] Jako příklad lze uvést třeba budovu divadla, která umožní vznik restaurací, barů a dalších podniků v okolí, neboť návštěvníci divadla i zaměstnanci a herci potřebují jíst a vedou bohatý společenský život. Bez divadla by neměly podniky zákazníky a bez těchto podniků by divadlo nemělo herce a zaměstnance ani dost diváků.

Jane Jacobs [19] volá po tom, aby se z městského plánování stala skutečná věda, ne pouze soubor teorií, které nesouvisí s realitou. *„Je marné plánovat vzhled města nebo přemítat o tom, jak dokázat, aby působilo příjemným dojmem pořádku, pokud nevíme, jaký druh vnitřního funkčního řádu město opravdu má.“* [19]

Jacobs [19] kritizuje urbanismus zahradních měst, považuje ho za „autoritářský a paternalistický“, označuje ho za utopii ignorující kulturní a společenský život, ekonomiku, politiku. [19] Vliv urbanismu zahradních měst se u nás projevil především v podobě sídlišť budovaných v 70. a 80. letech 20. stol.

Použité technické a urbanistické řešení sídlišť na okrajích měst sice přineslo rychle velké množství kapacit pro bydlení s nízkými pořizovacími náklady, ale s výrazně vyššími náklady na údržbu, dopravu, veřejný pořádek, než je tomu u jiných částí měst. Rozsah, struktura a umístění sídlišť neumožňuje tyto náklady snížit a jejich odstranění také nepřipadá v úvahu. [17]

Veřejná prostranství, tedy zejména parky a náměstí, jsou často jako podle šablony, protože jejich funkce jsou určeny podle šablony, tj. normy, která newychází ze skutečných potřeb konkrétních uživatelů. [22] Přístup vytváření měst pro statisticky průměrné jedince a vytváření normových parametrů vytváří nudné ulice a nudná města. V těchto nudných ulicích a městech lidé žijí, ale nejde o kvalitní a spokojený život. Vždy je nutné při plánování zohledňovat jedinečnost lidí a míst a dávat této jedinečnosti prostor. Navrhovat stavby a veřejná prostranství je potřeba s ohledem na jedinečnost místa, jedinečné potřeby lidí a proměnlivost těchto potřeb. [19] Tato průměrná prostranství tedy buď přitáhnou rozmanité diverzifikované skupiny lidí z okolních funkcí, nebo se musí specializovat, aby nedošlo k jejich úpadku. Vhodné funkce jsou obecně sportovní a kulturní. Konkrétně je podle Jacobs [19] potřeba vyzkoušet, co bude v daném místě fungovat. Také navrhuje, že se často v okolí nacházejí veřejné kulturní a sportovní instituce, které by tyto funkce mohly iniciovat. [19] Zde je pak prostor pro tzv. „dočasné funkce“. Krátkodobá poptávka po využití místa by vždy měla nalézt odpovídající nabídku. Aktuálně nevyužívaná místa, nebo místa, která sice mají dlouhodobé využití, ale dočasné využití není v rozporu s poptávaným dočasným využitím, mají být k dispozici pro naplňování takovéto poptávky. [22]

Positivní zónování je způsob, jakým lidská osídlení přirozeně vytváří určité úrovně vnitřní struktury podle způsobu, jak se shlukují. Domy, jež se shlukují do bloků, jsou základní.

[16] Tato soukromě spravovaná „buňka“ je obklopena veřejným prostranstvím, tedy nejčastěji ulicemi nebo náměstím.

Jacobs [19] tvrdí, že bezpečí na ulici nezajišťuje policie, ale především přítomnost lidí. Podmínkou je, že ti lidé musí mít pocit, že jim ten prostor patří a že budou mít v okolí podporu, pokud to bude třeba. Dostupnost různorodých obchodů, služeb a funkcí v jakoukoli denní dobu. Pohyb a pobyt lidí přitahuje pohyb a pobyt dalších lidí. „*Hodně používaná městská ulice bývá bezpečná. Opuštěná městská ulice bývá nebezpečná.*“ [19]

B.2.4 Místní komunity a participace občanů na řízení města

Lokální plánování na co nejnižší úrovni a participace místních komunit vede k nejlepším možným výsledkům. Plánování bez znalosti místních podmínek vede k řešením, která nebudou přijatelná ani udržitelná. [22]

Je důležité zapojovat do plánování a rozhodování také veřejnost a společně hledat konsensuální řešení. Osvícení politici a úředníci, ale také osvícení developeři, by měli zahrnout společnost do svého plánování již od počátku, aby předešli pozdějším konfliktním situacím. Zkušenosti ukazují, že pokud je široká veřejnost (nejen zájmové skupiny) pravdivě informována, má možnost pokládat dotazy a její názory a připomínky jsou brány v potaz při plánování, obvykle obhájuje takto projednané záměry a plány a podporuje je. [16]

V udržitelné společnosti mají obyvatelé a podnikatelé právo podílet se na rozhodování o výstavbě ve svém okolí. Tato participace vede k lepšímu nakládání s veřejnými financemi, lepšímu přijetí, zlepšení podmínek života a naplňování potřeb, jsou-li přání veřejnosti respektována a implementována. [22] Lze říci, že uplatněním tohoto přístupu dochází k naplnění veřejného zájmu.

Jacobs [19] a Duany [16] se v zásadě shodují, když popisují tři úrovně místní a jednu úroveň nadmístní samosprávy. I přes rozdílné názvosloví lze říci, že samospráva má mít odspodu tyto úrovně: obytný okrsek či sousedství, čtvrť či obvod, město a region či metropolitní oblast. Tuto strukturu musí respektovat také úrovně samosprávy. Pokud ji nerespektují, jsou obyvatelé takovýchto oblastí často nespokojeni s rozhodnutími svých samospráv, mají pocit, že dostatečně nereprezentují jejich zájmy. Role a význam jednotlivých úrovní samosprávy měst jsou popsány dále. Pořadí je pak zvoleno od nejnižší úrovně podle významu pro udržitelný rozvoj, jenž má růst odspodu.

B.2.5 Městská sousedství

Sousedství není žádnou novinkou, jde o tradiční způsob rozšiřování osídlení v minulosti, včetně středověkých osad a měst, přerušeny výstavbou 20. stol. [16] Na našem území zejména výstavbou panelových sídlišť a rozrůstání předměstí v 90. letech, které však v některých městech trvá dodnes.

Duany [16] považuje opuštění modelu tradičního „sousedství s promíšenými funkcemi“ (angl. *mixed-use neighbourhood*) a jeho nahrazení „neotřelou novotou“ za příčinu současných ekologických, ekonomických a sociálních krizí. Řada nových konceptů se může ukázat jako udržitelná, ale tradiční „sousedství s promíšenými funkcemi“ je mnohokrát

prověřené, funkční a udržitelné. Duany [16] se proto ptá: „*Proč tedy opouštět něco, co funguje lépe než všechny ostatní dosud vyzkoušené koncepty?*“ [16]

Monofunkční zónování a investice do výstavby silnic a dálnic změnilu udržitelná sousedství v soubory vzdálených „monokultur“, mezi kterými není možnost jiného přesunu než za pomoci automobilu. [16]

Jacobs popisuje sousedství jako úroveň správy, která zná každodenní život a problémy lidí v daném místě, ale v současnosti nemá téměř žádnou politickou ani ekonomickou sílu, může však upozorňovat na problémy a zastupovat zájmy lidí z daného místa lépe než vyšší úrovně samosprávy. Jako odůvodnění potřeby této z velké části neformální úrovně samosprávy je výmluvná poznámka, že „*možná nejsnazší je vidět věci nejdříve tam, kde je nepokládáme za samozřejmost.*“ Všimá si, že nejlepší myšlenky přicházejí právě od obyčejných lidí, kteří každodenně žijí ve svých sousedství a vědí lépe než vrcholní představitelé města, co ve svém okolí potřebují. Podle Jacobs pak také sousedství nemá být striktně ohraničeno, jejich hranice mají být nejasné a prolínat se, každý má vidět jeho hranice jinde. [19]

Duany [16] popisuje udržitelná sousedství jako ucelené kompaktní buňky s dostatečnou obytnou hustotou, jež obsahují většinu každodenních potřeb dosažitelných pohodlně pěší chůzí. Kompaktnost je důležitá jak pro dosažení dostatečně pestré nabídky funkcí, tak pro zachování krátkých vzdáleností, aby byl možný pěší pohyb. Od rychlosti chůze lze odvodit vhodnou velikost sousedství. Pět minut chůze ze středu na okraj odpovídá přibližně vzdálenosti do půl kilometru, chůze napříč celým sousedstvím tedy do kilometru, což odpovídá rozloze přibližně dva a půl kilometru čtverečního. Sousedství mají společné znaky, ale přitom jsou různorodá. Nabízí bydlení pro lidi všech generací a různých příjmů, pracovní příležitosti, běžné nákupy a základní potřeby pro fungování domácnosti jako například železářství, potraviny, drogerie atd. Nejsou izolovaná, ale jsou propojená s okolním městem, včetně silnic, cyklostezek a veřejné dopravy na okrajích sousedství. Centrum a okraj sousedství jsou klíčové definiční znaky důležité pro utváření sociální identity a komunitního života. Centrum sousedství je důležitý prostor pro utváření charakteru místa a podporu sounáležitosti. Malá městečka a vesnice tvoří obvykle jedno sousedství obklopené venkovskou krajinou a přírodou. Velká města jsou aglomeracemi mnoha sousedství, které jsou vzájemně odděleny hlavními ulicemi. [16] Mohou být oddělena také přírodními hranicemi jako jsou řeky, zalesněné svahy a podobně.

Sousedství můžeme dle Crawforda [23] pouze obtížně přímo hodnotit kvantitativně, avšak nepřímými ukazateli můžeme dosáhnout poměrně dobré kvalitativní představy. Zkoumanými charakteristikami mohou být priorita chodců, výška budov nepřesahující šest běžně vysokých podlaží, orientace budov do ulice, živé ulice s rozmanitými možnostmi využití, dostatečné a kvalitní veřejné vybavení, blízkost parku. [23]

Aktivní komunity udržují kulturní život sousedství, zvelebují veřejná prostranství a budují vyhlídky nabízející zajímavé výhledy, zasazují se o šetření vodou a o hospodárné zacházení s dešťovými vodami, pořádají úklidové akce, ozývají se proti záměrům ohrožujícím zeleň a přírodní prvky uvnitř i v okolí jejich sousedství, obhajují prospěšnost místní farmy, která jim dodává potraviny a zajišťuje pracovní příležitosti, chrání přírodu. [16] Podpora a zapojení těchto komunit je nezbytná nejen pro kvalitu života samotného sousedství, ale i pro udržitelný život čtvrti i celého města.

Příliv a odliv nových obyvatel sousedství má být postupný a pozvolný. Při velkém přílivu nebo odlivu obyvatelstva se přetrhávají důležité mezilidské vztahy a vazby. [19]

Udržitelná sousedství musí umět zajišťovat každodenní potřeby svých obyvatel v docházkové vzdálenosti od jejich bydliště. Je nutné, aby možnosti bydlení byly různorodé a dokázaly tak naplnit potřeby různorodé skladby obyvatel, ne pouze jednoduše skupiny. Pestrá nabídka nájemních prostor je důležitá pro rozmanitou škálu obchodů a služeb. Široká nabídka různorodé práce a podnikání má podporovat zejména místní obyvatele. V neposlední řadě sousedství musí obsahovat veřejné budovy, zejména školu, základní lékařskou péči, sál pro pořádání kulturních akcí. Centrum sousedství pak má obsahovat kvalitní veřejný prostor, kolem kterého by se měly soustředit nejdůležitější veřejné budovy. Takovéto budovy často bývají na vyvýšeném místě nebo v rovinatém terénu tvoří zakončení pohledových os. Toto všechno je třeba propojit komunikacemi a veřejnými prostranstvími uzpůsobenými pro pěší pohyb bez bariér, aby byl umožněn snadný přístup a využívání těchto míst všemi obyvateli. [16]

Soběstačná sousedství s promíšenými funkcemi umožňuje bydlet blízko zaměstnání, školy, parku, obchodu a dalších základních služeb, čímž se zkracují přepravní vzdálenosti a klesá potřeba používat automobil. Mimo jiné také klesá spotřeba energie, podporuje se místní ekonomika, zhodnocují se pozemky. Vznikají tím také příležitosti k rozvoji podnikání, čímž se sníží potřeba dojíždět za službami a nákupem zboží. [16] Jacobs [5] uvádí totéž pod názvem *nahrazování importu*, i když ne v přímé souvislosti s omezováním automobilu.

Jak již bylo zmíněno obecně pro města, tak i městská sousedství potřebují mít dostatečnou obytnou hustotu, aby nabízela dostatečnou rozmanitost funkcí a možností. Musí proto nabídnout něco, co vyváží sen velké části společnosti o vlastním domku se zahrádkou. Musí nabídnout praktické uspořádání a kvalitu života, která bude vyšší než v předměstské monofunkční obytné zástavbě, veřejná prostranství musí kompenzovat vlastní dvorek. [16]

Veřejná prostranství jsou pro kvalitní život sousedství velmi důležitá, ať už se jedná o ulice, náměstí nebo parky, dětská hřiště, komunitní zahrady apod. Ulice uzpůsobené pro snadný pěší pohyb nebo jízdu na kole, náměstí, která umožňují setkávání a konání kulturních akcí pod širým nebem, parky, které nabízí pasivní i aktivní odpočinek. Není však nutné a ani vhodné budovat rozsáhlá zařízení spojující všechny funkce dohromady. Dětské hřiště nebo komunitní zahrádku lze umístit do úzké proluky, na dvorek nebo na malý pozemek veřejné budovy. [16]

Každé sousedství musí kromě možností bydlení za tržní ceny poskytovat také dostupné bydlení, které bude dotováno z veřejných financí. Žádný region (metropolitní oblast), resp. město nemůže efektivně fungovat, pokud každé město, resp. čtvrť nenabízí svůj spravedlivý podíl dostupného bydlení. "Břemena chudoby" jsou nejlépe zvládnutelná, pokud se o ně podělí všichni napříč regionem. Možností je požadovat při realizaci jakékoli větší bytové výstavby, aby poskytovala určitý podíl dostupného bydlení. Takovéto bydlení by mělo být zároveň dostatečně blízko k veřejné hromadné dopravě, aby byla usnadněna dojíždka za prací bez nutnosti vlastnit automobil. [16] Je také vhodné takovou výstavbu rozptýlit, aby nedocházelo ke koncentraci lidí zasažených chudobou, jejich vyčleňování a vzniku vyloučených lokalit, viz podkapitola *B.2.3 Obytná hustota, rozmanitost funkcí a segregace*.

Soustavně klesá počet žáků, kteří docházejí pěšky do školy. Často je hlavní důvod ten, že to není možné nebo bezpečné. Školy, zejména ty nižších stupňů, by se proto měly nacházet v každém sousedství, které splňuje výše popsané parametry, aby byla zajištěna bezpečná pěší školní docházka, případně dojíždka na kole. Menší školy umožňují individuálnější přístup než efektivní velké školy pro celé čtvrti. Pěší pohyb je pro děti zdravější a snižují potřebu využívání aut, což redukuje dopravní kongesce ve špičkových časech. Vhodné je také umožnit jiné využití školní budovy a školních zařízení po skončení vyučování pro veřejnost. [16]

Vlastní pěstování a prodej čerstvých lokálních potravin musí být pro sousedství samozřejmostí, neboť musí uspokojit alespoň částečně nároky na soběstačnost. [16] Jacobs tvrdí, že zemědělství nepochází z venkova, ale vyvinulo se ve městech a až následně se rozšířilo na venkov. Stejně tak veškeré inovace v zemědělství putovaly z měst na venkov. [5] Omezení přepravy potravin a zvýšení zájmu obyvatel o kvalitu potravin může být dobrou motivací k postupnému posilování soběstačnosti. Spolupůsobení na regionální úrovni může nabídnout pestrou skladbu lokálních potravin a možnost pořádání pravidelných trhů. [16] Více viz podkapitola *B.2.11 Udržitelné zemědělství, samozásobitelství a ochrana zemědělské půdy*.

Odhlédneme-li od náboženských a politických souvislostí, je svého druhu sousedstvím také izraelský „kibbutz“, zejména co se komunitního života a komunitního zemědělství týče. [25]

Úspěch městských sousedství není otázkou fyzických kvalit jako nová školní budova, opravený bytový fond a podobně, ale jsou důsledkem dobré místní samosprávy. Městská sousedství musí respektovat smysl měst, kterým je široká nabídka příležitostí a možnost výběru. Nemohou však mít velkou míru samostatnosti, protože jsou součástí vyššího celku – čtvrti – města. [19]

B.2.6 Městské čtvrti

Jacobs [19] definuje městskou čtvrt jako spojovací článek mezi sousedstvími a vedením celého města. Má být oporou sousedstvím v řešení jejich problémů, má sousedstvím pomáhat se zajišťováním jejich potřeb a má je seznamovat s plány a přibližovat jim politikou celého města. Ze sousedství na celoměstskou úroveň má pak přinášet podněty od obyvatel, seznamovat je s problémy na nejnižší úrovni. [19]

Duany [16] definuje městskou čtvrt jako oblast větší než sousedství s jednou převažující funkcí. Odůvodněné monofunkční oblasti jsou občanské (správní budovy, občanská vybavenost), nemocniční a vysokoškolské kampusy, velká, hlučná nebo znečišťující zemědělská a průmyslová zařízení, dopravní depa a terminály, specializované zábavní zóny. Jiné monofunkční oblasti, zejména nákupní zóny, bytové komplexy, kancelářské a obchodní areály, jsou neodůvodněné – vedou k fragmentaci společnosti a nadměrnému dopravnímu zatížení. Neodůvodněné monofunkční čtvrti mohou být postupně z části nahrazeny a také doplněny o obchody a další služby, které mohou vyrůst na rozsáhlých parkovacích plochách. [16]

Velikost čtvrti umožňující efektivní pěší pohyb lze opět jako v případě sousedství odvodit od rychlosti chůze. Duany [16] uvádí, že optimální doba pro přechod čtvrti z jednoho konce na druhý je při průměrné rychlosti chůze přibližně čtvrt hodiny, čemuž odpovídá vzdálenost přibližně tři kilometry. [16]

B.2.7 Správa a management měst jako celku

Jacobs [19] vidí úlohu měst jako celku v tom, že umožňují setkávání úzkých zájmových skupin z celého města i jeho okolí a umožňují tak poměrně efektivně hledat řešení specifických problémů, protože mají relativně velkou politickou a ekonomickou sílu. [19] Podle mého názoru to platí jen za předpokladu, že města nejsou omezena centralismem hlavního města daného státu.

Management není pouhým řízením organizace, jde o systematický proces zajištění chodu organizace a dosahování stanovených cílů. Zahrnuje systematické plánování na všech úrovních, zajištění zdrojů, personální zajištění a podpora, controlling a monitoring, analýzu, rozhodování a komunikace vnitřní i vnější. [7]

Trojimperativ projektového řízení ukazuje tři dimenze projektu. Časovou, nákladovou a kvalitativní. Každý projekt lze definovat požadavkem na kvalitu výstupu, výši finančních vstupů a potřebný čas, který zabere realizace projektu. Je přirozenou snahou investora chtít dosáhnout nejvyšší kvality za co nejnižších nákladů a v co nejkratším čase. V reálném světě však není možné dosáhnout zlepšení ve všech třech dimenzích a vždy je zlepšení jedné dimenze za cenu zhoršení jiné dimenze. Například zkrácení doby realizace je možné pouze za ceny vyšších nákladů a/nebo při zhoršení kvality. [14]

Vzhledem k tomu, že cílem veřejného sektoru je poskytování veřejných služeb a statků pro naplňování veřejného zájmu, systém měření a řízení efektivity se tak nemůže odvíjet od zisku, jako je tomu v soukromém sektoru, navíc je zde dlouhá časová prodleva mezi rozhodnutím, naplněním záměru a dosažením požadovaných efektů. Určitá právní svázanost také omezuje vlastní iniciativu a kreativitu jednotlivce. Také je potřeba si plně uvědomit a respektovat závislost na politických rozhodnutích zvolených zástupců. Základními kritérii musí být, analogicky ke kritériím managementu soukromého sektoru, zejména orientace na spokojenost zákazníka, měřitelné dopady, odpovědnost za náklady a také na produkt. V případě veřejného sektoru je zákazníkem občan, dopadem jsou myšleny výstupy měřené vzhledem k naplňování vytyčených cílů, odpovědnost za náklady je odpovědností za rozpočet a produktem jsou poskytované veřejné statky a služby. [7]

Způsob, jakým se město rozvíjí, je stejně důležitý jako to, kde se město rozvíjí. K posuzování „chytrých“ záměrů mohou sloužit tato dvě základní měřítka, tedy umístění a podoba návrhu. Tato podoba musí být v souladu s požadavky, které jsou definovány v rámci stavebních předpisů. Pokud návrh splňuje obě kritéria, může být schválen ve zrychleném řízení a může být podpořen i finančně, například formou dotace, pobídky či daňové úlevy. Pokud město nemůže nabídnout finanční podporu, může nabídnout alespoň zmíněné zrychlené řízení, a tedy dřívější možnost začít stavět oproti klasickému řízení. [16] Je tedy k diskuzi, zda by v České republice neměla stavební předpisy tvořit sama města, ne ministerstvo, jako je tomu v současnosti u všech měst kromě Prahy, Brna a Ostravy.

Koncept *chytrých měst*, často nazývaný „Smart city“, označuje implementaci informačních technologií do fungování města s cílem zefektivnění řídicích procesů, zejména řízení infrastruktury, dopravy, energetiky a podobně. Zavádění tohoto konceptu může přinést nejen efektivnější řízení těchto procesů, ale také větší transparentnost, snížení byrokracie a ve výsledku i finanční úspory. [26] Často se ovšem setkáváme s přístupem, že „Smart“ znamená použití elektronického zařízení, které nám pomůže získat určitá data a pak budeme

„prostě vědět, jaká je situace“ a s tímto stavem se spokojíme. Ve skutečnosti však získání správných dat je pouze prvním krokem, druhým je na základě těchto dat navrhnout správné, tedy nejlepší možné řešení.

Vhodně zvolený způsob řízení měst může znatelně snížit zátěž životního prostředí, zlepšit sociální soudržnost a stabilitu a také přispět k ekonomické prosperitě města. [20] Při rozhodování veřejného sektoru by měl být kladen důraz především na participaci občanů, princip subsidiarity, tedy snahu o rozhodování na co nejnižší možné úrovni, decentralizaci pravomocí, zvyšování kvality personálního managementu úředníků i velených zástupců, zlepšování systému hodnocení výkonnosti, digitalizaci procesů a propojování agend pro efektivnější procesní řízení. [7]

B.2.8 Regionální plánování a globální strategické myšlení

Plánovat pouze na úrovni jednotlivého města není dostatečné, protože každodenní lidské aktivity a přesuny mezi nimi překračují administrativní hranice města. Bez regionálního rozměru plánování se budou kupit problémy, které povedou k neefektivnímu, nekoordinovanému a nežádoucímu rozrůstání problémů. Proto je důležité, aby města plánovala regionálně, resp. metropolitně. Toto plánování by mělo fungovat na vyšší administrativní úrovni, pod kterou město spadá. Dokonce přírodní koridory a dopravní infrastruktura mají nadměstský význam. Je důležité plánovat regionálně, neboť takto budeme skutečně uvažovat v rozsahu potřeb lidského života. Pokud taková podpora a možnosti neexistují, je vhodné odvodit toto plánování od již fungujících organizací na požadované úrovni. Například organizací, které zajišťují vodohospodářské nebo dopravní systémy. Regionální plánování však neposkytuje dostatečný prospěch, pokud se vedení jednotlivých měst nestará o nic, co přesahuje jejich hranice. Zároveň ani místní plánování nepřináší dostatečný užitek, pokud nepracuje s měřítkem jednotlivých sousedství a uličních bloků. [16]

Jacobs [19] tvrdí, že metropolitní oblasti jsou důsledkem úpadku velkých měst a následně větší ekonomické výhodnosti přestěhovat funkce mimo město. Jsou označovány za „záplatovanou rohožku“. Jsou řešením tohoto problému a ukazuje se, že také řešením společných problémů plánování, dopravy a životního prostředí. Dále říká, že dokud neumíme spravovat města, nemáme šanci spravovat celé metropolitní oblasti. [19] Správa městského regionu či metropolitní oblasti je však podle mého názoru zcela odlišnou záležitostí od správy města, jakkoli velkého.

Špatné plánování, špatná rozhodnutí a nedostatečná koordinace zájmů vedení měst mohou i neúmyslně vést k nevhodnému a neudržitelnému rozrůstání předměstských oblastí (urban sprawl, sídelní kaše), například výstavbou oblíbených vládních či úřednických čtvrtí na okraji města poblíž dálnice, která samotnému městu přinesou pouze skokový nárůst problémů, namísto žádoucího pozitivního doplnění místních funkcí [16] a zvyšování složitosti, jak píše Jacobs. [19]

Duany [16] dále navrhuje sdílení daně z nemovitostí v rámci regionu. Prohlašuje, že byť se to může zdát jako radikální řešení, je důležité pro stabilní rozvoj regionu, neboť různé nastavení sazby daně z nemovitosti napříč regionem často vede k suburbanizaci, rozrůstání předměstí (tzv. sídelní kaše, urban sprawl) a přesunu výrobních a podniků mimo území většího města, což často způsobuje zastavování cenné úrodné půdy (tzv. greenland)

halovými výrobními a skladovacími objekty. Je to snadná, ale zhoubná cesta k rychlým příjmům, oproti nevyčíslené, avšak pro udržitelný rozvoj nezbytné výstavbě udržitelných sousedství. [16]

V rámci regionálního plánování je potřeba zejména chránit přírodu, zemědělskou půdu a vymezit důležité rozvojové priority. Regionální plán ochrany přírodního bohatství musí zmapovat současný stav přírodního bohatství, vymezit jeho adekvátní ochranu a navrhnout doplnění důležitých koridorů a prvků k vytvoření uceleného systému. Vymezením nezastavitelného území musí zajistit ochranu kvalitní zemědělské půdy před jejím zastavením a znehodnocením. Regionální rozvojové priority určují oblasti vhodné k dalšímu rozvoji podle stanovených kritérií. Tyto plány musí být závazným podkladem pro rozhodování nižších úrovní samosprávy, tedy měst – čtvrtí – sousedství. [16]

To vše lze shrnout takto: „*Přemýšlej globálně, jednej lokálně, ale plánuj regionálně.*“ [16]

B.2.9 Udržitelná doprava a infrastruktura

Rozvoj technologií a také rozvoj dopravní a technické infrastruktury umožnil expanzi sídel. Další zlepšování a zvyšování kapacity vedlo k nárůstu intenzity využívání a další zahlcení, které mělo toto zlepšení vyřešit. Struktura a podoba měst je tak velmi závislá na struktuře a dostupnosti dopravní a technické infrastruktury. [17]

Podle Jacobs [19] je doprava zhoubou, ale i spásou měst. Škodí jim, ale zároveň je pro města nezbytná. Je pro lidi i pro ekonomiku nepostradatelná. Potřeba parkování v tak velkých hustotách je příliš velká. Snaha skloubit bydlení a parkování vede proto k vytváření tzv. „nekonečných předměstí“ s rozptýlenou zástavbou, která neumožňuje efektivní pěší pohyb a nutí obyvatele jezdit autem. [19]

Doprava je klíčová pro další rozvoj a fungování měst a hraje také důležitou roli v utváření komunit. Duany [16] popisuje spolupůsobení dopravy a funkčního využití půdy. Prohlašuje, že struktura zástavby je dána dominantními způsoby dopravy, respektive rychlostí tohoto způsobu dopravy v době výstavby dané části města. Historicky byla dominantním způsobem přepravy chůze. Účinným a vhodným nástrojem udržitelného rozvoje je tedy také snižování potřeby přepravovat se a zkracování přepravních vzdáleností a podpora soběstačnosti jednotlivých sousedství a čtvrtí vybavených všemi základními funkcemi. [16]

Duany [16] i Crawford [23] se shodují, že rozvoj železniční dopravy způsobil uzlové rozrůstání předměstí v okruhu kolem zastávek, zatímco automobilová doprava utváří pásy řídké předměstské zástavby podél hlavních silnic a dálnic, odkud se následně rozprostírají do krajiny. [16] Domnívám se, že tento vztah funguje i naopak.

V roce 1961, kdy Jane Jacobs vydala své nejznámější dílo, *Smrt a život amerických velkoměst* [19], byl pohled urbanistů a územních plánovačů značně zaměřen na dopravu, především tu automobilovou. Chodec byl přežitek, blázen, který se vrhá do nebezpečí pod koly aut, ten, kdo má ustoupit a přizpůsobit se. Všichni, kdo rozhodovali o podobě měst, byli školeni, aby města představovali způsobem, který vyhovuje automobilové dopravě. [19]

Jako důležité parametry veřejné dopravy vyzdvihuje Crawford [23] především co nejkratší přepravní čas, což vyžaduje kompaktnost města, krátké docházkové vzdálenosti

na zastávky, krátké intervaly mezi spoji, snadné a rychlé přestupy mezi spoji a módy dopravy, možnost dostatečně rychlé dopravy napříč městem. [23]

Crawford [23] je velmi kritický vůči automobilismu, označuje automobily za pohromu a největší obtíž města. Život v současném městě označuje jako každodenní zápas rozšiřujícího se vlivu automobilů proti všem ostatním. Zdůrazňuje ohromné množství chodců a cyklistů sražených automobily každý den, kdy jsou následky často smrtelné nebo dlouhodobé. [23]

Donald Appleyard ve své knize *Livable streets* z roku 1981 [27] popisuje vliv v té době vzrůstajícího automobilismu ve Spojených státech a jeho nepříznivý vliv na obytnou funkci ulice a na vzájemný respekt ve společnosti. Za důležitá kritéria pro ulice v sousedstvích považoval přijatelnou rychlost pohybu, měřítko budov, nízkou úroveň hluku, omezení střetů s automobily a přednost chodců. [27]

Předpoklad, který ve většině měst donedávna panoval, a v některých dodnes panuje, je ten, že osobní automobil je hlavní a nejdůležitější dopravní prostředek a je potřeba mu vše přizpůsobit a podřídit. To vedlo k vytvoření společnosti závislé na automobilové dopravě, úpadku městských center a rozrůstání předměstí do krajiny, kde není jiná možnost dopravy než právě s pomocí osobního automobilu. Jde o krátkozraké rozhodnutí, protože, jak se nyní ukazuje, náklady na dopravu v důsledku převyšují náklady na bydlení. Financování veřejné dopravy bývá nastaveno a odůvodňováno podle vývoje poptávky, nicméně, pokud je snížena dostupnost služby, nevede to k přerozdělení využití služby v nově nastavených intervalech při zachování celkové přepravní práce, ale ke snížení poptávky po dané službě a přechod k využívání efektivnějšího způsobu přepravy, často právě automobilu. [16]

Poptávka po cestování a parkování bude v dopravní špičce vždy převyšovat nabídku. Města, která se snaží uspokojovat tuto nabídku, se vrhají do nekonečné spirály, protože není možné zároveň se snažit plně uspokojit všechny požadavky a upřednostňováním jednoho požadavku dochází k zanedbávání ostatních požadavků, jako například bydlení, dětská hřiště, kvalitní veřejné prostory apod. Tato města se pak stávají pouze silnicemi a parkovišti, na kterých nikdo nechce žít. Proto je hlavním úkolem těch, kdo jsou zodpovědní za plánování a investiční rozhodování, aby zkrotili automobily a podporovali spíše veřejnou hromadnou dopravu, cyklistickou infrastrukturu a opatření podporující chůzi. [16]

Známý, avšak často ignorovaný je efekt *dopravní indukce*, který lze popsat tak, že zvýšení kapacity silnic nepřinese očekávané zlepšení dopravy, ale naopak vyvolá zvýšení intenzity dopravy a opětovné zahlcení. Okřídlené pořekadlo říká, že „*snažit se vyřešit problém dopravních kongescí zvýšením kapacity přidáním dalšího pruhu, je jako léčit obezitu povolením opasku o další díрку.*“ [16] Jacobs popisuje tento jev indukce jako „*pozitivní zpětnou vazbu.*“ Za pozitivní je označována ne proto, že by přinášela žádoucí výsledky, ale proto, že jde o smyčku, kdy prvotní impulz vyvolá odezvu, která způsobí opakování prvotního impulzu s větší intenzitou. [19] Jakmile tento efekt pochopí zodpovědní lidé, kteří činí investiční rozhodnutí, snad nasměrují investice tam, kde opravdu budou snižovat dopravní kongesce, především do veřejné hromadné dopravy, cyklistické infrastruktury a dalších opatření podporujících chůzi jako dominantní způsob přepravy ve městech. [16]

Podle Crawforda [23] není nahrazení fosilních paliv za ekologičtější zdroje, automatické řízení ani přesunutí dopravních staveb do podzemních tunelů řešením problémů měst způsobených automobily. Je to pouze jejich kamuflování a „*lakování na růžovo.*“ Ani pouhé nahrazení jedné dominantní dopravy za druhou dominantní dopravu není

řešením, pouze marně vynaloženými investicemi. Řešením je omezování dominance automobilů a posílení ostatních druhů dopravy a jejich vzájemná synergie, která posílí jejich přednosti a kompenzuje jejich nevýhody. [23]

Cyklistická infrastruktura se skládá z různých typů cyklostezek, cykloopatření a cyklistických zařízení, která umožňují snadný a bezpečný pohyb po městě na kole. Prvním důležitým krokem budování této infrastruktury je zmapování již existujících prvků, včetně těch, které nejsou označené či primárně určené pro cyklisty, což se bude týkat většiny sdílených komunikací v pěších a obytných zónách. Dále je potřeba tyto prvky propojit, doplnit o potřebná zařízení, zejména stojany na kola, uzamykatelné boxy, myčky kol, nabíječky elektrokol a pro zvýšení pohodlí i přístupnosti a cykloopatření pro zvýšení bezpečnosti cyklodopravy. [16]

Jacobs [19] upozorňuje, že „hlavní věcí není oddělit automobilový provoz, spíše je důležité omezit nadvládu automobilů a bránit tomu, aby automobily postupně zabíraly plochy chodníku.“ Volá po efektivnějším využití vozidel a nastolení rovnováhy. Prohlašuje, že opačný extrém, tedy přílišné omezování automobilů, však povede k úpadku rozmanitosti funkcí a v důsledku i ke snížení počtu chodců, ulice bude opuštěná. [19] Provedené experimenty s uzavřením ulic pro dopravu ukazují, že tato teze není pravdivá, což dokládá například článek *Od ulic pro dopravu k ulicím pro lidi: mohou experimenty s ulicemi přinést změnu mobility?* od profesora Bertoliniho z University of Amsterdam. [28]

Vhodným nástrojem je také podpora sdílení automobilů, kol a dalších dopravních prostředků. Zejména podpora komunitních programů sdílené mobility. Města mohou nabídnout nejen finanční podporu, ale také vyhrazení míst pro parkování takovýchto dopravních prostředků. [16]

Cílem udržitelného plánování dopravy by tedy měla být tzv. *multimodální rovnováha*, tedy vyrovnávání podmínek podpory různých druhů dopravy, zejména tedy snížení investic do podpory automobilové dopravy. Z ušetřených peněz by bylo vhodné podporovat neautomobilové druhy dopravy. [16]

Městská dopravní koncepce musí umožňovat různé způsoby přepravy, tedy nejen automobilní, ale také pěší, cyklistické, různých druhů veřejné hromadné dopravy včetně vhodného rozmístění jejich zastávek atd. Plánování rozvoje musí počítat s předpovědí budoucí obslužnosti, centra čtvrtí by se měla nacházet poblíž hlavní ulice dostatečně široké na to, aby umožňoval budoucí zavedení tramvajové nebo jiné dostatečně kapacitní veřejné dopravy. [16]

Města často mívají různé možnosti veřejné dopravy, jako například různé varianty železniční, trolejbusové, autobusové dopravy, chodníky, cyklostezky, lodní dopravy, lanovky apod. Rychlá a kapacitní doprava slouží primárně k příměstské dopravě a ke spojení center městských čtvrtí, má proto větší vzdálenosti mezi zastávkami, naopak pomalá doprava mívá menší vzdálenosti zastávek, umožňuje tedy lepší pokrytí území, ovšem za cenu nižší rychlosti přepravy. Rychlejší způsoby dopravy také mají na svých zastávkách často více možností přestupů na jiné druhy přepravy. Důležité je zvážit místní podmínky, možnosti jednotlivých druhů dopravy, jejich provozní náročnost a životnost, a nabízet nejlepší možnou kombinaci k zajištění efektivity a možnosti volby. [16]

Fungující doprava musí být budována tak, aby se snadno používala. Ve společnosti, která je zvyklá používat auta, musí veřejná doprava splňovat následující čtyři podmínky, aby tyto potenciální cestující přilákala. První podmínkou je jednoduchost trasy, tedy linie nebo okruh, prostě systém, který je přehledný a je snadné se v něm zorientovat. Druhou podmínkou je dostatečně krátké intervaly mezi spoji, protože většina lidí nechce čekat déle než patnáct minut a nechte jízdní řády. Tuto situaci může kompenzovat tabule s časem do příjezdu dalšího spoje, případně dnes navíc různé aplikace ukazující zpoždění. Třetí podmínkou je mít možnost si při čekání sednout na suchém, čistém a pohodlném místě. Vhodné je také, aby v blízkosti zastávky byla možnost zakoupit něco k jídlu či k pití. Čtvrtou podmínkou je propojení dopravy s urbanismem, protože přeprava po městě vyžaduje chůzi, minimálně pro přestupy mezi jednotlivými způsoby dopravy, proto musí být tato pěší cesta co nejvíce přímá a příjemná, neměla by vést přes parkoviště, postranní uličky, tmavými páchnoucími podchody a podobně. [16]

Jednou z možností je příměstská či meziměstská železnice. Ta zajišťuje spojení menších měst a předměstí regionálního hlavního města s centrem. Systém musí mít krátké intervaly, musí být rychlý a spolehlivý. V minulosti fungoval, později byl kvůli prioritizaci automobilové dopravy podfinancován, začal upadat a následně začal být považován za zastaralý. Současná snaha o snížení závislosti na fosilních palivech, výkyvy ceny ropy, potřeba ekonomické efektivity, tlak na snížení emisí skleníkových plynů, znečištění vody a ovzduší, vyžaduje změnu přístupu k podpoře způsobů osobní i nákladní dopravy, včetně investic do výstavby dopravní infrastruktury. Moderní železniční doprava má lepší předpoklady splnit výše uvedené požadavky. Při hodnocení investic do dopravní infrastruktury by mělo být důležitým kritériem nejen srovnání investičních a provozních nákladů, ale také dopad na životní prostředí v přepočtu na jednoho cestujícího nebo jednotku zboží, obvykle tunu. [16]

Dopravní plánování musí změnit přístup od automobilu k mobilitě, tedy schopnosti přepravit se kam potřebuji jakýmkoli z mnoha způsobů, které jsou pro mě v daném okamžiku nejlevnější, nejrychlejší a nejpohodlnější. Jednoduše nejefektivnější. Aby dopravní systém zajišťoval rychlou a efektivní přepravu, je potřeba zajistit koordinaci a plánování na regionální úrovni s cílem propojit důležitá regionální centra podle předpokládané přepravní poptávky. [16]

Aktuálními tématy jsou v současné době také koncept modrozelené infrastruktury, přírodě blízké hospodaření se srážkovými vodami včetně problematiky odvodnění pozemních komunikací a aktuální jsou také opatření proti povodním a suchu. Této problematice jsem se věnoval ve svojí bakalářské práci [29], nebude tak podrobněji řešena v této práci.

B.2.10 Význam výroby, podnikání a inovací pro rozvoj měst

Základní výrobními faktory podle Adama Smithe [4] jsou práce, půda a kapitál. Půda reprezentuje přírodní bohatství, kterého je omezené množství. Práce reprezentuje produktivní lidskou činnost, která způsobuje přeměnu přírodního bohatství ve statky. Kapitál reprezentuje výsledky této produktivní činnosti, může být hmotný, nebo nehmotný. Nejčastěji se jedná o peníze, investice, úvěry a další. Kapitál však není totéž, co zisk. Teprve zhodnocením kapitálu vzniká zisk. [4]

Existence půdy není podmíněna lidským působením, ale má nezanedbatelný vliv na ekonomické aktivity a rozvoj území. Pozemek jako nemovitost je fixně spojena s územím, nelze ji z něj vyčlenit, lze s ním ovšem ekonomicky nakládat. Vlastník může pozemek prodat, poskytnout někomu práva k různé míře užívání (např. pronájem), nebo může pozemek sám různým způsobem užívat. Jde o trh se specifickou povahou a řadou odlišností od jiných trhů. Ekonomický užitek, a tedy i poptávka po pozemku, je dána řadou vlastností, jako například poloha, velikost, přístupnost, stav podzemních vod, úrodnost, dispozice, sklonitost a orientace ke světovým stranám. [17]

Z ekonomického hlediska má nabídka půdy (pozemku) malou elasticitu, v krátkodobém horizontu se hovoří o fixní nabídce, neboť rychle nabídnout více pozemků není trh schopen, nehledě na cenu, kterou jsou ochotni zájemci zaplatit. Investice do území, jako například vybudování inženýrských sítí a zpřístupnění pozemku sjízdnými cestami, je možné zvýšit nabídku pozemků, avšak dojde tím zároveň ke zvýšení ceny pozemku, aby došlo ke zhodnocení investice. [17] Pro rozvoj území jsou nejžádanější právě nezastavěné pozemky uprostřed zastavěného území města, nebo na jeho okraji. Za cenu poměrně nízkých nákladů je umožněno zastavění pozemku a uspokojení současných potřeb obyvatel.

Adam Smith [4] tvrdí, že dělba práce má podstatný vliv na pozitivní vývoj státního hospodářství. [4] Jacobs naopak říká, že dělba práce sama o sobě novou práci nevytváří, pouze účelně organizuje již existující práci. Nezajišťuje hospodářský rozvoj. Jacobs jde ještě dál a staví do protikladu tuto účelnost, neboli efektivitu dělby práce a hospodářský rozvoj. Tato efektivita vede k uniformní výrobě, protože technicky nejefektivnější forma je standardizace a normalizace. Velké firmy zjednodušují činnosti a specializují zaměstnance na tyto činnosti, čímž brání kreativitě a inovacím. Paradoxem je podle Jacobs to, že problémy, které spojujeme s technologickým pokrokem, jsou často ve skutečnosti problémy způsobené nedostačujícím pokrokem nebo dokonce stagnací. Jmenuje pak problémy jako hluk, znečištění vody nebo znečištění ovzduší. [5] Regulace omezující emise mohou z tohoto pohledu stimulovat vývoj technologií a snižovat v dlouhodobém horizontu jejich cenu pro spotřebitele. Při dlouhodobém uvažování tak může docházet k úsporám na čištění vody a ovzduší.

Řešení nabízí podpora malých a středních podniků, které Tetřevová [7] označuje za zásadní pro hospodářský růst měst, regionů i celého státu. Jejich význam není jen ekonomický, ale také sociální, neboť jsou zaměstnavateli více než šedesáti procent všech zaměstnanců soukromého sektoru v Evropské unii. Jsou hybnou silou pokroku, rozvoje, inovací a konkurenceschopnosti měst a regionů i celého státu. Může se jednat o osoby samostatně výdělečně činné, malé podniky do 50 zaměstnanců a roční obrát do 10 mil. €, střední podniky do 250 zaměstnanců a roční obrát do 50 mil. €, drobné podniky do 10 zaměstnanců a roční obrát do 2 mil. €. Malé a střední podniky umí flexibilně reagovat na změny trhu, mají jednodušší vnitřní strukturu a efektivnější rozhodovací procesy než velké podniky, umí rychle vytvářet nová pracovní místa a mají větší inovační potenciál. Výhodou je bezesporu také blízkost nejvyššího vedení firmy k zaměstnancům a zákazníkům na místním trhu, což se může projevat například v lepší platební morálce a větší odolnosti podniku vůči hospodářským výkyvům. Mezi nevýhody patří zejména personální omezení jak na straně kvalifikovanosti zaměstnanců, tak na straně náročnosti vedení podniku a potřeba se vypořádat se širokým okruhem problémů, které mohou velké podniky rozdělit mezi

více osob. Nevýhodou je také omezený rozsah působnosti firmy spojený s reklamou a propagací. [7]

Jacobs ve své knize *Ekonomie měst* [5] představuje města jako iniciátory inovací, katalyzátory dělby práce, vytváření nových druhů práce a nových, efektivnějších postupů. Navrhuje tedy měření „míry rozvoje měst“ pomocí srovnání nových činností, jež dříve neexistovaly v rámci desetiletí. V podstatě jde o naplnění *inovačního potenciálu*. [5] Lze tedy říci, že je pro města důležitý rozvoj kreativních odvětví, podnikání, startupů a podobně.

B.2.11 Udržitelné zemědělství, samozásobitelství a ochrana zemědělské půdy

V podkapitole o sousedství je zmíněn postřeh Jane Jacobs [5], že zemědělství vzniklo ve městech a následně se rozšířilo na venkov jako jedna z mnoha inovací. [5] V dnešním globalizovaném světě je normální, že jídlo cestuje třeba i přes půl světa, aby se dostalo na pulty obchodů, což je velmi náročné na zdroje a zanechává to značnou *ekologickou stopu*. Udržitelná města by se měla snažit zabezpečit co největší podíl produkce potravin z co nejbližšího okolí, aby minimalizovala svoji *ekologickou stopu*. [16] Uvědomělá část společnosti již vyhledává možnosti částečného samozásobitelství, kolektivního zahradničení nebo vyhledává lokální zemědělce a chovatele a podporují je, nicméně je k tomu potřeba společnost postupně motivovat a zvyšovat povědomí o úskalích současného přístupu a nabízet alternativy.

Každé sousedství by mělo umožňovat svým obyvatelům příležitosti k samozásobitelství nebo k nákupu potravin od lokálních zemědělců. Samosprávy na okrajích měst mohou podporovat místní zemědělské farmy, čímž dochází nejen k produkci lokálních potravin a omezují se přepravní náklady, ale také je podporována místní ekonomika a kulturní život prostřednictvím lokálních trhů a pracovních příležitostí. Městská sousedství mohou podporovat zahrádkaření, komunitní zahrady, případně alespoň možnosti pěstování v květináčích a truhlících na balkóně či za oknem, případně na střeších budov. [16]

Musíme najít způsoby, jak chránit kvalitní zemědělskou půdu před její degradací, ať už vlivem eroze nebo jejím zastavováním. V budoucnu bude pravděpodobně nepostradatelným zdrojem městských ekonomik. Je však nutno obnovit biodiverzitu a zabránit přeměně této půdy v poušť. [20] Dále je potřeba kromě podpory zavádět také prevenci a ochranu zemědělské půdy, zejména investice do protierozních opatření, regulace nevhodných způsobů využití a obhospodařování půdy atd. [16]

Duany [16] zastává názor, že venkovské oblasti by neměly mít *práva na výstavbu*. Tato práva by měla být převedena do města, které by tak získalo možnost zabránit rozrůstání svých předměstí mimo své vlastní území, a také možnost vytvořit zelený pás kolem města. Rozrůstání předměstí do volné krajiny ničí venkovskou krajinu, protože venkovská sídla obvykle povolují řídkou a rozptýlenou zástavbu. Naopak některá prioritní výstavba nemůže vzniknout v rámci sousedství, protože to většinou nenabízí dostatečný prostor. Je tedy vhodné přesunout potenciální rozvoj do vhodnějších oblastí, což umožňuje právě převod práv na výstavbu. [16]

B.2.12 Hospodaření s odpadem, oběhové hospodářství

Jacobs již v 60. letech 20. stol. předjímá využití recyklátů ve stavebnictví a také volá po využití bioodpadu pro kompostování, které v té době bylo velmi okrajovou záležitostí. Popisuje v té době vznikající pilotní projekty a popisuje také princip opětovného využití funkčních součástí, dnes označovaný jako „re-use“, tedy znovupoužití. Města přirovnává k dolům, jež obsahují velké množství cenných surovin, u kterých musíme nejdříve poznat jejich hodnotu a které se musíme naučit využít. Upozorňuje také, že ve městech, narozdíl od jiných dolů neplatí tzv. „zákon klesajících výnosů“, protože s pokračujícím technologickým pokrokem a inovacemi budeme objevovat nové žíly žádaných surovin, které jsme dříve považovali za bezcenné. [5] Od té doby se naše společnost technologicky posunula. Existují firmy, které shromažďují, třídí a samy recyklují nebo přepravují odpad k recyklaci. Stále však myslím, že poměrně velké množství odpadu končí na skládkách, v ovzduší či v povrchových vodách.

Podle dat Eurostatu [30] v roce 2021 celá Evropská unie vyprodukovala 527 kg komunálního odpadu na osobu, z toho přibližně 23 % bylo skládkováno, přibližně 26 % bylo spaleno ve spalovně a přibližně 49 % bylo recyklováno nebo kompostováno. [30]

Evropská unie si stanovila poměrně ambiciózní záměr do roku 2035 snížit objem odpadu ukládaného na skládky na maximálně 10 % a do roku 2050 recyklovat nebo znovu využívat alespoň 55 % komunálního odpadu. Komunální odpad však představuje jen asi 10 % celkového množství vyprodukovaného odpadu. Největší objem odpadu zahrnuje stavební odpad, který se pohybuje ročně kolem 35 % z celkového objemu. [31]

Uvedené statistiky nutí ke změně přístupu k nakládání s odpadem i jednotlivé členské státy EU. Proto český stavební zákon v § 151 uvádí požadavky na udržitelné využití přírodních zdrojů ve výstavbě. Požaduje, aby stavba byla „navržena, provedena a odstraněna takovým způsobem, aby bylo zajištěno udržitelné využití přírodních zdrojů zejména opětovným využitím nebo recyklovatelností materiálů a konstrukcí z odstraněné stavby nebo použitím surovin nebo druhotných materiálů šetrných k životnímu prostředí při stavbě“.

Konceptem, který pomůže předcházet vzniku odpadu již při výrobě, ale nejen tam, může být tzv. *oběhové hospodářství*, někdy označované jako *cirkulární ekonomika*. Tento koncept se snaží o prodloužení životnosti, opětovné využívání již zpracovaných surovin a součástí výrobků. Stručně se dá popsat jako přechod od neudržitelného modelu „vytěžit – vyrobit – použít – vyhodit“, k udržitelnějšímu a k přírodě šetrnějšímu modelu, který z odpadu dělá nový vstup do výroby, čímž se vytváří cyklus, oběh zdrojů. Z odpadu tak dělá příležitost, nový zdroj surovin, který podpoří ekonomiku, místo aby zatěžoval životní prostředí. Cílem je kromě snížení objemu skládkovaného a spalovaného odpadu také omezit plánované zastarávání výrobků, omezit množství plastových obalů a snížit emise skleníkových plynů do ovzduší. [32] EU chce proto podpořit „vytváření účinnějších a udržitelnějších produktů od samého začátku výrobního procesu“, což by vedlo ke „snížení spotřeby energie a zdrojů“. Podle odhadů „více než 80 % dopadu produktu na životní prostředí je předurčeno již během fáze návrhu“. [33]

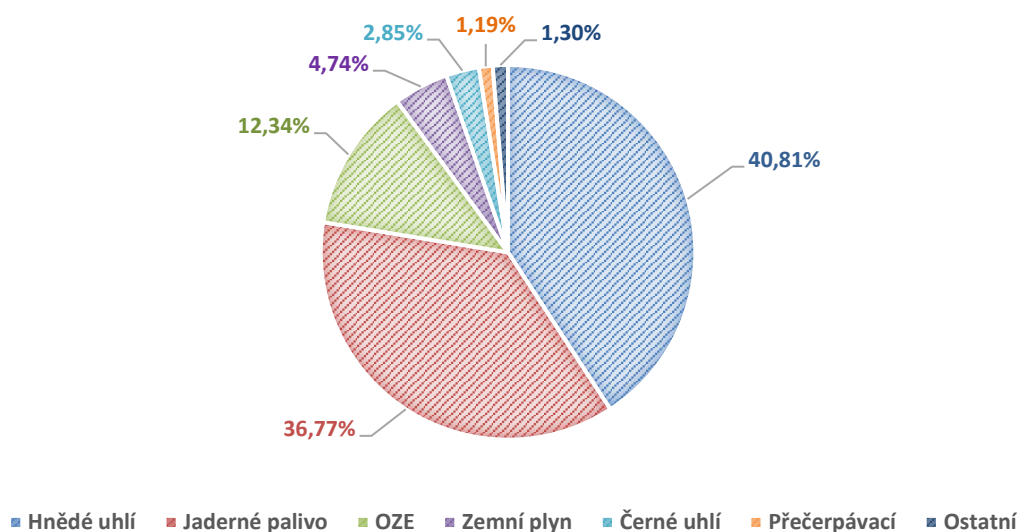
B.2.13 Udržitelná energetika a využití obnovitelných zdrojů energie

Důsledkem zvyšující se spotřeby energie je snižování množství světových zásob tzv. *fosilních paliv*, tedy především ropy, uhlí a zemního plynu. Spotřeba neobnovitelných zdrojů je však dlouhodobě neudržitelná, navíc fosilní paliva zvyšují množství skleníkových plynů v atmosféře. Nadějí pro udržitelnou budoucnost je tedy především zvyšování podílu energie z obnovitelných zdrojů (zkr. OZE) a snižování emisí skleníkových plynů z výroby elektrické nebo tepelné energie. [34]

Zákon o životním prostředí, definuje obnovitelné a neobnovitelné zdroje následovně: „*Obnovitelné přírodní zdroje mají schopnost se při postupném spotřebovávání částečně nebo úplně obnovovat, a to samy nebo za přispění člověka. Neobnovitelné přírodní zdroje spotřebováváním zanikají.*“

Zákon č. 165/2012 Sb., o podporovaných zdrojích energie, upřesňuje označení jako „*obnovitelné nefosilní zdroje energie*“ a uvádí jejich taxativní výčet: „*energie větru, energie slunečního záření (termální a fotovoltaická), geotermální energie, energie okolního prostředí, energie z přílivu nebo vln a jiná energie z oceánů, energie vody, energie biomasy a paliv z ní vyráběných, energie skládkového plynu, energie kalového plynu z čistíren odpadních vod a energie bioplynu*“.

Podíl jednotlivých zdrojů elektrické energie „vyrobené“ v České republice za rok 2022, podle dat Energetického regulačního úřadu (zkr. ERÚ), znázorňuje (Graf 3).

(Graf 3) Vyrobená elektrická energie podle zdrojů, rok 2022 – vlastní zpracování (zdroj dat: ERÚ)

OZE ze své podstaty také umožňují lokální přeměnu na elektrickou energii bez nutnosti budovat rozsáhlé přenosové soustavy. Koncepty *komunitní energetiky* či *energetických ostrovů* umožňují posilování energetické soběstačnosti, která je pro udržitelný rozvoj nesmírně důležitá. [35]

V době psaní této diplomové práce prochází schvalováním v Parlamentu ČR novela zákona č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích, tzv. „energetický zákon“. Tato novela, označovaná také jako „LEX OZE 2“, by měla zavést legislativní vymezení *energetických společenství*, jejichž účelem bude výroba a sdílení elektrické energie z obnovitelných zdrojů, především solární energie. [36]

Rada EU v říjnu 2023 schválila *Směrnici o obnovitelných zdrojích energie*. Jejím hlavním cílem je zvýšit podíl energie z obnovitelných zdrojů do roku 2030 na 42,5 %. Podíl využití OZE v budovách má pak být ještě vyšší, konkrétně alespoň 49 %. Tyto cíle jsou v souladu s klimatickou strategií EU, která se zaměřuje na celkové snížení emisí skleníkových plynů produkovaných v rámci evropského prostoru alespoň o 55 %. Členské státy mají 18 měsíců na implementaci do vnitrostátní legislativy. [37]

B.2.14 Existující způsoby hodnocení udržitelného rozvoje měst

Indikátorová sada ECI – společné evropské indikátory [38]

Podle informací uvedených na webových stránkách společnosti CI2, o. p. s., se jedná o nejpoužívanější sadu indikátorů pro hodnocení udržitelného rozvoje v ČR. Jsou to:

- *Spokojenost obyvatel s místním společenstvím* – prováděno dotazníkovým šetřením.
- *Uhlíková stopa* – Místní příspěvek ke globální změně klimatu – množství emisí skleníkových plynů, odpovídající spotřebě energie, produkci odpadů a dopravě ve městě a přepočtené na ekvivalentní množství oxidu uhličitého.
- *Mobilita a místní přeprava cestujících* – prováděno dotazníkovým šetřením.
- *Dostupnost veřejných prostranství a služeb* – bydlení v okruhu 300 metrů od veřejných prostranství a základních služeb, mezi které se počítají zdravotnická zařízení, zastávky veřejné dopravy, školy, obchody a místa sběru odpadu.
- *Kvalita místního ovzduší* – počet případů překročení mezních hodnot vybraných znečišťujících látek za rok a existence plánu řízení kvality ovzduší.
- *Cesty dětí do a ze školy* – zkoumá se způsob dopravy, prováděno dotazníkovým šetřením.
- *Nezaměstnanost* – míra nezaměstnanosti, její struktura z hlediska různých skupin obyvatel, délky a dalších parametrů.
- *Zatížení prostředí hlukem* – podíl populace vystavené působení hluku většímu než 55 dB, případně hlukové hladiny ve vybraných oblastech. Existence akčního protihlukového plánu.
- *Udržitelné využívání území* – podíl rozlohy zvláště chráněných oblastí.
- *Ekologická stopa města* – množství přírodních zdrojů spotřebovaných v daném roce obyvateli města a institucemi na bioproduktivní plochy, tedy jde o porovnání zdrojů se spotřebou vyjádřené v globálních hektarech na obyvatele (gha/obyv.).

Tato indikátorová sada nabízí možnost vzájemného srovnání, avšak zvolené indikátory reflektují především environmentální aspekty rozvoje měst, neřeší sociální ani ekonomické aspekty rozvoje.

Místně specifické indikátory [39]

Společnost CI2, o. p. s., spravuje a aktualizuje mimo sady společných evropských indikátorů také sadu místně specifických indikátorů, které odrážejí místní dění a požadavky konkrétní obce, pro které jsou individuálně navrženy. Mohou také sloužit pro doplnění jiných hodnotících sad pro specifické potřeby obcí. Nelze je použít pro srovnávání, neboť reagují na specifické potřeby konkrétní obce. Mohou nám říci nejen jak se daná obec rozvíjí, ale také poskytuje informaci o naplňování konkrétních politických cílů nebo strategických plánů, umožňuje sledovat úspěšnost konkrétních realizovaných projektů, hodnotit naplnění dílčích kroků při řešení konkrétních problémů obce a podobně. [39]

Cíle udržitelného rozvoje OSN [40]

Agenda udržitelného rozvoje, kterou schválil summit OSN v září 2015 v New Yorku, obsahuje 17 hlavních cílů udržitelného rozvoje do roku 2030, které se dále dělí na dílčí cíle a jednotlivé indikátory. Neobsahují ovšem celkové vyhodnocení a mají globální charakter. Pro potřeby hodnocení udržitelného rozvoje měst je důležitý zejména *hlavní cíl 11: Odolná města a obce*. Z dílčích cílů lze jako relevantní pro hodnocení obcí vybrat zejména následující:

- dostupné bydlení,
- udržitelná a bezpečná doprava,
- kvalitní, spolehlivá, udržitelná a odolná infrastruktura,
- ochrana kulturního a přírodního dědictví,
- zmírnění dopadů klimatické změny na obyvatele měst,
- zlepšení koordinace různých úrovní plánování,
- zvyšování odolnosti vůči katastrofám,
- omezení korupce,
- transparentní rozhodování a přístup k informacím,
- posilování participativních nástrojů
- ochrana a obnova ekosystémů,
- udržitelné hospodaření v lesích,
- udržitelné zemědělství a zastavení degradace půd,
- zastavení ztráty biodiverzity,
- omezování invazivních druhů,
- efektivní a udržitelné hospodaření s přírodními zdroji,

- redukce a recyklace odpadů a jejich opětovné využívání,
- podpora malého a středního podnikání,
- podpora rozvoje technologií, výzkumu a inovací,
- zvýšení podílu energie z obnovitelných zdrojů,
- zvýšení efektivity využívání vody, omezovat plýtvání vodou, zvyšování kvality přírodních zdrojů povrchové a pozemní vody.

Zajímavým cílem, který by si zasloužil samostatné zkoumání, je také *„Zavedení nástroje pro sledování dopadů udržitelného rozvoje na cestovní ruch, který vytváří pracovní místa a podporuje místní kulturu a produkty“*. [40]

Obce v datech [41]

Jde o účelový startup, který vyvinul a spravuje hodnocení kvality života v českých městech, konkrétně v ORP a v Hlavním městě Praze, prostřednictvím automatizovaného zpracování velkých objemů dat, tzv. „big data“. Na svých webových stránkách uvádějí, že *„výpočet indexů je založen na přístupech OECD a OSN k porovnávání kvality života a dalších matematicko-statistických nástrojích“*. Hodnoty výsledného ukazatele kvality života nabývají hodnot od 0 do 10, přičemž nevyšší hodnota je přiřazena první obci v pořadí dle vyhodnocení a nejnižší hodnota poslední v pořadí, mezilehlé hodnoty jsou relativně rozloženy vůči těmto krajním hodnotám. Jednotlivé hodnocené indexy jsou rozděleny do tří oblastí: *Zdraví a životní prostředí, Materiální zabezpečení a vzdělání, Vztahy a služby*. Hodnocení spokojenosti a kvality života musí být v těchto oblastech vyvážené. [41]

Nevýhodou tohoto hodnocení je zaměření na existenci hodnocených služeb na území obce, hodnocení z pohledu obyvatele a na základě statistických dat, jež reprezentují pouze aktuální stav, ale nezahrnující změny v čase. Hodnocení také nezahrnuje hodnocení stavu veřejných financí ani objem veřejných výdajů na jednotlivé oblasti rozvoje a služeb.

C. PRAKTICKÁ ČÁST

Cílem praktické části této práce je návrh a rozpracování verze metodiky, která by pomohla městům, především jejich samosprávám, s hodnocením aktuálního stavu, rozpoznání silných a slabých stránek a podpořila plánování dalšího udržitelného rozvoje, zejména rozhodování o směřování následných investic do zlepšování stavu.

C.1 Metodika hodnocení

Formou hodnocení je *multikriteriální analýza*. Tento postup stanoví kritéria, jejich dílčí indikátory (ukazatele), v jejich rámci bude nastaveno odstupňování míry udržitelnosti v dané oblasti a přiděleny body. Následně budou stanoveny váhy jednotlivých kritérií pro výsledné vyhodnocení.

Různorodá data jednotlivých indikátorů budou normalizována podle stupnice od 0 do 10, kde 0 je nejhorší a 10 je nejlepší hodnocení. Pro hodnocení je možné použít horší ze dvou krajních hodnot intervalu, ve kterém se výsledek nachází, případně je možné mezilehlé hodnoty lineárně interpolovat. Všechny hodnoty, není-li uvedeno jinak, se zaokrouhlují na jedno desetinné místo. Hodnocení kritérií je provedenou formou aritmetického nebo váženého průměru, což je uvedeno u každého kritéria individuálně. Výsledné vyhodnocení bude provedeno podle výsledné tabulky, viz (Tab. 2).

Méně než 2,9 bodu	3,0 až 5,9 bodu	6,0 až 7,9 bodu	8,0 až 9,5 bodu	více než 9,5 bodu
hazard	neudržitelné	směřující k udržitelnosti	téměř udržitelné	dokonale udržitelné

(Tab. 2) Normalizační stupnice pro sjednocení hodnot kritérií
– vlastní zdroj i zpracování

C.2 Stanovení kritérií a indikátorů hodnocení

Pro hodnocení kvality života a udržitelného rozvoje bylo zvoleno třináct kritérií, která dohromady obsahují dvacet šest indikátorů. Jsou to kritéria Životní úroveň, Vzdělávání, Kriminalita, Zdravotní péče, Sociální péče, Dostupné bydlení, Kultura, Sport, Veřejná doprava, Přírodní zdroje, Zdravé prostředí, Veřejné finance a Dobré vládnutí.

Kzú Životní úroveň

Kritérium obsahuje čtyři indikátory. Prvním je indikátor délky života, druhým je indikátor zaměstnanosti, třetím je indikátor srovnání příjmů a čtvrtým je indikátor ekonomické úrovně.

Ižú1 Indikátor vývoje délky života

Indikátor nabízí srovnání naděje dožití právě narozených, tj. 0 let, podle nejnovější statistiky ČSÚ pro daný správní obvod obce s rozšířenou působností a hodnotou pro stejné území o deset let dříve. Jsou-li použita data naděje dožití v pětiletých věkových skupinách a dělení na muže a ženy, jsou vstupy pro výpočet vážené průměry pětiletých období, kde vahami jsou počty mužů a žen na konci daných období. Předpokladem, ze kterého indikátor vychází, je, že rostoucí dlouhodobý trend naděje dožití znamená zlepšování životních podmínek obyvatelstva, zejména zdraví, prostředí, životního stylu a spokojenosti. Indikátor je tak nepřímým hodnocením těchto charakteristik. Výsledný výpočet je pak proveden podle vzorce:

$$I_{\text{žú1}} = \frac{D_2}{D_1} \cdot 100 [\%]$$

kde

D_2 je naděje dožití právě narozených, tj. 0 let, v posledním dostupném pětiletém období

D_1 je naděje dožití narozených, tj. 0 let, v pětiletém věkovém období o deset let dříve

Bodové hodnocení	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ižú1	0 %	25 %	50 %	90 %	95 %	99 %	100 %	101 %	102,5 %	105 %	110 %

(Tab. 3) Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru vývoje délky života – vlastní zpracování (zdroj pro kalibraci: ČSÚ)

Ižú2 Indikátor zaměstnanosti

Indikátor hodnotí ekonomickou zátěž, kterou nezaměstnanost přináší. Vstupním údajem pro výpočet indikátoru je podíl nezaměstnaných osob, zahrnující obyvatelstvo starší patnácti let a mladší šedesáti čtyř let podle statistik ČSÚ.

Bodové hodnocení	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I_{žÚ2}	100 %	90 %	80 %	70 %	50 %	30 %	10 %	7,5	5 %	4 %	3 %

(Tab. 4) Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru zaměstnanosti
– vlastní zpracování (zdroj pro kalibraci: ČSÚ)

I_{žÚ3} Indikátor srovnání příjmů

Indikátor meziročně srovnává průměrný hrubý měsíční příjem obyvatel kraje, v němž se nachází hodnocené město, s celorepublikovým průměrem. Smyslem indikátoru je ukázat, zda se rozdíl mezi průměrnými hrubými měsíčními příjmy v daném kraji a celorepublikovým průměrem meziročně zvětšuje nebo zmenšuje, čímž zohledňuje místní a regionální disparity. Vstupními údaji jsou nejaktuálnější statistiky průměrné měsíční mzdy na přepočtené počty zaměstnanců z dat ČSÚ pro příslušný kraj, neboť statistiky pro města nejsou dostupné. Výpočet se provede podle vzorce:

$$I_{\text{žÚ3}} = \left(\frac{K_{n+1} / R_{n+1}}{K_n / R_n} \right) \cdot 100 [\%]$$

kde

K_{n+1} jsou průměrné hrubé měsíční příjmy obyvatel kraje za poslední celý kalendářní rok

R_{n+1} jsou průměrné hrubé měsíční příjmy obyvatel ČR za poslední celý kalendářní rok

K_n jsou průměrné hrubé měsíční příjmy obyvatel kraje za předposlední celý kalendářní rok

R_n jsou průměrné hrubé měsíční příjmy obyvatel ČR za předposlední celý kalendářní rok

Bodové hodnocení	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I_{žÚ3}	70 %	75 %	80 %	85 %	90 %	95 %	100 %	105 %	110 %	115 %	120 %

(Tab. 5) Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru srovnání příjmů
– vlastní zpracování (zdroj pro kalibraci: ČSÚ)

I_{žÚ4} Indikátor ekonomické úrovně

Tento indikátor srovnává hrubý domácí produkt na jednoho obyvatele ve dvou po sobě jdoucích letech. Vzhledem k nedostupnosti statistických dat pro úroveň měst jsou použita data příslušného kraje. Vstupními údaji jsou nejaktuálnější dostupné statistiky ČSÚ zachycující vývoj HDP ve stálých cenách předchozího roku. Je-li hodnota vyšší než 100 %, ekonomika kraje meziročně roste, pohybuje-li se kolem 100 %, ekonomika kraje stagnuje, je-li hodnota nižší, ekonomika kraje klesá.

Bodové hodnocení	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I_{žÚ4}	0 %	25 %	50 %	70 %	80 %	90 %	100 %	105 %	110 %	115 %	120 %

(Tab. 6) Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru ekonomické úrovně – vlastní zpracování (zdroj pro kalibraci: ČSÚ)

VYHODNOCENÍ KRITÉRIA ŽIVOTNÍ ÚROVNĚ

Výsledné vyhodnocení kritéria tvoří aritmetický průměr bodového hodnocení jednotlivých indikátorů.

$$K_{\text{žÚ}} = \frac{I_{\text{žÚ1}} + I_{\text{žÚ2}} + I_{\text{žÚ3}} + I_{\text{žÚ4}}}{4}$$

K_{vz} Vzdělávání

Kritérium vzdělávání obsahuje tři indikátory. Prvním je indikátor dostupnosti, druhým je indikátor vzdělanosti a třetím je indikátor veřejných výdajů na vzdělání.

I_{vz1} Indikátor dostupnosti

Indikátor hodnotí, zda se na území města nachází jednotlivé úrovně veřejných škol. Indikátor dostupnosti vychází z předpokladu, že pro vyvážený a udržitelný rozvoj nejen samotného města, ale i jeho regionu či metropolitní oblasti, je důležité, aby byly dostupné všechny stupně vzdělání. Vyhodnocení indikátoru tvoří součet kreditů stupňů vzdělávání dostupných na území obce uvedených v tabulce (Tab. 7). Kredity se přičítají za každý stupeň vzdělávání pouze jedenkrát, vyšší počet škol není rozhodující.

Dostupnost stupně vzdělávání	Kredity
Základní škola	+2
Střední škola nabízející učební obory s výučním listem	+2
Střední škola nabízející obory s maturitou	+3
Vyšší odborná nebo vysoká škola	+3

(Tab. 7) Kreditové ohodnocení indikátoru dostupnosti – vlastní zdroj i zpracování

Bodové hodnocení	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I_{VZ1}	0	-	2	3	4	5	6	7	8	-	10

(Tab. 8) Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru dostupnosti – vlastní zdroj i zpracování

I_{VZ2} Indikátor vzdělanosti

Indikátor hodnotí míru vzdělanosti obyvatelstva. Je konstruován jako vážený průměr s progresivním vážením, aby akcentoval význam vyšších stupňů vzdělání pro konkurenceschopnost a soběstačnost města. Vstupními údaji jsou nejaktuálnější dostupná data, kterými pravděpodobně budou údaje z posledního Sčítání lidu, domů a bytů (zkr. SLDB). Údaje nezjištěno se do výpočtu indikátoru nezahrnují. Výpočet se provede podle vzorce:

$$I_{VZ2} = \frac{v_1 \cdot 1 + v_2 \cdot 2 + v_3 \cdot 3 + v_4 \cdot 4}{10}$$

kde

v_1 je podíl obyvatel obce ve věku 15 a více let bez vzdělání a se základním vzděláním včetně neukončeného

v_2 je podíl obyvatel obce ve věku 15 a více let se středním vzděláním včetně výučního listu (bez maturity)

v_3 je podíl obyvatel obce ve věku 15 a více let s úplným středním vzděláním (s maturitou) včetně nástavbového a pomaturitního studia

v_4 je podíl obyvatel obce ve věku 15 a více let s vyšším odborným vzděláním, konzervatoří, vysokoškolským vzděláním

Bodové hodnocení	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I_{VZ2}	-	-	-	-	10,0	15,0	20,0	25,0	30,0	35,0	40,0

(Tab. 9) Normalizace hodnot indikátoru vzdělanosti – vlastní zpracování (zdroj pro kalibraci: ČSÚ)

I_{VZ3} Indikátor veřejných výdajů na školství

Indikátor ukazuje podíl veřejných výdajů z rozpočtu města jdoucích do školství v Kč přepočítaný na jednoho obyvatele města. Vstupní data pro výpočet tohoto indikátoru jsou skutečné výdaje na školství ze závěrečného účtu města za předchozí kalendářní rok a počet obyvatel dle statistiky ČSÚ. Provádí se jako součet účetních oddílů 31 a 32 v běžných i kapitálových výdajích podělený počtem obyvatel obce.

Výpočet se provede podle vzorce:

$$I_{VZ3} = \frac{BV_{31} + BV_{32} + KV_{31} + KV_{32}}{PO}$$

kde

BV₃₁ jsou běžné výdaje účetního oddílu 31 v daném roce v Kč

BV₃₂ jsou běžné výdaje účetního oddílu 32 v daném roce v Kč

KV₃₁ jsou kapitálové výdaje účetního oddílu 31 v daném roce v Kč

KV₃₂ jsou kapitálové výdaje účetního oddílu 32 v daném roce v Kč

PO je celkový počet obyvatel obce k 31. 12. daného roku nebo 1. 1. následujícího roku

Bodové hodnocení	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I _{VZ3}	0	250	500	1 000	1 500	2 000	2 500	5 000	10 000	20 000	> 30 000

(Tab. 10) Normalizace hodnot indikátoru veřejných výdajů na školství – vlastní zpracování (zdroje pro kalibraci: ČSÚ, SMO)

VYHODNOCENÍ KRITÉRIA VZDĚLÁVÁNÍ

Výsledné vyhodnocení kritéria tvoří aritmetický průměr bodového hodnocení jednotlivých indikátorů.

$$K_{VZ} = \frac{I_{VZ1} + I_{VZ2} + I_{VZ3}}{3}$$

K_{KR} Kriminalita

Kritérium obsahuje pouze jeden indikátor.

I_{KR1} Indikátor kriminality

Vstupními údaji jsou počet registrovaných kriminálních deliktů, tedy přestupků a trestných činů spáchaných na územní města za poslední uplynulý kalendářní rok, a počet obyvatel na konci daného roku. Zdrojem dat jsou statistiky kriminality Policie České republiky a data o počtu obyvatel poskytovaná ČSÚ. Výsledkem je počet kriminálních deliktů na 100 obyvatel.

Výpočet se provede podle vzorce:

$$I_{KR1} = \frac{K}{PO} \cdot 100$$

kde

K je počet registrovaných kriminálních deliktů za kalendářní rok

PO je počet obyvatel k 31. 12. daného kalendářního roku

Bodové hodnocení	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I_{KR1}	100	75	50	30	25	20	17,5	15	12,5	10	5

(Tab. 11) Normalizace hodnot indikátoru kriminality – vlastní zpracování
(zdroj pro kalibraci: ČSÚ, Policie ČR)

VYHODNOCENÍ KRITÉRIA KRIMINALITY

Výsledné bodové hodnocení indikátoru kriminality je současně hodnocením kritéria.

$$K_{KR} = I_{KR1}$$

K_{ZD} Zdravotní péče

Kritérium zdravotní péče obsahuje jeden indikátor, kterým je indikátor dostupnosti.

I_{ZD1} Indikátor dostupnosti

Indikátor hodnotí, zda se na území města nachází jednotlivé druhy základních zdravotnických služeb. Indikátor dostupnosti vychází z předpokladu, že pro vyvážený a udržitelný rozvoj nejen samotného města, ale i jeho regionu či metropolitní oblasti, je důležité, aby byly dostupné všechny základní lékařské služby. Vyhodnocení indikátoru tvoří součet kreditů dostupných zdravotnických služeb na území obce uvedených v tabulce (Tab. 12). Kredity se přičítají za každou službu pouze jedenkrát, vyšší počet služeb téhož druhu není rozhodující. Počet kreditů zohledňuje význam služby pro udržitelnost a soběstačnost hodnoceného města.

Dostupnost zdravotnických služeb	Kredity
Dětský lékař	+5
Praktický lékař pro dospělé	+5
Zubní lékař	+5
Gynekolog	+3
Lékárna (s běžnou otevírací dobou)	+3
Poliklinika/nemocnice s běžnými ordinacemi odborných lékařů (urolog, kardiolog, ...)	+2
Středisko/centrum zdravotnické záchranné služby (výjezdové sanitky)	+2
Poliklinika/nemocnice se speciálními ordinacemi odborných lékařů (diabetologie, onkologie, sexuologie, ...)	+1
Nemocnice s operačním sálem a lůžkovým oddělením	+1
Pracoviště urgentní medicíny (pohotovost)	+1
Nepřetržitá lékárenská pohotovostní služba (tzv. „non-stop lékárna“)	+1
Speciální záchranná služba (letecká, horská, vodní)	+0,5
Pracoviště magnetické rezonance	+0,5
Pracoviště radiologie	+0,5
Specializované pracoviště urgentní medicíny (zubní, oční, ...)	+0,5
Speciální lékařská centra (kardiochirurgie, neurochirurgie, stomatochirurgie, dětská chirurgie)	+0,5
Transfuzní oddělení s krevní bankou	+0,5
Transplantační oddělení s tkáňovou bankou	+0,5
Specializované diagnostické laboratorní pracoviště	+0,5
Specializovaná klinická péče (psychologie, psychiatrie, léčebna závislostí, ...)	+0,5
Specializovaná dlouhodobá pobytová péče (hospic, ústav, léčebna, lázně, ...)	+0,5
Jiné zdravotnické zařízení	+0,5

(Tab. 12) Kreditové ohodnocení indikátoru dostupnosti – vlastní zdroj i zpracování

Bodové hodnocení	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I _{ZD1}	0	5	10	15	17,5	20	22,5	25	27,5	30	35

(Tab. 13) Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru dostupnosti
– vlastní zdroj i zpracování

VYHODNOCENÍ KRITÉRIA ZDRAVOTNÍ PÉČE

Výsledné bodové hodnocení indikátoru dostupnosti je současně hodnocením kritéria.

$$K_{ZD} = I_{ZD1}$$

K_{SP} Sociální péče

Kritérium sociální péče obsahuje jeden indikátor, kterým je indikátor dostupnosti.

I_{SP1} Indikátor dostupnosti

Indikátor hodnotí, zda se na území města nachází jednotlivé druhy základních sociálních služeb. Indikátor dostupnosti vychází z předpokladu, že pro vyvážený a udržitelný rozvoj nejen samotného města, ale i jeho regionu či metropolitní oblasti, je důležité, aby byly dostupné všechny základní sociální služby. Vyhodnocení indikátoru tvoří součet kreditů dostupných sociálních služeb na území obce uvedených v tabulce (Tab. 14). Kredity se přičítají za každou službu pouze jedenkrát, vyšší počet služeb téhož druhu není rozhodující. Počet kreditů zohledňuje význam služby pro udržitelnost a soběstačnost hodnoceného města. Dělení služeb vychází z § 34 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Dostupnost sociálních služeb	Kredity
Terénní pečovatelská služba, domácí asistence	+5
Denní stacionář, denní centrum, nízkoprahové zařízení	+5
Pobytové sociální zařízení (domov pro seniory, domov s pečovatelskou službou, ...)	+5
Sociální poradenství a sociální prevence	+5
Krizové centrum, intervenční centrum	+2,5
Azylový dům, dům na půl cesty	+2,5
Sociální bydlení, chráněné bydlení	+2,5
Chráněná dílna (chráněná pracovní místa)	+2,5

(Tab. 14) Kreditové ohodnocení indikátoru dostupnosti – vlastní zdroj i zpracování

Bodové hodnocení	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I _{SP}	0	-	-	-	-	5	10	15	20	25	30

(Tab. 15) Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru dostupnosti – vlastní zdroj i zpracování

VYHODNOCENÍ KRITÉRIA SOCIÁLNÍ PÉČE

Výsledné bodové hodnocení indikátoru dostupnosti je současně hodnocením kritéria.

$$K_{SP} = I_{SP1}$$

K_{DB} Dostupné bydlení

Kritérium dostupné bydlení obsahuje dva indikátory. Prvním je indikátor dokončených bytů a druhým je indikátor ceny bydlení.

I_{DB1} Indikátor dokončených bytů

Indikátor hodnotí počet dokončených bytů na území příslušné obce s rozšířenou působností za poslední uplynulý kalendářní rok. Vstupními údaji jsou data ČSÚ o dokončených bytech a počet obyvatel, obojí za správní obvod obce s rozšířenou působností. Výstupem je počet dokončených bytů na tisíc obyvatel, tato hodnota se zaokrouhlí na celé číslo. Výpočet se provede podle vzorce:

$$I_{DB1} = \frac{B}{PO} \cdot 1000$$

kde

B je počet dokončených bytů na území města (ORP) za poslední uplynulý kalendářní rok

PO je počet obyvatel města (ORP) k 31. 12. posledního uplynulého kalendářního roku

Bodové hodnocení	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I_{DB1}	0	1	2	3	4	5	10	15	20	25	30

(Tab. 16) Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru dokončených bytů
– vlastní zpracování (zdroj pro kalibraci: ČSÚ)

I_{DB2} Indikátor ceny bydlení

Indikátor srovnává průměrné ceny bytů s průměrnou hrubou mzdou obyvatel na daném území, vyjadřuje tedy přibližné množství hrubých ročních příjmů potřebných ke koupi bytu. Vstupními údaji jsou data ČSÚ o průměrné kupní ceně bytů za m², průměrná velikost bytů z posledního Sčítání lidu, domů a bytů a průměrný hrubý měsíční příjem. Nejsou-li data dostupná pro příslušné město, použijí se data příslušného kraje. Výsledkem je počet průměrných hrubých ročních příjmů, potřebných ke koupi průměrného bytu. Tento údaj dává pouze obecnou představu, nezohledňuje vývoj cen bytů, vývoj cen stavebních prací ani vývoj výše průměrných hrubých příjmů. Výpočet se provede podle vzorce:

$$I_{DB2} = \frac{CB \cdot PL_{SLDB}}{RP}$$

kde

CB je průměrná kupní cena bytu v Kč za m² z dat ČSÚ pro příslušné město nebo kraj za poslední uplynulý kalendářní rok

PL_{SLDB} je průměrná celková plocha bytu v m² dle posledního Sčítání lidu, domů a bytů

RP je průměrný hrubý roční příjem obyvatel v Kč za poslední uplynulý kalendářní rok

Bodové hodnocení	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I_{DB2}	50	35	20	17,5	15	12,5	10	9	7	6	5

(Tab. 17) Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru ceny bydlení
– vlastní zpracování (zdroj pro kalibraci: ČSÚ)

VYHODNOCENÍ KRITÉRIA DOSTUPNÉHO BYDLENÍ

Výsledné vyhodnocení kritéria tvoří vážený průměr bodového hodnocení jednotlivých indikátorů podle následujícího vzorce:

$$K_{DB} = \frac{I_{DB1} + 2 \cdot I_{DB2}}{3}$$

K_{KU} Kultura

Kritérium kultury obsahuje pouze jeden indikátor, kterým je indikátor dostupnosti.

I_{KU1} Indikátor dostupnosti

Indikátor hodnotí, zda se na území města nachází základní kulturní vybavenost. Indikátor dostupnosti vychází z předpokladu, že pro soběstačnost a udržitelnost města je důležité, aby nabízelo základní kulturní vybavenost, čímž se minimalizuje dojíždka za touto vybaveností. Vyhodnocení indikátoru tvoří součet kreditů dostupné základní kulturní vybavenosti na území města, resp. obce s rozšířenou působností. Vyhodnocení indikátoru tvoří součet kreditů uvedených v tabulce (Tab. 18). Kredity se přičítají za každou kulturní vybavenost pouze jedenkrát, vyšší počet kulturních institucí téhož druhu není rozhodující. Počet kreditů zohledňuje význam druhu kulturní vybavenosti pro udržitelnost a soběstačnost hodnoceného města.

Dostupnost základní kulturní vybavenosti	Kredity
Kulturní dům či jiná budova s víceúčelovým sálem (např. pro tanec, koncerty apod.)	+5
Kino	+3
Muzeum, galerie	+3
Divadlo	+2
Knihovna	+1
Archív	+1

(Tab. 18) Kreditové ohodnocení indikátoru dostupnosti

Bodové hodnocení	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I_{KU1}	0	1	2	3	4	5	8	10	12	14	15

(Tab. 19) Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru dostupnosti

VYHODNOCENÍ KRITÉRIA KULTURY

Výsledné bodové hodnocení indikátoru dostupnosti je současně hodnocením kritéria.

$$K_{KU} = I_{KU1}$$

K_{ST} Sport

Kritérium sportu obsahuje pouze jeden indikátor, kterým je indikátor dostupnosti.

I_{ST1} Indikátor dostupnosti

Indikátor hodnotí, zda se na území města nacházejí základní sportovní zařízení. Indikátor dostupnosti vychází z předpokladu, že pro soběstačnost a udržitelnost města a pro podporu zdravého životního stylu obyvatel je důležité, aby podporovalo fungování základních sportovních zařízení, čímž se zároveň minimalizuje dojíždka za touto vybaveností. Vyhodnocení indikátoru tvoří součet kreditů dostupných základních sportovních zařízení na území města, resp. obce s rozšířenou působností. Kredity se přičítají za každé zařízení pouze jedenkrát, vyšší počet zařízení obdobného druhu není rozhodující. Vyhodnocení indikátoru tvoří součet kreditů uvedených v tabulce (Tab. 20). Počet kreditů zohledňuje význam druhu dané vybavenosti pro udržitelnost a soběstačnost hodnoceného města.

Dostupnost základní sportovní vybavenosti	Kredity
Víceúčelová tělocvična, univerzální sportovní hala	+5
Víceúčelové hřiště (venkovní)	+5
Koupaliště, bazén, plavecký stadion (pro veřejnost)	+3
Kluziště, zimní stadion	+2
Sportoviště pro specifický sport	+2

(Tab. 20) Kreditové ohodnocení indikátoru dostupnosti – vlastní zdroj i zpracování

Bodové hodnocení	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I _{ST1}	0	-	2	-	4	5	7	10	12	13	15

(Tab. 21) Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru dostupnosti – vlastní zdroj i zpracování

VYHODNOCENÍ KRITÉRIA SPORTU

Výsledné bodové hodnocení indikátoru dostupnosti je současně hodnocením kritéria.

$$K_{ST} = I_{ST1}$$

K_{VD} Veřejná doprava

Kritérium veřejné dopravy obsahuje tři indikátory. Prvním je indikátor dostupnosti, druhým je indikátor diverzifikace a třetím je indikátor volby módu přepravy.

I_{VD1} Indikátor dostupnosti

Indikátor hodnotí existenci městské hromadné dopravy (zkr. MHD) a regionální veřejné hromadné dopravy (zkr. VHD). Vyhodnocení indikátoru se provede podle následující tabulky (Tab. 22).

Dostupnost veřejné hromadné dopravy	Kredity
Neexistuje žádná VHD ani MHD	0
Město je napojeno na regionální VHD (integrovanou), nemá vlastní MHD	6
Město má vlastní MHD oddělenou od regionální VHD	8
Město má vlastní MHD integrovanou do regionální VHD	10

(Tab. 22) Kreditové ohodnocení indikátoru dostupnosti – vlastní zdroj i zpracování

Bodové hodnocení	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
<i>I_{VD1}</i>	0	-	-	-	-	-	6	-	8	-	10

(Tab. 23) Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru dostupnosti – vlastní zdroj i zpracování

I_{VD2} Indikátor diverzifikace

Indikátor hodnotí míru diverzifikace VHD, především co se týče dopravních prostředků. Vyhodnocení indikátoru tvoří součet kreditů za všechny druhy dopravy, které jsou využívány pro VHD. Kredity se přičítají za každý druh dopravy pouze jedenkrát, více dopravců používajících stejný druh dopravy nebo více linek téhož druhu dopravy nejsou rozhodující. Počet kreditů jednotlivých druhů dopravy vychází z předpokladu, že udržitelná doprava je multimodální, umožňuje cestujícím zvolit si v danou chvíli nejefektivnější spoj.

Do hodnocení se nezapočítávají turistické atrakce (lanovky, parníky apod.), na které se nevztahuje běžné jízdné. Hodnocení také nezahrnuje specifické druhy dopravy jako lodní nebo letecká, které jsou podmíněny splněním dalších požadavků, které vedení města často nemůže ovlivnit. Vyhodnocení indikátoru tvoří součet kreditů uvedených v tabulce (Tab. 24).

Využívané druhy veřejné hromadné dopravy	Kredity
Městská a příměstská železnice či rychlodráha (včetně regionálních spojů)	+5
Podzemní dráha (tramvaj i vlak)	+5
Nadzemní či visutá dráha (tramvaj, vlak, lanovka, jednokolejnicová dráha, ...)	+5
Povrchová tramvaj	+5
Trolejbus	+5
Autobus na ekologický pohon	+5
Autobus na fosilní paliva	+1

(Tab. 24) Kreditové ohodnocení indikátoru diverzifikace – vlastní zdroj i zpracování

Bodové hodnocení	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I_{VD2}	0	1	-	-	-	-	10	15	20	25	30

(Tab. 25) Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru diverzifikace – vlastní zdroj i zpracování

I_{VD3} Indikátor volby módu přepravy

Indikátor hodnotí podíl využití jednotlivých druhů osobní (tj. nenákladní) přepravy využívaných obyvateli města pro cesty do práce či školy za poslední uplynulý kalendářní rok. Data se mohou podle metody získávání a zpracování v jednotlivých městech lišit. Nejsou-li zpracované podrobné statistiky, je možné využít data o cestách do práce či školy z posledního Sčítání lidu, domů a bytů. Dopravní prostředky ze SLDB se sčítají dle (Tab. 26) níže. Indikátor vychází z předpokladu, že volba módu přepravy pro cestu do práce či školy je nejdůležitějším rozhodovacím faktorem pro další přepravu za jinými účely. Vyhodnocení tohoto indikátoru je provedeno formou váženého průměru, kde váhy reprezentují udržitelnost daného módu přepravy.

Výpočet se provede podle vzorce:

$$I_{VD3} = \frac{4 \cdot P + 2 \cdot M + 3 \cdot H + 1 \cdot A}{10}$$

kde

P je podíl přepravy pěšky

M je podíl tzv. mikromobility, tedy zejména přepravy na kole, koloběžce (včetně elektro) apod.

H je podíl přepravy VHD

A je podíl přepravy automobilem či motocyklem

Módy dopravy	Dopravní prostředky dle SLDB
P – pěšky	Žádný dopravní prostředek (pouze pěšky)
M – mikromobilita	Jízdní kolo, jiný dopravní prostředek
H – VHD	Městská hromadná doprava (MHD), autobus (kromě MHD), vlak
A – automobil či motocykl	Automobil – řidič, automobil – spolucestující, motocykl, nezjištěno

(Tab. 26) Sloučení druhů dopravních prostředků ze SLDB pro účely výpočtu indikátoru volby módu přepravy – vlastní zpracování (zdroj pro kalibraci: ČSÚ)

POZOR! Součet P+M+H+A musí být roven 100 %.

Pokud je metoda sběru dat založena na přidělování bodů více módům, je potřeba přepočítat tyto kombinace na jejich podíly k jednotlivým módům přepravy.

Výsledné hodnoty se pohybují v rozmezí od 10 do 40. Nejnižší hodnota 10 znamená 100% využití automobilů, naopak nejvyšší hodnota 40 znamená 100% využití chůze. Dosažení nejvyšší hodnoty není možné, je proto v rozmezí téměř udržitelného města větší odstup odpovídající multimodální přepravě s nízkým podílem automobilů či motocyklů, a naopak vyrovnanými podíly veřejné dopravy a mikromobility.

Bodové hodnocení	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I_{VD3}	10	11	12	14	16	18	20	22,5	25	30	40

(Tab. 27) Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru volby módu přepravy – vlastní zpracování (zdroj pro kalibraci: ČSÚ)

VYHODNOCENÍ KRITÉRIA VEŘEJNÉ DOPRAVY

Výsledné vyhodnocení kritéria tvoří vážený průměr bodového hodnocení jednotlivých indikátorů podle následujícího vzorce:

$$K_{VD} = \frac{I_{VD1} + I_{VD2} + 2 \cdot I_{VD3}}{4}$$

K_{PZ} Přírodní zdroje

Kritérium ekologické stopy obsahuje pouze jeden indikátor, kterým je indikátor ekologického dluhu.

I_{PZ1} Indikátor ekologického dluhu

Ekologická stopa vyjadřuje nároky na přírodní zdroje v daném roce. Jednotkou jsou globální hektary na osobu (gha/os.). Pro srovnatelnost dat je zvolen postup podle metodiky zpracované Týmovou iniciativou pro místní udržitelný rozvoj (zkr. TIMUR). [42]. Samotná ekologická stopa města však dává smysl až ve srovnání s biologickou kapacitou. Výsledný rozdíl pak představuje tzv. ekologický dluh. Vzhledem k tomu, že dílčí výpočty ekologické stopy jsou poměrně obsáhlé a nejsou předmětem této práce, pro aplikaci analýzy v rámci této práce budou použity poslední dostupné hodnoty za celou ČR, pokud nejsou k dispozici pro dané město. Výpočet ekologického dluhu se provede podle následujícího vzorce:

$$I_{PZ1} = BK - ES$$

kde

BK je biologická kapacita města za hodnocený rok

ES je ekologická stopa města za hodnocený rok

Bodové hodnocení	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I_{PZ1}	-9,0	-8,0	-7,0	-6,0	-5,0	-4,0	-3,0	-2,0	-1,0	-0,5	0

(Tab. 28) Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru ekologického dluhu

VYHODNOCENÍ KRITÉRIA EKOLOGICKÉ STOPY

Výsledné bodové hodnocení indikátoru ekologického dluhu je současně hodnocením kritéria.

$$K_{PZ} = I_{PZ1}$$

K_{ZP} Zdravé prostředí

Kritérium zdravé prostředí obsahuje tři indikátory. Prvním je indikátor ekologické stability, druhým je indikátor čistoty ovzduší a třetím je indikátor hlukové zátěže.

I_{ZP1} Indikátor ekologické stability

Indikátor hodnotí ekologickou stabilitu území obce pomocí koeficientu ekologické stability (zkr. KES) z dat ČSÚ. Výpočet provádí ČSÚ tak, že v čitateli je součet ekologicky stabilních ploch, například lesy, trvalé travní porosty či zahrady, a ve jmenovateli je součet ekologicky nestabilních ploch, typicky orná půda a zastavěná plocha. ČSÚ přebírá data z katastru nemovitostí, není tak zaručena jejich přesnost a aktuálnost, ale koeficient může sloužit jako orientační hodnocení, které se hodí zejména pro mapové zpracování vyhodnocení.

Bodové hodnocení	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
<i>I_{ZP1}</i>	0	0,1	0,2	0,3	0,4	0,5	0,6	0,8	1,0	2,0	3,0

(Tab. 29) Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru ekologické stability – vlastní zpracování (zdroj pro kalibraci: ČSÚ)

I_{ZP2} Indikátor čistoty ovzduší

Čistý vzduch je důležitý pro zdravý život obyvatel. Znečištění vzduchu může způsobovat zdravotní problémy, především onemocnění dýchacích cest. Dostatečně hustá síť měření kvality vzduchu a aktivní kroky ke snižování imisí škodlivých látek mohou vést ke zlepšování situace. Příloha č. 1 zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší, stanoví imisní limity spolu s povoleným počtem jejich překročení za kalendářní rok. Vyhodnocení indikátoru tvoří součet kreditů uvedených v tabulce (Tab. 30).

Pořadí	Požadovaný stav	Kredity
1.	Existuje monitoring kvality ovzduší (imisí znečišťujících látek).	+5
2.	Město nesplňuje imisní limity, viz příloha č. 1 zákona o ochraně ovzduší.	0
	Město splňuje imisní limity, viz příloha č. 1 zákona o ochraně ovzduší.	+3
3.	Index kvality ovzduší	
	- Převážně dobrá až velmi dobrá kvalita ovzduší	+5
	- Převážně přijatelná kvalita ovzduší	+3
	- Převážně zhoršená až špatná kvalita ovzduší	0
4.	Město podniká aktivní kroky k dalšímu snižování znečištění a zlepšování kvality ovzduší nad rámec minimálních zákonných požadavků, např. zákazy pálení, výsadba zeleně, omezování tranzitní dopravy apod.	+2

(Tab. 30) Kreditové ohodnocení indikátoru čistoty ovzduší – vlastní zpracování (zdroj pro kalibraci: Zákon o ochraně ovzduší, ČHMÚ)

Bodové hodnocení	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I _{ZP2}	0	-	-	2,5	-	-	5	7,5	10	12,5	15

(Tab. 31) Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru čistoty ovzduší

I_{ZP3} Indikátor tichého prostředí

Hluková zátěž, zejména dlouhodobá, má nepříznivý vliv na lidské zdraví, může způsobovat psychické problémy či rušit spánek. Může také nepřímo způsobovat degradace staveb a zhoršování životních podmínek vnitřního prostředí staveb vlivem nedostatečného větrání. Nařízení vlády č. 272/2011 Sb., o ochraně zdraví před nepříznivými účinky hluku a vibrací, zejména stanoví hygienické limity hluku a vibrací a způsoby jejich měření v denní a noční dobu, včetně přípustných korekcí. Vyhodnocení tohoto indikátoru tvoří součet kreditů uvedených v tabulce (Tab. 32).

Pořadí	Požadovaný stav	Kredity
1.	Existuje monitoring hluku (měření hluku, akustické studie a dotazování).	+5
2.	Město nesplňuje hygienické limity hluku a vibrací dle nařízení vlády o ochraně zdraví před nepříznivými účinky hluku a vibrací.	0
	Město splňuje hygienické limity hluku a vibrací dle nařízení vlády o ochraně zdraví před nepříznivými účinky hluku a vibrací.	+3
3.	Město podniká aktivní kroky k dalšímu snižování hladiny hluku a vibrací nad rámec minimálních zákonných požadavků, např. zaváděním přísnějších smluvních limitů pro výstavbu v zastavěném území, omezování tranzitní dopravy apod.	+2

(Tab. 32) Kreditové ohodnocení indikátoru tichého prostředí – vlastní zpracování (zdroj pro kalibraci: Nařízení vlády o ochraně zdraví před nepříznivými účinky hluku a vibrací)

Bodové hodnocení	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I _{ZP3}	0	-	-	-	-	5	-	-	8	-	10

(Tab. 33) Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru tichého prostředí

VEHODNOCENÍ KRITÉRIA ZDRAVÉ PROSTŘEDÍ

Výsledné vyhodnocení kritéria tvoří vážený průměr bodového hodnocení jednotlivých indikátorů podle následujícího vzorce:

$$K_{ZP} = \frac{I_{ZP1} + 2 \cdot I_{ZP2} + 2 \cdot I_{ZP3}}{5}$$

K_{VF} Veřejné finance

Kritérium hodnotí udržitelné hospodaření a nakládání s veřejnými financemi. Obsahuje tři indikátory. Prvním je indikátor vyrovnanosti rozpočtu a druhým je indikátor dotační aktivity a třetím je indikátor míry investic.

I_{VF1} Indikátor vyrovnanosti rozpočtu

Indikátor srovnává příjmy a výdaje v pěti po sobě jdoucích letech. Předpokladem je, že pro udržitelný rozvoj města jsou důležité dlouhodobě vyrovnané veřejné rozpočty. Rozpočtové schodky, tedy deficitní veřejné finance, vedou dlouhodobě k zadlužování z důvodu nutnosti krytí schůdku, které se nejčastěji provádí bankovním úvěrem. Rozpočtové přebytky jsou

krátkodobě opodstatnitelné z důvodu financování větší investice (rozpočtové kapitálové výdaje), tedy jejího rozložení do více let, ovšem v dlouhodobém horizontu jsou znakem nevyužitého potenciálu veřejných financí či nadměrné daňové a poplatkové zátěže obyvatel obce, tedy např. příliš vysoké poplatky za odvoz odpadu a podobně. Zdrojem dat jsou závěrečné účty města za posledních pět kalendářních letů a počty obyvatel ke konci každého hodnoceného kalendářního roku ze statistik ČSÚ. Výsledná hodnota je v tis. Kč na jednoho obyvatele města. Výpočet se provede podle následujícího vzorce:

$$I_{VF1} = \frac{SR_1}{PO_1} + \frac{SR_2}{PO_2} + \frac{SR_3}{PO_3} + \frac{SR_4}{PO_4} + \frac{SR_5}{PO_5}$$

kde

SR₁ je saldo (rozdíl příjmů a výdajů) rozpočtu města za první z pěti hodnocených let

PO₁ je počet obyvatel města na konci prvního (31. 12.) z pěti hodnocených let

SR₂ je saldo (rozdíl příjmů a výdajů) rozpočtu města za druhý z pěti hodnocených let

PO₂ je počet obyvatel města na konci druhý (31. 12.) z pěti hodnocených let

SR₃ je saldo (rozdíl příjmů a výdajů) rozpočtu města za třetí z pěti hodnocených let

PO₃ je počet obyvatel města na konci třetího (31. 12.) z pěti hodnocených let

SR₄ je saldo rozpočtu města za čtvrtý z pěti hodnocených let

PO₄ je počet obyvatel města na konci čtvrtého (31. 12.) z pěti hodnocených let

SR₅ je saldo rozpočtu města za pátý z pěti hodnocených let

PO₅ je počet obyvatel města na konci pátého (31. 12.) z pěti hodnocených let

Bodové hodnocení	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I_{VF1}	± 500	± 250	± 100	± 50	± 25	± 10	± 5	± 2,5	± 1	± 0,5	± 0,1

(Tab. 34) Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru vyrovnanosti rozpočtu
– vlastní zpracování (zdroj pro kalibraci: ČSÚ)

I_{VF2} *Indikátor dotační aktivity*

Indikátor hodnotí podíl přijatých dotací (investičních transferů) z celkových příjmů rozpočtu města za poslední uplynulý kalendářní rok. Zdrojem dat je schválený závěrečný účet. Hodnoty jsou uvedeny v procentech. Výpočet se provede podle vzorce:

$$I_{VF2} = \frac{IT_n}{CP_n} \cdot 100[\%]$$

kde

IT_n jsou investiční transfery (přijaté dotace) za hodnocený rok

CP_n jsou celkové příjmy za hodnocený rok

Bodové hodnocení	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I _{VF2}	0 %	1 %	2,5 %	5 %	10 %	15 %	20 %	35 %	50 %	70 %	> 75 %

(Tab. 35) Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru dotační aktivity
– vlastní zpracování (zdroj pro kalibraci: ČSÚ)

I_{VF3} *Indikátor míry investic*

Indikátor hodnotí podíl investičních (kapitálových) výdajů z celkových výdajů rozpočtu města za poslední uplynulý kalendářní rok. Zdrojem dat je schválený závěrečný účet. Hodnoty jsou uvedeny v procentech. Výpočet se provede podle vzorce:

$$I_{VF3} = \frac{KV_n}{CV_n} \cdot 100[\%]$$

kde

KV_n jsou kapitálové výdaje za hodnocený rok

CV_n jsou celkové výdaje za hodnocený rok

Bodové hodnocení	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I _{VF3}	0 %	1 %	2,5 %	5 %	10 %	15 %	20 %	25 %	30 %	40 %	> 50 %

(Tab. 36) Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru míry investic
– vlastní zpracování (zdroj pro kalibraci: ČSÚ)

VYHODNOCENÍ KRITÉRIA VEŘEJNÝCH FINANČÍ

Výsledné vyhodnocení kritéria tvoří vážený průměr bodového hodnocení jednotlivých indikátorů podle následujícího vzorce:

$$K_{VF} = \frac{2 \cdot I_{VF1} + 1 \cdot I_{VF2} + 1 \cdot I_{VF3}}{4}$$

K_{DV} Dobré vládnutí

Kritérium obsahuje tři indikátory. Prvním je indikátor volební účasti, druhým je indikátor participace, třetím je indikátor chytrého a otevřeného města.

I_{DV1} Indikátor volební účasti

Indikátor hodnotí volební účast v posledních komunálních volbách. Jde v podstatě o hodnocení síly a legitimacy mandátu zvolených zastupitelů obce. Jde také o indikátor, který sleduje sociální soudržnost.

Bodové hodnocení	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I _{DV1}	0 %	5 %	10 %	20 %	30 %	40 %	50 %	60 %	70 %	80 %	90 %

(Tab. 37) Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru volební účasti
– vlastní zpracování (zdroj pro kalibraci: ČSÚ)

I_{DV2} Indikátor participace

Indikátor hodnotí využívání participativních nástrojů. Vyhodnocení probíhá formou součtu kreditů v následující tabulce (Tab. 38), ovšem není možné sečíst více kreditů uvedených v jednom poli tabulky.

Využívané nástroje participace	Kredity
Participativní rozpočet	
- vyčleněno do 50 Kč na 1 obyvatele	+1
- vyčleněno 51 až 100 Kč na 1 obyvatele	+2
- vyčleněno 101 až 250 Kč na 1 obyvatele	+4
- vyčleněno 251 až 500 Kč na 1 obyvatele	+6
- vyčleněno 501 až 1000 Kč na 1 obyvatele	+8
- vyčleněno nad 1000 Kč na 1 obyvatele	+10
Místní referendum konané za poslední 3 roky	
- neplatné	+3
- platné	+5
Anketa či jednoduchý průzkum názorů občanů v posledním roce.	+1
Dotazníkové šetření, průzkum veřejného mínění či jiná podobná forma zjišťování názorů občanů v posledním roce.	+2
Jiné (přiměřeně k uvedeným nástrojům).	+1 až +5

(Tab. 38) Kreditové ohodnocení indikátoru participace – vlastní zpracování
(zdroj pro kalibraci: AGORA CE o. p. s., Ministerstvo vnitra)

Bodové hodnocení	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I _{DV2}	0	-	-	1	2	3	5	7	10	15	20

(Tab. 39) Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru participace

I_{DV3} Indikátor chytrého a otevřeného města

Indikátor hodnotí implementaci konceptu chytrých měst, tzv. „Smart City“, digitalizaci, transparentnost a komunikaci vedení a správy města a jeho představitelů. Zvolené nástroje, není-li uvedeno jinak, vychází z *Koncepce Smart City* [43]. Pro účely indikátoru se připouští anonymizace a utajení ze zákonných důvodů, tuto skutečnost je však nutno uvést. Transparentnost veřejné správy je jedním z důležitých předpokladů veřejné kontroly. Výsledné hodnocení indikátoru tvoří součet kreditů, viz (Tab. 40).

Nástroje chytrého a otevřeného města	Kredity
Agenda města je digitalizovaná, město umožňuje dálkový přístup, online podávání žádostí, vyřízení poplatků a podobně. Například v podobě portálu občana či jiné podobné platformy.	+5
Veškeré rozpočtové a účetní doklady jsou digitalizované a dohledatelné. Vhodným nástrojem je např. tzv. „rozklikávací“ či „klikací“ rozpočet.	+5
Rozhodovací procesy města jsou jednoznačné a transparentní. Existuje manuál či kodex, který upravuje zodpovědnost a zdůvodnění veškerých rozhodovacích procesů včetně jejich jednotlivých kroků. Tyto informace jsou veřejně přístupné.	+5
Zadávání veřejných zakázek, především veškeré změny cen, lhůt a podobně, jsou včas a dostatečně zdůvodněny, např. formou tzv. profilu zadavatele.	+3
Veškeré smluvní vztahy a právní závazky města (nejen nové, ale také všechny doposud trvající) jsou zveřejněny, například formou registru smluv.	+3
Vedení města (rada a zastupitelstvo) včas a dostatečně vyřizují návrhy, podněty a připomínky občanů.	+2
Jsou předepsaným způsobem a včas zveřejňovány všechny dokumenty podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.	+2
Jsou zveřejňovány zápisy z jednání/schůzi zastupitelstva a rady.	+2
Jsou zveřejňovány zápisy z jednání/schůzi komisí a výborů.	+2
Jednání/schůze zastupitelstva jsou přenášeny online, záznamy jsou ukládané a dostupné i zpětně.	+2
Jednací řády zastupitelstva a rady neomezují účast občanů na zasedáních. Občané mají právo se ke každému bodu v průběhu jeho projednávání vyjádřit.	+2
Bankovní účty města jsou transparentní.	+2
Jiné (přiměřeně k uvedeným nástrojům).	+1 až +5

(Tab. 40) Kreditové ohodnocení indikátoru chytrého a otevřeného města

Bodové hodnocení	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I _{DV3}	0	1	2	3	4	5	10	15	20	25	30

(Tab. 41) Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru chytrého a otevřeného města

VYHODNOCENÍ KRITÉRIA DOBRÉHO VLÁDNUTÍ

Výsledné vyhodnocení kritéria tvoří vážený průměr bodového hodnocení jednotlivých indikátorů podle následujícího vzorce:

$$K_{DV} = \frac{1 \cdot I_{DV1} + 3 \cdot I_{DV2} + 2 \cdot I_{DV3}}{6}$$

C.3 Stanovení zájmových území

Pro aplikaci multikriteriální analýzy byla určena dvě moravská města, která jsou centry aglomerací, jak je definuje Ministerstvo pro místní rozvoj ČR pro lokalizaci integrovaných územních investic (zkr. ITI). [44] Jsou to Statutární město Olomouc (zkr. SMO) a Statutární město Zlín (zkr. SMZ). Menší města ve spádových územích větších měst nemají dostatečnou míru samostatnosti, větší města pro ně musí zajišťovat služby a infrastrukturu, čímž se menší města stávají na větších závislémi. Větší města mají také dostatečný ekonomický potenciál a poměrně velkou míru politické samostatnosti v rozhodování. Vzhledem k dostupnosti dat bude zpracována analýza pro rok 2022, není-li uvedeno jinak.

C.3.1 Statutární město Olomouc

K _{žú} Životní úroveň				
Indikátor	Vstupní hodnoty	Výpočet	Výsledek	Bodové hodnocení
I _{žú1}	D ₂ = 79,34 let D ₁ = 78,39 let	$I_{žú1} = \frac{D_2}{D_1} \cdot 100 [\%]$ $= \frac{79,34}{78,39} \cdot 100$	101,2 %	7,1
I _{žú2}	3,6 % (k 30.11.2023)	-	3,6 %	9,4
I _{žú3}	K ₂₀₂₂ = 36 411 Kč R ₂₀₂₂ = 40 317 Kč K ₂₀₂₁ = 34 887 Kč R ₂₀₂₁ = 38 277 Kč	$I_{žú3} = \left(\frac{K_{2022} / R_{2022}}{K_{2021} / R_{2021}} \right) \cdot 100 [\%]$ $= \left(\frac{36\,411/40\,317}{34\,887/38\,277} \right) \cdot 100$	99,1 %	5,8
I _{žú4}	101,4 %	-	101,4 %	6,3
		$K_{žú} = \frac{I_{žú1} + I_{žú2} + I_{žú3} + I_{žú4}}{4}$ $\frac{7,1 + 9,4 + 5,8 + 6,3}{4}$	K _{žú} = 7,2	

(Tab. 42) Výpočet kritéria životní úrovně SMO – vlastní zpracování (zdroj dat: ČSÚ)

K_{vz} Vzdělávání

Indikátor	Vstupní hodnoty	Výpočet	Výsledek	Bodové hodnocení
lvz1	ZŠ ano SŠ s výučním listem ano SŠ s maturitou ano VOŠ nebo VŠ ano	+2 +2 +3 +3	10,0	10,0
lvz2	$v_1 = 9\,429 / 89\,328$ = 10,6 % $v_2 = 20\,628 / 89\,328$ = 23,1 % $v_3 = 29\,547 / 89\,328$ = 33,1 % $v_4 = 25\,553 / 89\,328$ = 28,6 %	$I_{VZ2} = \frac{v_1 \cdot 1 + v_2 \cdot 2 + v_3 \cdot 3 + v_4 \cdot 4}{10}$ $= \frac{10,6 \cdot 1 + 23,1 \cdot 2 + 33,1 \cdot 3 + 28,6 \cdot 4}{10}$	27,0	7,4
lvz3	BV ₃₁ = 221 120 000 Kč KV ₃₁ = 38 039 000 Kč BV ₃₂ = 428 000 Kč KV ₃₂ = 0 Kč PO = 101 825 obyv.	$I_{VZ3} = \frac{BV_{31} + BV_{32} + KV_{31} + KV_{32}}{PO}$ $= \frac{221\,120\,000 + 428\,000 + 38\,039\,000 + 0}{101\,825}$	2 549 Kč/obyv.	6,0
		$K_{VZ} = \frac{I_{VZ1} + I_{VZ2} + I_{VZ3}}{3}$ $= \frac{10,0 + 7,4 + 6,0}{3}$	K _{vz} = 7,8	

(Tab. 43) Výpočet kritéria vzdělávání SMO – vlastní zpracování (zdroje dat: ČSÚ, SMO)

K_{KR} Kriminalita

Indikátor	Vstupní hodnoty	Výpočet	Výsledek	Bodové hodnocení
I _{ZU1}	K = 17 968 deliktů PO = 101 825 obyv.	$I_{KR1} = \frac{K}{PO} \cdot 100$ $I_{KR1} = \frac{17\,968}{101\,825} \cdot 100$	17,6	5,9
$K_{KR} = I_{KR1}$			K _{KR} = 5,9	

(Tab. 44) Výpočet kritéria kriminality SMO – vlastní zpracování
(zdroje dat: ČSÚ, Policie ČR)

K_{ZD} Zdravotní péče

Indikátor	Vstupní hodnoty	Výpočet	Výsledek	Bodové hodnocení
I _{ZD1}	Na území SMO je dostupná veškerá základní zdravotní péče	-	35	10,0
$K_{ZD} = I_{ZD1}$			K _{ZD} = 10,0	

(Tab. 45) Výpočet kritéria zdravotní péče SMO – vlastní zpracování (zdroj dat: SMO)

K_{SP} Sociální péče

Indikátor	Vstupní hodnoty	Výpočet	Výsledek	Bodové hodnocení
I _{SP1}	Na území SMO je dostupná veškerá základní sociální péče	-	30	10,0
$K_{SP} = I_{SP1}$			K _{SP} = 10,0	

(Tab. 46) Výpočet kritéria sociální péče SMO – vlastní zpracování (zdroj dat: SMO)

K_{DB} Dostupné bydlení

Indikátor	Vstupní hodnoty	Výpočet	Výsledek	Bodové hodnocení
I _{DB1}	B = 1 321 bytů PO = 167 827 obyvatel (data za SO ORP)	$I_{DB1} = \frac{B}{PO} \cdot 1000$ $= \frac{1\,321}{167\,827} \cdot 1000$	8 bytů na tis. obyv.	5,6
I _{DB2}	CB ₂₀₂₁ = 39 727 Kč/m ² inflace ₂₀₂₂ = 15,1 % CB ₂₀₂₂ = 45 726 Kč/m ² (úprava CB ₂₀₂₁ o inflaci) PL _{SLDB} 2021 = 87,6 m ² RP ₂₀₂₂ = 468 948 Kč (data za Olomoucký kraj)	$I_{DB2} = \frac{CB_{2022} \cdot PL_{SLDB}}{RP_{2022}}$ $= \frac{45\,726 \cdot 87,6}{468\,948}$	8,5	7,3
		$K_{DB} = \frac{I_{DB1} + 2 \cdot I_{DB2}}{3}$ $= \frac{5,6 + 2 \cdot 7,3}{3}$	K _{DB} = 6,7	

(Tab. 47) Výpočet kritéria dostupného bydlení SMO – vlastní zpracování (zdroj dat: ČSÚ)

K_{KU} Kultura

Indikátor	Vstupní hodnoty	Výpočet	Výsledek	Bodové hodnocení
I _{KU1}	Na území SMO je dostupná veškerá základní kulturní vybavenost	-	15	10,0
		$K_{KU} = I_{KU1}$	K _{KU} = 10,0	

(Tab. 48) Výpočet kritéria kultury SMO – vlastní zpracování (zdroj dat: SMO)

K_{ST} Sport

Indikátor	Vstupní hodnoty	Výpočet	Výsledek	Bodové hodnocení
I _{ST1}	Na území SMO je dostupná veškerá základní sportovní vybavenost	-	15	10,0
		$K_{ST} = I_{ST1}$	K _{KU} = 10,0	

(Tab. 49) Výpočet kritéria sportu SMO – vlastní zpracování (zdroj dat: SMO)

K_{VD} Veřejná doprava

Indikátor	Vstupní hodnoty	Výpočet	Výsledek	Bodové hodnocení
I _{VD1}	MHD ano VHD ano Integrovaný dopravní systém ano	-	10	10,0
I _{VD2}	Příměstská železnice Povrchová tramvaj Autobus na ekol. pohon Autobus na fosilní paliva	+5 +5 +5 +1	16	7,2
I _{VD3}	P = 15,3 % M = 5,8 % H = 25,6 % A = 53,4 %	$I_{VD3} = \frac{4 \cdot P + 2 \cdot M + 3 \cdot H + 1 \cdot A}{10}$ $= \frac{4 \cdot 15,3 + 2 \cdot 5,8 + 3 \cdot 25,6 + 1 \cdot 53,4}{10}$	20,3	6,1
		$K_{VD} = \frac{I_{VD1} + I_{VD2} + 2 \cdot I_{VD3}}{4}$ $= \frac{10 + 7,2 + 2 \cdot 6,1}{4}$	K _{VD} = 7,4	

(Tab. 50) Výpočet kritéria veřejné dopravy SMO – vlastní zpracování (zdroje dat: DPMO, IDSOK, ČSÚ)

K_{PZ} Přírodní zdroje

Indikátor	Vstupní hodnoty	Výpočet	Výsledek	Bodové hodnocení
I _{PZ1}	BK = 2,3 gha/obyv. ES = 5,7 gha/obyv.	$I_{PZ1} = BK - ES$ $= 2,3 - 5,7$	- 3,4 gha/obyv.	5,6
		$K_{PZ} = I_{PZ1}$	K _{KU} = 5,6	

(Tab. 51) Výpočet kritéria přírodních zdrojů SMO – vlastní zpracování (zdroj dat: CENIA)

K_{ZP} Zdravé prostředí

Indikátor	Vstupní hodnoty	Výpočet	Výsledek	Bodové hodnocení
I _{ZP1}	KES _{SMO 2022} = 0,7	-	0,7	6,5
I _{ZP2}	Monitoring ano Limity ne Index kvality ovzduší převážně dobrý až velmi dobrý	+5 0 +5	10	8,0
I _{ZP3}	-	-	0	0,0
		$K_{ZP} = \frac{I_{ZP1} + 2 \cdot I_{ZP2} + 2 \cdot I_{ZP3}}{5}$ $= \frac{6,5 + 2 \cdot 8,0 + 2 \cdot 0,0}{5}$	K _{ZP} = 4,5	

(Tab. 52) Výpočet kritéria zdravé prostředí SMO – vlastní zpracování (zdroje dat: ČSÚ, SMO, ČHMÚ)

K_{VF} Veřejné finance

Indikátor	Vstupní hodnoty	Výpočet	Výsledek	Bodové hodnocení
I _{VF1}	P ₂₀₁₈ = 2 607 924 tis. Kč V ₂₀₁₈ = 2 623 098 tis. Kč PO ₂₀₁₈ = 100 523 obyv. P ₂₀₁₉ = 2 708 718 tis. Kč V ₂₀₁₉ = 2 653 084 tis. Kč PO ₂₀₁₉ = 100 663 obyv. P ₂₀₂₀ = 2 734 135 tis. Kč V ₂₀₂₀ = 2 662 860 tis. Kč PO ₂₀₂₀ = 100 514 obyv. P ₂₀₂₁ = 3 075 730 tis. Kč V ₂₀₂₁ = 2 840 409 tis. Kč PO ₂₀₂₁ = 99 496 obyv. P ₂₀₂₂ = 3 248 945 tis. Kč V ₂₀₂₂ = 3 082 142 tis. Kč PO ₂₀₂₂ = 101 825 obyv.	$SR_n = P_n - V_n$ $I_{VF1} = \frac{SR_{2018}}{PO_{2018}} + \frac{SR_{2019}}{PO_{2019}} + \frac{SR_{2020}}{PO_{2020}} + \frac{SR_{2021}}{PO_{2021}} + \frac{SR_{2022}}{PO_{2022}}$	+ 5,1 tis. Kč/obyv.	6,0
I _{VF2}	IT ₂₀₂₂ = 627 687 000 Kč CP ₂₀₂₂ = 3 248 944 575 Kč	$I_{VF2} = \frac{IT_{2022}}{CP_{2022}} \cdot 100[\%]$ $= \frac{627\,687\,000}{3\,248\,944\,575} \cdot 100$	19,3 %	5,9
I _{VF3}	KV ₂₀₂₂ = 689 095 666 Kč CV ₂₀₂₂ = 3 082 141 938 Kč	$I_{VF3} = \frac{KV_n}{CV_n} \cdot 100[\%]$ $= \frac{689\,095\,666}{3\,082\,141\,938} \cdot 100$	22,4 %	6,5
		$K_{VF} = \frac{2 \cdot I_{VF1} + 1 \cdot I_{VF2} + 1 \cdot I_{VF3}}{4}$ $K_{VF} = \frac{2 \cdot 6,0 + 1 \cdot 5,9 + 1 \cdot 6,5}{4}$	K _{VF} = 6,1	

(Tab. 53) Výpočet kritéria veřejných financí SMO – vlastní zpracování (zdroje dat: SMO, ČSÚ)

K_{DV} Dobré vládnutí

Indikátor	Vstupní hodnoty	Výpočet	Výsledek	Bodové hodnocení
I _{DV1}	44,04 %	-	44,04 %	5,4
I _{DV2}	SMO nemělo v roce 2022 participativní rozpočet Na území SMO se v letech 2020, 2021, ani 2022 nakonalo místní referendum Na území SMO se v únoru 2022 konalo dotazníkové šetření SMO organizuje Participativní mapování	0 0 +2 +2	4	5,5
I _{DV3}	Portál Olomoučana Rozklikávací rozpočet Etický kodex zaměstnance Magistrátu města Olomouce, avšak ne kodex zastupitele Profil zadavatele Registr smluv Povinně zveřejňované informace Zápisy a usnesení zastupitelstva i rady Online jednání zastupitelstva, avšak ne rady Právo veřejnosti se vyjádřit ke každému bodu	+5 +5 +2,5 +3 +3 +2 +2 +1 +2	25,5 kreditů	9,1
		$K_{DV} = \frac{1 \cdot I_{DV1} + 3 \cdot I_{DV2} + 2 \cdot I_{DV3}}{6}$ $= \frac{1 \cdot 5,4 + 3 \cdot 5,5 + 2 \cdot 9,1}{6}$	K _{DV} = 6,7	

(Tab. 54) Výpočet kritéria dobrého vládnutí SMO – vlastní zpracování (zdroje dat: ČSÚ, Ministerstvo vnitra, SMO)

C.3.2 Statutární město Zlín

KžÚ Životní úroveň

Indikátor	Vstupní hodnoty	Výpočet	Výsledek	Bodové hodnocení
I _{žÚ1}	D ₂ = 79,99 let D ₁ = 78,59 let	$I_{\text{žÚ1}} = \frac{D_2}{D_1} \cdot 100 [\%]$ $= \frac{79,99}{78,59} \cdot 100$	101,8 %	7,5
I _{žÚ2}	2,3 % (k 30.11.2023)	-	2,3 %	10,0
I _{žÚ3}	K ₂₀₂₂ = 36 326 Kč R ₂₀₂₂ = 40 317 Kč K ₂₀₂₁ = 34 374 Kč R ₂₀₂₁ = 38 277 Kč	$I_{\text{žÚ3}} = \left(\frac{K_{2022} / R_{2022}}{K_{2021} / R_{2021}} \right) \cdot 100 [\%]$ $= \left(\frac{36\,326 / 40\,317}{34\,374 / 38\,277} \right) \cdot 100$	100,3 %	6,1
I _{žÚ4}	100,2 %	-	100,2 %	6,0
		$K_{\text{žÚ}} = \frac{I_{\text{žÚ1}} + I_{\text{žÚ2}} + I_{\text{žÚ3}} + I_{\text{žÚ4}}}{4}$ $\frac{7,5 + 10,0 + 6,1 + 6,0}{4}$		KžÚ = 7,4

(Tab. 55) Výpočet kritéria životní úrovně SMZ – vlastní zpracování (zdroj dat: ČSÚ)

K_{VZ} Vzdelávání

Indikátor	Vstupní hodnoty	Výpočet	Výsledek	Bodové hodnocení
lvz1	ZŠ ano SŠ s výučním listem ano SŠ s maturitou ano VOŠ nebo VŠ ano	+2 +2 +3 +3	10,0	10,0
lvz2	$v_1 = 7\,325 / 62\,932$ = 11,6 % $v_2 = 16\,642 / 62\,932$ = 26,4 % $v_3 = 20\,801 / 62\,932$ = 33,1 % $v_4 = 15\,400 / 62\,932$ = 24,5 %	$I_{VZ2} = \frac{v_1 \cdot 1 + v_2 \cdot 2 + v_3 \cdot 3 + v_4 \cdot 4}{10}$ $= \frac{11,6 \cdot 1 + 26,4 \cdot 2 + 33,1 \cdot 3 + 24,6 \cdot 4}{10}$	26,2	7,2
lvz3	BV ₃₁ = 135 356 105 Kč BV ₃₂ = 31 000 Kč KV ₃₁ = 85 345 081 Kč KV ₃₂ = 0 Kč PO = 74 191 obyv.	$I_{VZ3} = \frac{BV_{31} + BV_{32} + KV_{31} + KV_{32}}{PO}$ $= \frac{135\,356\,105 + 31\,000 + 85\,345\,081 + 0}{74\,191}$	2 975 Kč/obyv.	6,2
		$K_{VZ} = \frac{I_{VZ1} + I_{VZ2} + I_{VZ3}}{3}$ $= \frac{10,0 + 7,2 + 6,2}{3}$	K _{VZ} = 7,8	

(Tab. 56) Výpočet kritéria vzdelávání SMZ – vlastní zpracování (zdroje dat: ČSÚ, SMZ)

K_{KR} Kriminalita

Indikátor	Vstupní hodnoty	Výpočet	Výsledek	Bodové hodnocení
I _{ZU1}	K = 7 713 deliktů PO = 74 191 obyv.	$I_{KR1} = \frac{K}{PO} \cdot 100$ $I_{KR1} = \frac{7\,713}{74\,191} \cdot 100$	10,4	8,8
$K_{KR} = I_{KR1}$			K _{KR} = 8,8	

(Tab. 57) Výpočet kritéria kriminality SMZ – vlastní zpracování
(zdroje dat: ČSÚ, Policie ČR)

K_{ZD} Zdravotní péče

Indikátor	Vstupní hodnoty	Výpočet	Výsledek	Bodové hodnocení
I _{ZD1}	Na území SMZ je dostupná většina základní zdravotní péče mimo speciální záchranné služby	-	34	9,8
$K_{ZD} = I_{ZD1}$			K _{ZD} = 9,8	

(Tab. 58) Výpočet kritéria zdravotní péče SMZ – vlastní zpracování (zdroje dat: Krajská nemocnice T. Bati, ZZS Zlínského kraje)

K_{SP} Sociální péče

Indikátor	Vstupní hodnoty	Výpočet	Výsledek	Bodové hodnocení
I _{SP1}	Na území SMZ je dostupná veškerá základní sociální péče	-	30	10,0
$K_{SP} = I_{SP1}$			K _{SP} = 10,0	

(Tab. 59) Výpočet kritéria sociální péče SMZ – vlastní zpracování (zdroje dat: Centrum služeb a podpory Zlín, Sociální služby pro osoby se zdravotním postižením)

K_{DB} Dostupné bydlení

Indikátor	Vstupní hodnoty	Výpočet	Výsledek	Bodové hodnocení
I _{DB1}	B = 382 bytů PO = 99 334 obyv. (data za SO ORP)	$I_{DB1} = \frac{B}{PO} \cdot 1000$ $= \frac{382}{99\,334} \cdot 1000$	4 byty na tis. obyv.	4,0
I _{DB2}	CB ₂₀₂₁ = 39 065 Kč/m ² inface ₂₀₂₂ = 15,1 % CB ₂₀₂₂ = 44 964 Kč/m ² (úprava CB ₂₀₂₁ o inflaci) PL _{SLDB 2021} = 87,6 m ² RP ₂₀₂₂ = 466 428 Kč (data za Zlínský kraj)	$I_{DB2} = \frac{CB_{2022} \cdot PL_{SLDB}}{RP_{2022}}$ $= \frac{44\,964 \cdot 87,6}{466\,428}$	8,4	7,3
		$K_{DB} = \frac{I_{DB1} + 2 \cdot I_{DB2}}{3}$ $= \frac{4,0 + 2 \cdot 7,3}{3}$	K _{DB} = 6,2	

(Tab. 60) Výpočet kritéria dostupného bydlení SMZ – vlastní zpracování (zdroj dat: ČSÚ)

K_{KU} Kultura

Indikátor	Vstupní hodnoty	Výpočet	Výsledek	Bodové hodnocení
I _{KU1}	Na území SMZ je dostupná veškerá základní kulturní vybavenost	-	15	10,0
		$K_{KU} = I_{KU1}$	K _{KU} = 10,0	

(Tab. 61) Výpočet kritéria kultury SMZ – vlastní zpracování (zdroj dat: SMZ)

K_{ST} Sport

Indikátor	Vstupní hodnoty	Výpočet	Výsledek	Bodové hodnocení
I _{ST1}	Na území SMZ je dostupná veškerá základní sportovní vybavenost	-	15	10,0
		$K_{ST} = I_{ST1}$	K _{KU} = 10,0	

(Tab. 62) Výpočet kritéria sportu SMZ – vlastní zpracování (zdroj dat: SMZ)

K_{VD} Veřejná doprava

Indikátor	Vstupní hodnoty	Výpočet	Výsledek	Bodové hodnocení
I _{VD1}	MHD ano VHD ano MHD neintegrováno	-	8	8,0
I _{VD2}	Příměstská železnice Trolejbus Autobus na ekol. pohon Autobus na fosilní paliva	+5 +5 +5 +1	16	7,2
I _{VD3}	P = 12,4 % M = 2,8 % H = 28,7 % A = 56,1 %	$I_{VD3} = \frac{4 \cdot P + 2 \cdot M + 3 \cdot H + 1 \cdot A}{10}$ $= \frac{4 \cdot 12,4 + 2 \cdot 2,8 + 3 \cdot 28,7 + 1 \cdot 56,1}{10}$	19,7	5,9
		$K_{VD} = \frac{I_{VD1} + I_{VD2} + 2 \cdot I_{VD3}}{4}$ $= \frac{8,0 + 7,2 + 2 \cdot 5,9}{4}$	K _{VD} = 6,8	

(Tab. 63) Výpočet kritéria veřejné dopravy SMZ – vlastní zpracování (zdroje dat: IDZK, DSZO, ČSÚ)

K_{PZ} Přírodní zdroje

Indikátor	Vstupní hodnoty	Výpočet	Výsledek	Bodové hodnocení
I _{PZ1}	BK = 2,3 gha/obyv. ES = 5,7 gha/obyv.	$I_{PZ1} = BK - ES$ $= 2,3 - 5,7$	-3,4 gha/obyv.	5,6
		$K_{PZ} = I_{PZ1}$	K _{KU} = 5,6	

(Tab. 64) Výpočet kritéria přírodních zdrojů SMZ – vlastní zpracování (zdroj dat: CENIA)

K_{ZP} Zdravé prostředí

Indikátor	Vstupní hodnoty	Výpočet	Výsledek	Bodové hodnocení
I _{ZP1}	KES _{SMZ 2022} = 1,73	-	1,73	8,7
I _{ZP2}	Monitoring ano Limity ne Index kvality ovzduší převážně dobrý až velmi dobrý	+5 0 +5	10	8,0
I _{ZP3}	-	-	0	0,0
		$K_{ZP} = \frac{I_{ZP1} + 2 \cdot I_{ZP2} + 2 \cdot I_{ZP3}}{5}$ $= \frac{8,7 + 2 \cdot 8,0 + 2 \cdot 0,0}{5}$	K _{ZP} = 4,9	

(Tab. 65) Výpočet kritéria zdravé prostředí SMZ – vlastní zpracování (zdroje dat: ČSÚ, SMZ, ČHMÚ)

K_{VF} Veřejné finance

Indikátor	Vstupní hodnoty	Výpočet	Výsledek	Bodové hodnocení
I _{VF1}	<p>P₂₀₁₈ = 1 763 862 tis. Kč V₂₀₁₈ = 1 782 911 tis. Kč PO₂₀₁₈ = 74997 obyv. P₂₀₁₉ = 1 830 888 tis. Kč V₂₀₁₉ = 1 791 051 tis. Kč PO₂₀₁₉ = 74 935 obyv. P₂₀₂₀ = 1 896 783 tis. Kč V₂₀₂₀ = 1 699 522 tis. Kč PO₂₀₂₀ = 74 478 obyv. P₂₀₂₁ = 1 974 710 tis. Kč V₂₀₂₁ = 1 826 328 tis. Kč PO₂₀₂₁ = 72 973 obyv. P₂₀₂₂ = 2 278 729 tis. Kč V₂₀₂₂ = 2 483 620 tis. Kč PO₂₀₂₂ = 74 191 obyv.</p>	$SR_n = P_n - V_n$ $I_{VF1} = \frac{SR_{2018}}{PO_{2018}} + \frac{SR_{2019}}{PO_{2019}} + \frac{SR_{2020}}{PO_{2020}} + \frac{SR_{2021}}{PO_{2021}} + \frac{SR_{2022}}{PO_{2022}}$	+ 2,2 tis. Kč/obyv.	7,2
I _{VF2}	<p>IT₂₀₂₂ = 267 583 411 Kč CP₂₀₂₂ = 2 278 728 798 Kč</p>	$I_{VF2} = \frac{IT_{2022}}{CP_{2022}} \cdot 100[\%]$ $= \frac{267\,583\,411}{2\,278\,728\,798} \cdot 100$	11,7 %	4,3
I _{VF3}	<p>KV₂₀₂₂ = 799 189 338 Kč CV₂₀₂₂ = 2 483 619 811 Kč</p>	$I_{VF2} = \frac{KV_n}{CV_n} \cdot 100[\%]$ $= \frac{799\,189\,338}{2\,483\,619\,811} \cdot 100$	32,2 %	8,2
		$K_{VF} = \frac{2 \cdot I_{VF1} + 1 \cdot I_{VF2} + 1 \cdot I_{VF3}}{4}$ $= \frac{2 \cdot 7,2 + 1 \cdot 4,3 + 1 \cdot 8,2}{4}$	K _{VF} = 6,7	

(Tab. 66) Výpočet kritéria veřejných financí SMZ – vlastní zpracování (zdroje dat: SMZ, ČSÚ)

K_{DV} Dobré vládnutí

Indikátor	Vstupní hodnoty	Výpočet	Výsledek	Bodové hodnocení
I _{DV1}	46,50 %	-	46,50 %	5,7
I _{DV2}	Participativní rozpočet SMZ 2022 ano, 5 mil. Kč / 74 191 obyv. = 67,4 Kč/obyv. Platné místní referendum 2. až 3. října 2020 Na území SMZ se v dubnu 2022 konalo dotazníkové šetření mezi občany o návrhu jednosměrného dopravního režimu v ulicích M. Alše a Jiráskova na základě obdržené petice	+2 +5 +5	12	8,4
I _{DV3}	Portál Občana SMZ Rozklikávací rozpočet Portál Otevřená radnice Profil zadavatele Registr smluv Povinně zveřejňované informace Zápisy a usnesení zastupitelstva i rady Online jednání zastupitelstva, avšak ne rady Právo veřejnosti se vyjádřit ke každému bodu	+5 +5 +2,5 +3 +3 +2 +2 +1 +2	25,5 kreditů	9,1
		$K_{DV} = \frac{1 \cdot I_{DV1} + 3 \cdot I_{DV2} + 2 \cdot I_{DV3}}{6}$ $= \frac{1 \cdot 5,7 + 3 \cdot 8,4 + 2 \cdot 9,1}{6}$	K _{DV} = 8,2	

(Tab. 67) Výpočet kritéria dobrého vládnutí SMZ – vlastní zpracování
(zdroje dat: ČSÚ, SMZ, Ministerstvo vnitra, DIA)

CELKOVÉ VYHODNOCENÍ

Označení	Název kritéria	SMO	SMZ
KŽÚ	Životní úroveň	7,2	7,4
KVZ	Vzdělávání	7,8	7,8
KKR	Kriminalita	5,9	8,8
KZD	Zdravotní péče	10,0	9,8
KSP	Sociální péče	10,0	10,0
KDB	Dostupné bydlení	6,7	6,2
KKU	Kultura	10,0	10,0
KST	Sport	10,0	10,0
KVD	Veřejná doprava	7,4	6,8
KPZ	Přírodní zdroje	5,6	5,6
KZP	Zdravé prostředí	4,5	4,9
KVF	Veřejné finance	6,1	6,7
KDV	Dobré vládnutí	6,7	8,2
ARITMETICKÝ PRŮMĚR:		7,5 SMĚŘUJÍCÍ K UDRŽITELNOSTI	7,9 SMĚŘUJÍCÍ K UDRŽITELNOSTI

(Tab. 68) Celkové vyhodnocení multikriteriální analýzy

C.4 Vyhodnocení analýz

Z celkového vyhodnocení a srovnání obou měst vyplývá, že Zlín získal v součtu o 4,3 bodu a v průměru o 0,4 lepší „skóre“ než Olomouc. Zejména si Zlín vedl výrazně lépe v hodnocení kritéria kriminality, konkrétně o 2,9 bodu. Lepšího výsledku Zlín dosáhl také u kritéria dobré vládnutí, o 1,5 bodu, kde přispěla existence participativního rozpočtu, konání místního referenda a proběhlé dotazníkové šetření na základě petice. Kde měla naopak Olomouc lepší „skóre“ než Zlín je kritérium veřejné dopravy, kde má Zlín menší poměr chodců, „mikromobility“ a VHD ku automobilové dopravě a jeho MHD není doposud integrována do regionální dopravy.

Města jsou velmi vyrovnaná v oblastech dostupnosti vzdělávání, zdravotní péče, sociální péče, kultury a sportu, kde je hodnocena dostupnost (existence) institucí, zajišťujících základní služby. Tato vyrovnanost je způsobena metodou hodnocení, která by do budoucna vyžadovala hlubší rozpor problematiky na více úrovních samosprávy. Více viz kapitola *D.3 Návrhy a doporučení*.

Shodných výsledků bylo v této práci dosaženo také u kritéria přírodních zdrojů, kde byly použity výsledky za celou ČR, z důvodu chybějících dat pro daná města. Dosažení stejného výsledného hodnocení u kritéria vzdělání je pouhá náhoda, hodnocení dílčích indikátorů (kromě kritéria dostupnosti, jak bylo zmíněno výše) se různí.

Slabými stránkami SMO, dle výstupů z analýzy, jsou především vysoká kriminalita a zdravé prostředí. Vedení města by tedy mělo posílit stav městské policie, neboť většina deliktů hodnocených v kritériu kriminality jsou přestupky. V oblasti zdravého prostředí jsou možnosti řešení složité, neboť překračování limitů je způsobeno především poléťavým prachem vzniklým mimo území města, což vedení města neovlivní. Jedinou možností je tlačit na krajské samosprávy Olomouckého a Moravskoslezského kraje a na vládu. Město však může investovat do monitoringu hluku a následně do opatření k jeho snižování, což má na kvalitu života obyvatel také nezanedbatelný vliv.

Slabými stránkami SMZ, dle výstupů z analýzy, je zejména zdravé prostředí. Zde má vedení SMZ oproti SMO větší možnosti, neboť emise, u kterých jsou překročeny limity, jsou lokálního charakteru, především z místního průmyslu. Vedení města ve spolupráci s vedením Zlínského kraje tak má větší možnosti tlačit na snižování emisí a dodržování limitů místními znečišťovateli. Zlín by se měl také snažit o zapojení vlastní městské dopravy do regionální sítě integrované dopravy, v čemž může naopak Olomouc sloužit jako příklad Zlínu.

D. ZÁVĚR

D.1 Shrnutí

Teoretická část popisuje příčiny vzniku veřejného sektoru a proces jeho vývoje, kdy na sebe přebíral další funkce, aby kompenzoval nedokonalosti světa. Dále jsou vysvětleny pojmy, jako jsou veřejné služby, veřejný zájem, veřejná moc, veřejná správa, demokracie a právní řád. Následuje stručný rozbor fungování veřejných financí a veřejných rozpočtů, veřejné podpory, veřejných zakázek a veřejných investic. První polovinu teoretické části tematicky uzavírá shrnutí hlavních problémů a nedostatků veřejného sektoru. Z této části vyplývají zejména kritéria veřejných financí, zdravotní a sociální péče, kultury, sportu, vzdělávání, životní úrovně a dostupného bydlení do multikriteriální analýzy.

Druhá polovina teoretické části je zaměřena na popis udržitelného rozvoje měst. Zaměřuje se na rozmanité funkce, varuje před monofunkčním zónováním a segregací. Vyzdvihuje důležitost zapojení občanů do rozhodování nejen účastí ve volbách, ale také aktivním zapojením v komunitách, vyjadřováním se k otázkám rozvoje, účastí na správě svého nejbližšího okolí. Dále je věnována pozornost popisu úrovní samosprávy, zejména nejnížší úrovní, nazvané „sousedství“. Poslední čtvrtina teoretické části rozebírá význam veřejné hromadné dopravy, podnikání a inovací, udržitelného zemědělství a samozásobitelství, odpadovému hospodářství a energetice. Úplný závěr teoretické části popisuje některé z existujících metod hodnocení udržitelného rozvoje měst, které jsou používány v ČR.

V praktické části je navržena metodika hodnocení udržitelného rozvoje měst se zaměřením na hodnocení z pohledu vedení města a na celoměstské úrovni. Multikriteriální analýza sestává z třinácti kritérií. Jsou to kritéria životní úrovně, vzdělávání, kriminality, zdravotní péče, sociální péče, dostupného bydlení, kultury, sportu, veřejné dopravy, přírodních zdrojů, zdravého prostředí, veřejných financí a dobrého vládnutí. Tato kritéria dohromady obsahují dvacet šest indikátorů. Výsledky aplikace multikriteriální analýzy viz kapitola C.4 *Vyhodnocení analýz*.

Hlavní cíl práce se podařilo splnit, neboť při rozboru výsledků kritérií i dílčích indikátorů lze identifikovat silné a slabé stránky. Je také možné pomocí výsledného bodového hodnocení kritérií i celkového „skóre“ srovnávat města mezi sebou, čímž se podařilo splnit i vedlejší cíl této diplomové práce.

D.2 Diskuze

V podkapitole *B.1.1 Příčiny vzniku, historický vývoj a východiska* je zmíněna teze Františka Svobody [3], že byrokratický aparát spotřebovává velké množství veřejných financí na svůj provoz, aniž by přímo produkoval nějaký celospolečenský užitek, což vede ke snaze o „štíhlejší stát“. Svoboda uvádí, že příliš silný stát utlačuje své občany a příliš slabý stát vede k anarchii. Oba tyto extrémy jsou vlastně formou násilí na obyvatelstvu, liší se jen tím, kdo je původcem násilí. V případě silného státu je původcem násilí stát, v případě, že je stát slabý, nedokáže zabránit násilí na vlastním obyvatelstvu. Zajišťování práva, pořádku, bezpečnosti a obrany obyvatel je tak podle mého názoru nejzákladnější a nejdůležitější funkcí státu, bez které by stát nemohl existovat a obyvatelé by byli bezmocní.

V téže podkapitole (B.1.1) je dále zmíněna myšlenka Adama Smithe [4], že jednou z příčin chudoby je přelidnění, což je podle mého názoru chybný předpoklad založený na korelaci, nejde však o kauzalitu. Souhlasím tedy spíše s názorem Jane Jacobs [5], že chudoba nemá jednoznačnou příčinu. Chudoba je spíše průvodním jevem nevyrovnané rozvoje jedné oblasti. Například ekonomický rozvoj s sebou často přináší nadměrné využívání zdrojů a prohlubování sociálních rozdílů.

Problém volby vhodného modelu zdravotní péče a jejího financování, nastíněný ve stejné podkapitole (B.1.1), je uveden jako střet etiky a ekonomie. Myslím si, že současný model zdravotnictví, který funguje v ČR, byť má jistě co zlepšovat, je rozumným kompromisem. Pacienti mají nárok na zdravotní péči a účast na financování je spravedlivá. Podle mého názoru vyspělá společnost každému poskytuje základní péči a na financování se podílejí všichni podle svých možností a příjmů. Nedostatečné financování tak musí být kompenzováno vyšším zdaněním, neboť nižší standard péče je podle mého názoru nepřijatelný.

Názorový střet reprezentovaný v této práci názory Adama Smithe [4] a Johna Maynarda Keynesa [6] je střetem mezi svobodným trhem bez zásahů státu a státními zásahy zdůvodněnými selháním tržních mechanismů. Nejsem zastáncem centrálního plánování, které je podle mého názoru fakticky neexistujícím trhem, ani absolutně volného trhu. Extrémy tohoto sporu považuji za obdobné extrémy jako problém slabého a silného státu v prvním odstavci *Diskuze*. Existence státu, stejně jako jeho regulace ekonomických aktivit, jsou nezbytné pro spravedlivé fungování svět, pro svět bez násilí fyzického i ekonomického. Jak zmiňuji v podkapitole B.2.3 *Obytná hustota, rozmanitost funkcí a segregace, „konkurenční prostředí je přirozeně labilní, má tendenci k vychýlení a tvorbě monopolu, oligopolu či kartelu, které je těžší změnit“*. Také v podkapitole B.2.10 *Význam výroby, podnikání a inovací pro rozvoj měst* uvádím, že regulace mohou podporovat a dokonce akcelarovat rozvoj.

V teoretické části, konkrétně v její druhé polovině, pojednávající o udržitelném rozvoji měst, je opakovaně zmíněn koncept sousedství. Toto je považováno Jacobs [19], Duanyem [16] i Crawfordem [23] za nejmenší buňku života měst. Nejde jen o fyzickou strukturu, ale i sociální jednotku označovanou jako komunita, ale také o ekonomickou jednotku. Tato institucionální úroveň i fyzická struktura v českých, moravských a slezských městech podle mého názoru chybí. Institucionálně by měla být, podle mého názoru, reprezentována zvoleným zastupitelem městské či místní části. Složení zastupitelstva by tak odpovídalo územní struktuře.

V části týkající se veřejného sektoru i v části udržitelného rozvoje měst je opakovaně navrhováno k diskusi, zda by mimo Prahy, Brna a Ostravy i další velká města, zejména centra aglomerací, jako například Plzeň, Olomouc, Pardubice, Zlín a další, měla mít možnost vydávat vlastní „stavební předpisy“. Jsem toho názoru, že Ministerstvo pro místní rozvoj, které tato pravidla upravuje obecně pro celé zbývající území republiky (kromě Prahy, Brna a Ostravy), nemá dostatečnou představu o místních podmínkách, proto považuje za vhodné, aby vydávání tzv. „stavebních předpisů“ náleželo do kompetence všech měst.

Této problematika se také dle mého mínění dotýká celkově nevhodného nastavení struktury územní samosprávy. Zastávám názor, že po více než dvaceti letech je načase provést revizi územně samosprávných celků. V této případné revizi navrhuji uplatnění větší míry subsidiarity posílením pravomocí místních samospráv, než jak je tomu doposud.

Současně v závislosti na velikosti obce, zejména co do počtu obyvatel, roste i míra schopnosti samostatně řešit vlastní problémy. Zde ovšem vyvstává další problematická otázka spojená s kompetentností a vůbec schopností nejmenších samosprávných obcí samostatně rozhodovat o všech otázkách vlastního fungování. Větší města tak již v současnosti musí kompenzovat nedostatky menších obcí. Navrhuji začlenění nejmenších obcí pod větší města jako jejich „místních částí“. Takovéto uspořádání by samozřejmě vyžadovalo rozsáhlé změny v právním vymezení vzájemného vztahu města jako celku vůči městským a místním částem a nové vymezení jejich rozhodovacích pravomocí daných statutem (v některých případech nově) vzniklého statutárního města.

U velkých měst, jako je například nejen Brno a Ostrava, ale také Plzeň, Olomouc, Karlovy Vary a další, by pak nutně došlo k přičlenění velké části příslušných krajů, současně by také došlo k přesunu některých pravomocí a správy některých zařízení do kompetence měst. Bylo by tedy nutné nově vymezit také území a rozsah pravomocí vyšších územně samosprávných celků.

V podkapitole *B.2.7 Správa a management měst jako celku* je uveden pohled Jacobs [19] na celoměstskou správu, jako na instituce s velkou politickou a ekonomickou silou, které jsou schopny efektivně řešit problémy. Podle mého názoru je tato schopnost často omezena centralismem hlavního města. V ČR je to vidět na disproporčním rozvoji Prahy oproti ostatním městům. Je to problém, který z úrovně vedení měst není řešitelný. Řešení by přinesla změna legislativního nastavení přerozdělování financí. To je v současné době nastaveno „shora – dolů“, tedy že většina veřejných financí nejdříve putuje do státního rozpočtu, odkud je následně přerozdělena na provoz státu a státní investice, až následně je transferována do rozpočtů územních samospráv. Myslím si, že tento proces by měl být změněn. Výnos z daní a jiné veřejné příjmy, mají nejdříve putovat do rozpočtu města, které má zajišťovat všechny základní funkce, následně má město provést transfer do regionálního rozpočtu na společné vyšší funkce, a až následně mají veřejné finance putovat do státního rozpočtu, odkud jsou financovány nejvyšší funkce státu, jako obrana a bezpečnost, justice atd.

V podkapitole *B.2.9 Udržitelná doprava a infrastruktura* zmiňují představu Duanyho [16] a Crawforda [23] o vlivu zvoleného druhu dopravy na podobu měst. Domnívám se, že této jev se projevuje i naopak, tedy že ve městech, kde docházelo k budování hromadné dopravy až následně, s delším odstupem od vzniku zástavby, případně se přecházelo na jiný dominantní mód dopravy, ovlivnila již existující podoba a struktura měst volbu nového dominantního způsobů dopravy i vedení linek a rozmístění zastávek. Takže ano, doprava ovlivňuje města, ale zároveň města ovlivňují dopravu. Jde tedy o reciproční vztah.

D.3 Návrhy a doporučení

Metodika hodnocení je zatížena faktem, že byla zpracovávána individuálně na základě rešerše dostupné literatury, znalostí jednotlivce a subjektivního názoru na význam hodnocení možných indikátorů kritérií, z nichž některé nebyly do metodiky zahrnuty. Jsem si vědom svojí nedostatečné erudice u problémů souvisejících zejména se sociálními aspekty hodnocení, proto doporučuji, aby byl tento návrh metodiky hodnocení udržitelného rozvoje města k úplnému dosažení tohoto nemalého cíle dále rozvinut a dopracován v expertní skupině složené z odborníků na jednotlivá hodnocená témata.

V další fázi doporučuji prohloubit hodnocení dílčích částí měst a doplnit vyhodnocování informací s využitím tvorby mapových podkladů, např. GIS, pro snadnější zobrazení prostorové povahy jevů a možnosti srovnání jednotlivých částí města, jenž povede k lepší představě o potřebě lokalizace investic. Takovéto mapové výstupy by pak mohly být podkladem pro územní plánování.

Vzhledem k tomu, že tvorba metodiky byla zaměřena primárně na hodnocení větších měst, center metropolitních oblastí a aglomerací, bude v další fázi důležité rozdělit hodnocení na několik úrovní, od úrovně městského regionu, přes úroveň města až po úroveň jednotlivých městských částí, resp. spádových měst a obcí, neboť dostupnost některých služeb je nutná v každé městské části či menším městě, např. základní škola či praktický lékař, za jinými službami je přijatelné dojíždět, vysoká škola či velká nemocnice tak postačí jedna pro celý region. V rámci regionu by pak bylo vhodné hodnotit integrovanou veřejnou dopravu, zatímco v rámci městských částí či menších měst je vhodnější hlouběji hodnotit pěší dostupnost.

Bylo by také vhodné do analýzy zapracovat rozbor veřejných výdajů ze všech úrovní veřejných rozpočtů na jednotlivé dílčí odvětví, např. zdravotnictví, sociální péči apod. Rozpočty obcí totiž často nefinancují všechny zdravotnické a sociální služby na svém území, na jejich financování se podílejí také kraje, zdravotní pojišťovny, někdy i stát a další nejen veřejné, ale i soukromé instituce.

Vhodným doplněním by byly také sociologické průzkumy a ankety či dotazníky pro obyvatele obce, které by hodnotily spokojenost s rozhodováním, transparentnost a otevřenost komunikace vedení města, možnosti participace apod.

Dále by bylo vhodné doplnit kritéria či indikátory, které by více zohlednily hodnocení pěší dopravy, cyklistické dopravy a další způsoby tzv. mikromobility pro udržitelný rozvoj, nejlépe pomocí vhodně nastaveného sčítání, která již v některých městech probíhají, nicméně se často liší podle zvolené metodiky pořizování dat a jejich zpracování.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- [1] POMAHAČ, Richard. *Základy teorie veřejné správy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-330-8.
- [2] ADKINS, Lesley a ADKINS, Roy. *Starověké Řecko: encyklopedická příručka*. V Praze: Slovart, 2011. ISBN 978-80-7391-580-3.
- [3] SVOBODA, František. *Ekonomika veřejného sektoru*. Praha: Ekopress, 2017. ISBN 978-80-87865-35-4.
- [4] SMITH, Adam. *Pojednání o podstatě a původu bohatství národů*. Nové přeprac. vyd. opatřené margináliemi. Přeložil Vladimír IRGL. Praha: Liberální institut, 2001. ISBN 80-86389-15-4.
- [5] JACOBS, Jane. *Ekonomie měst*. Dolní Kounice: MOX NOX, c2012. ISBN 978-80-905064-1-1.
- [6] SOJKA, Milan. *John Maynard Keynes a současná ekonomie*. Praha: Grada, 1999. ISBN 80-7169-827-X.
- [7] TETŘEVOVÁ, Liběna. *Veřejný a podnikatelský sektor*. Praha: Professional Publishing, 2009. ISBN 978-80-86946-90-0.
- [8] *Výkladový slovník: veřejný sektor*. Český Těšín: Poradce, 2018. ISBN 978-80-7365-406-1.
- [9] CZESANÝ, Slavoj a JOHNSON, Zdenka. *Ekonomický cyklus, hospodářská politika a bohatství zemí*. V Praze: Oeconomica, 2012. Odborná kniha s vědeckou redakcí. ISBN 978-80-245-1863-3.
- [10] OCHRANA, František; PAVEL, Jan a VÍTEK, Leoš. *Veřejný sektor a veřejné finance: financování nepodnikatelských a podnikatelských aktivit*. Expert (Grada). Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3228-2.
- [11] PRŮCHA, Petr a POMAHAČ, Richard. *Správní právo*. Lexikony. Ostrava: Sagit, 2002. ISBN 80-7208-314-7.
- [12] ČESKO. Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR. *Národní výzkumná a inovační strategie pro inteligentní specializaci ČR 2021–2027*. Online. [cit. 2023-12-14]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/podnikani/ris3-strategie/>.
- [13] DUFEK, Zdeněk; KORYTÁROVÁ, Jana; APELTAUER, Tomáš; HROMÁDKA, Vít; FIALA, Petr et al. *Veřejné stavební investice*. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-322-3.
- [14] OCHRANA, František. *Veřejný sektor a efektivní rozhodování*. Praha: Management Press, 2001. ISBN 80-7261-018-x.

- [15] SCHNAUBERT, Jan. *Možnosti řešení velkého počtu malých obcí v ČR*. Brno, 2016. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Ekonomicko-správní fakulta. Vedoucí práce David ŠPAČEK.
- [16] DUANY, Andres; SPECK, Jeff a LYDON, Mike. *The smart growth manual*. New York: McGraw-Hill, c2010. ISBN 978-0-07-137675-4.
- [17] MAIER, Karel a ŘEZÁČ, Vít. *Ekonomika v území: urbanistická ekonomika a územní rozvoj*. Vyd. 3., přeprac. V Praze: Nakladatelství ČVUT, 2006, c1994. ISBN 80-01-03447-X.
- [18] KESSIDI, Feocharij Charlampijevič. *Hérakleitos*. Překlad Ivana Štětkrová. Praha: Svoboda, 1985.
- [19] JACOBS, Jane. *Smrt a život amerických velkoměst*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Přeložil Jana SOLPEROVÁ. Dolní Kounice: MOX NOX, c2013. ISBN 978-80-905064-4-2.
- [20] MOSTAFAVI, Mohsen a Gareth DOHERTY, ed. *Ecological urbanism*. Cambridge: Harvard University, Graduate School of Design; Baden, c2010. ISBN 978-3-03778-189-0.
- [21] HARDIN, Garrett. *Tragedy of the Commons*. Online. 1968-12-13 [cit. 2023-11-21]. Dostupné z: <https://www.science.org/doi/10.1126/science.162.3859.1243>.
- [22] BERGEVOET, Tom a TUIJL, Maarten van. *The flexible city: sustainable solutions for a Europe in transition*. Rotterdam: nai010 Publishers, 2016. ISBN 978-94-6208-287-8.
- [23] CRAWFORD, J.H. *Carfree cities*. Utrecht: International Books, 2000. ISBN 90-5727-037-4.
- [24] HRUŠKA TVRDÝ, Lubor. *Socioekonomický atlas Moravskoslezského kraje*. Ostrava: Accendo - Centrum pro vědu a výzkum, 2012. ISBN 978-80-904810-6-0.
- [25] TERNER, Erich. *Dějiny státu Izrael*. Vydání I. Pardubice: Kora, 1991. ISBN 80-901092-0-9.
- [26] SLAVÍK, Jakub. *Smart city v praxi: jak pomocí moderních technologií vytvářet město příjemné k životu a přátelské k podnikání*. Praha: Profi Press, 2017. ISBN 978-80-86726-80-9.
- [27] APPLEBY, Donald; GERSON, M. Sue a LINTELL, Mark. *Livable streets*. Berkeley: University of California Press, c1981. ISBN 0520036891.
- [28] BERTOLINI, Luca. *From "streets for traffic" to "streets for people": can street experiments transform urban mobility?*. Transport reviews, 2020, 40.6: 734-753.

- [29] Zdeněk Klimeš. *Extrémní hydrologické jevy v kontextu městského plánování*. Brno, 2022. 114 s. Bakalářská práce. Vysoké učení technické v Brně, Fakulta stavební, Ústav vodních staveb. Vedoucí práce Ing. David Duchan, Ph.D.
- [30] EUROSTAT. *Municipal waste statistics*. Online. 2023. [cit. 2023-12-26]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Municipal_waste_statistics#cite_note-1.
- [31] EVROPSKÝ PARLAMENT. *Nakládání s odpadem v EU: fakta a čísla (infografika)*. Online. Zpravodajství. 9. 4. 2023. [cit. 2023-12-26]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/society/20180328STO00751/nakladani-s-odpadem-v-eu-fakta-a-cisla-infografika>.
- [32] ČESKO. Ministerstvo životního prostředí. *Oběhové hospodářství v praxi*. Online. Praha 2016 [cit. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/6d13b004071d0140c12569e700154acb/df318bf6895a668fc1257f94002b3a22?OpenDocument>.
- [33] EVROPSKÝ PARLAMENT. *Oběhové hospodářství: definice, význam a přínos*. Online. Zpravodajství. 24. 5. 2023. [cit. 2023-12-27]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/economy/20151201STO05603/obehove-hospodarstvi-definice-vyznam-a-prinos>.
- [34] ELLABBAN, Omar; ABU-RUB, Haitham; BLAABJERG, Frede. *Renewable energy resources: Current status, future prospects and their enabling technology*. Renewable and Sustainable Energy Reviews. 2014-11, roč. 39, s. 748–764. [cit. 2023-09-29]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1364032114005656?via%3DiHub>.
- [35] QUASCHNING, Volker. *Obnovitelné zdroje energií*. Stavitel. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3250-3.
- [36] DORDA, Josef. *LEX OZE 2: Sněmovna schválila sdílení energie i konec fázového měření pro fotovoltaiku po 10 letech*. Online. Solární novinky.cz, 14. 11. 2023. c2009-2024. [cit. 2023-12-27]. Dostupné z: <https://www.solarninovinky.cz/lex-oze-2-snemovna-schvalila-sdileni-energie-i-konec-souctoveho-mereni-pro-fotovoltaiku-po-10-letech/>.
- [37] RADA EU. *Energie z obnovitelných zdrojů: Rada přijala nová pravidla*. Tisková zpráva. Online. 9. 10. 2023. [cit. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2023/10/09/renewable-energy-council-adopts-new-rules/>.
- [38] CI2, o. p. s. *SPOLEČNÉ EVROPSKÉ INDIKÁTORY – ECI*. Online. 2023. [cit. 2023-12-29]. Dostupné z: <https://ci2.co.cz/cs/spolecne-evropske-indikatory-eci>.

- [39] CI2, o. p. s. *MÍSTNĚ SPECIFICKÉ INDIKÁTORY*. Online. 2023. [cit. 2023-12-29]. Dostupné z: <https://ci2.co.cz/cs/mistne-specificke-indikatory>.
- [40] OSN. *Cíle udržitelného rozvoje*. Online. [cit. 2023-21-30]. Dostupné z: <https://osn.cz/osn/hlavni-temata/cile-udrzitelneho-rozvoje-sdgs/>.
- [41] OBCE v DATECH, s. r. o. *Obce v datech*. Online. c2024. [cit. 2024-01-02]. Dostupné z: <https://www.obcevdtech.cz/>.
- [42] TŘEBICKÝ, Viktor; LUPAČ, Miroslav a NOVÁK, Josef. *Ekologická stopa města: METODIKA VÝPOČTU*. Online Týmová iniciativa pro místní udržitelný rozvoj, o.s. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://ci2.co.cz/sites/default/files/downloads/es-mesta-metodika-web.pdf>.
- [43] ČESKO. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. *Koncepce Smart Cities – Odolnost prostřednictvím SMART řešení pro obce, města a regiony*. Online. Praha, 24. 11. 2021. [cit. 2023-12-31]. Dostupné z: <https://budtesmart.cz/koncepce-smart-cities>.
- [44] ČESKO. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. *Integrované územní investice*. Online. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://mmr.gov.cz/cs/microsites/uzemni-dimenze/regionalni-rozvoj/iti>.

SEZNAM POUŽITÉ LEGISLATIVY

Zákon č. 115/2001 Sb., o podpoře sportu.

In: Zákony pro lidi. Online. 30.03.2021. [cit. 2023-10-14].

Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-115>.

Zákon č. 263/2016 Sb., atomový zákon.

In: Zákony pro lidi. Online. 10.08.2016. [cit. 2023-10-16].

Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-263>

Zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu.

In: Zákony pro lidi. Online. 30.04.2004. [cit. 2023-10-20].

Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-256>.

Zákon č. 283/2021 Sb., stavební zákon.

In: Zákony pro lidi. Online. 29.07.2021. [cit. 2024-01-02].

Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2021-283>.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

In: Zákony pro lidi. Online. 28.12.1992. [cit. 2023-10-22].

Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1>.

Usnesení č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV a SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky.

In: Zákony pro lidi. Online. 28:12.1992. [cit. 2023-10-22].

Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>.

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád.

In: Zákony pro lidi. Online. 24.09.2004. [cit. 2023-10-23].

Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-500>.

Zákon č. 192/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení).

In: Zákony pro lidi. Online. 15.05.2000. [cit. 2023-10-24].

Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-129>.

Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze.

In: Zákony pro lidi. Online. 17.05.2000. [cit. 2023-10-24].

Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-131>.

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení).

In: Zákony pro lidi. Online. 15.05.2000. [cit. 2023-10-24].

Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-128>.

Zákon č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů.

In: Zákony pro lidi. Online. 31.12.2001. [cit. 2023-10-25].

Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-491>.

Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví.

In: Zákony pro lidi. Online. 31.12.1991. [cit. 2023-10-28].

Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-563>.

Zákon č. 22/2004 Sb., o místním referendu a o změně některých zákonů.

In: Zákony pro lidi. Online. 31.01.2004. [cit. 2023-10-28].

Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-22>.

Zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů.

In: Zákony pro lidi. Online. 09.08.2000. [cit. 2023-10-28].

Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-250>.

Zákon č. 420/2004 Sb., o přezkoumávání hospodaření územních samosprávných celků a dobrovolných svazků obcí.

In: Zákony pro lidi. Online. 19.07.2004. [cit. 2023-10-28].

Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-420>.

Zákon č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích.

In: Zákony pro lidi. Online. 28.12.1900. [cit. 2023-10-29].

Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-565>.

Zákon č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek.

In: Zákony pro lidi. Online. 29.04.2016. [cit. 2023-11-03].

Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-134>.

Nařízení vlády č. 172/2016 Sb., o stanovení finančních limitů a částek pro účely zákona o zadávání veřejných zakázek.

In: Zákony pro lidi. Online. 08.06.2016. [cit. 2023-11-03].

Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-172>.

Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí.

In: Zákony pro lidi. Online. 16.01.1992. [cit. 2023-11-05].

Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-17>.

Zákon č. 165/2012 Sb., o podporovaných zdrojích energie a o změně některých zákonů.

In: Zákony pro lidi. Online. 30.05.2012. [cit. 2024-01-02].

Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-165>.

Zákon č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon).

In: Zákony pro lidi. Online. 29.12.2000. [cit. 2024-01-02].

Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-458>.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

In: Zákony pro lidi. Online. 31.03.2006. [cit. 2023-12-26].

Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>.

Zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší.

In: Zákony pro lidi. Online. 13.06.2021. [cit. 2023-12-26].

Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-201>.

Nařízení vlády č. 272/2011 Sb., o ochraně zdraví před nepříznivými účinky hluku a vibrací.

In: Zákony pro lidi. Online. 23.09.2011. [cit. 2023-12-27].

Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-272>.

Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.

In: Zákony pro lidi. Online. 08.06.1999. [cit. 2024-01-03].

Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-106>.

Zákon č. 340/2015 Sb., o zvláštních podmínkách účinnosti některých smluv, uveřejňování těchto smluv a o registru smluv (zákon o registru smluv).

In: Zákony pro lidi. Online. 14.12.2015. [cit. 2023-12-29].

Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2015-340>.

SEZNAM TABULEK

- (Tab. 1) Dělení veřejných zakázek podle předmětu, finančního limitu a druhu zadávacího řízení – vlastní zpracování (str. 20)

Zdroje dat:

Zákon č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek. In: *Zákony pro lidi*. Online. 29.04.2016. [cit. 2023-11-03]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-134>.

a

Nařízení vlády č. 172/2016 Sb., o stanovení finančních limitů a částek pro účely zákona o zadávání veřejných zakázek. In: *Zákony pro lidi*. Online. 08.06.2016. [cit. 2023-11-03]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-172>.

- (Tab. 2) Normalizační stupnice pro sjednocení hodnot kritérií – vlastní zdroj i zpracování (str. 50)

- (Tab. 3) Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru vývoje délky života – vlastní zpracování (str. 51)

Zdroj dat pro kalibraci hodnot:

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Obyvatelstvo*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-03].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=30845>.

- (Tab. 4) Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru zaměstnanosti – vlastní zpracování (str. 52)

Zdroj dat pro kalibraci hodnot:

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Zaměstnanost, nezaměstnanost*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-03].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=30853>.

- (Tab. 5) Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru srovnání příjmů – vlastní zpracování (str. 52)

Zdroj dat pro kalibraci hodnot:

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Mzdy a náklady práce*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-03].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=30852>.

- (Tab. 6) **Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru ekonomické úrovně – vlastní zpracování (str. 53)**
Zdroj dat pro kalibraci hodnot:
ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *HDP, regionální účty*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-03].
Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&pvo=NUCD04&sp=A&skupId=4809&pvokc=&katalog=30832&z=T>.
- (Tab. 7) **Kreditové ohodnocení indikátoru dostupnosti – vlastní zdroj i zpracování (str. 53)**
- (Tab. 8) **Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru dostupnosti – vlastní zdroj i zpracování (str. 54)**
- (Tab. 9) **Normalizace hodnot indikátoru vzdělanosti – vlastní zpracování (str. 54)**
Zdroj dat pro kalibraci hodnot:
ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Vzdělávání*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-03].
Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky&katalog=30832#katalog=30848>.
- (Tab. 10) **Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru veřejných výdajů na školství – vlastní zpracování (str. 55)**
Zdroje dat pro kalibraci hodnot:
ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Obyvatelstvo*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-03].
Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=30845>.
- a
- STATUTÁRNÍ MĚSTO OLOMOUC. *Závěrečný účet města Olomouce za rok 2022 schválený Zastupitelstvem města Olomouce dne 5. června 2023*. Online. [cit. 2024-01-03]. Dostupné z: https://www.olomouc.eu/magistrat/odbory-magistratu/odbor-ekonomicky/odbor/article_id=11672.
- (Tab. 11) **Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru kriminality – vlastní zpracování (str. 56)**
Zdroje dat pro kalibraci hodnot:
POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. *Mapa kriminality*. Online. [cit. 2024-01-02].
Dostupné z: <https://krimalita.policie.cz>.

a

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Obyvatelstvo*. Veřejná databáze ČSÚ. Online.
[cit. 2024-01-03].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=30845>.

(Tab. 12) Kreditové ohodnocení indikátoru dostupnosti – vlastní zdroj i zpracování (str. 57)

(Tab. 13) Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru dostupnosti
– vlastní zdroj i zpracování (str. 58)

(Tab. 14) Kreditové ohodnocení indikátoru dostupnosti – vlastní zdroj i zpracování (str. 59)

(Tab. 15) Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru dostupnosti
– vlastní zdroj i zpracování (str. 59)

(Tab. 16) Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru dokončených bytů
– vlastní zpracování (str. 60)

Zdroje dat pro kalibraci hodnot:

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Stavebnictví, byty*. Veřejná databáze ČSÚ. Online.
[cit. 2024-01-03].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=30836>.

a

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Obyvatelstvo*. Veřejná databáze ČSÚ. Online.
[cit. 2024-01-03].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=30845>.

(Tab. 17) Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru ceny bydlení
– vlastní zpracování (str. 60)

Zdroje dat pro kalibraci hodnot:

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Stavebnictví, byty*. Veřejná databáze ČSÚ. Online.
[cit. 2024-01-03].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=30836>.

a

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Mzdy a náklady práce*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-03].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=30852>.

a

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Sčítání lidu, domů a bytů 2021*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-03].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky&katalog=30832#katalog=33475>.

a

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Ceny, inflace*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-03].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky&katalog=30832#katalog=30833>.

(Tab. 18) Kreditové ohodnocení indikátoru dostupnosti – vlastní zdroj i zpracování (str. 61)

(Tab. 19) Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru dostupnosti – vlastní zdroj i zpracování (str. 61)

(Tab. 20) Kreditové ohodnocení indikátoru dostupnosti – vlastní zdroj i zpracování (str. 62)

(Tab. 21) Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru dostupnosti – vlastní zdroj i zpracování (str. 62)

(Tab. 22) Kreditové ohodnocení indikátoru dostupnosti – vlastní zdroj i zpracování (str. 63)

(Tab. 23) Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru dostupnosti – vlastní zdroj i zpracování (str. 63)

(Tab. 24) Kreditové ohodnocení indikátoru diverzifikace – vlastní zdroj i zpracování (str. 64)

(Tab. 25) Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru diverzifikace – vlastní zdroj i zpracování (str. 64)

- (Tab. 26) **Sloučení druhů dopravních prostředků ze SLDB pro účely výpočtu indikátoru volby módu přepravy – vlastní zpracování (str. 65)**
Zdroj dat pro kalibraci hodnot:
ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Sčítání lidu, domů a bytů 2021*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-03].
Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky&katalog=30832#katalog=33475>.
- (Tab. 27) **Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru volby módu přepravy – vlastní zpracování (str. 65)**
Zdroj dat pro kalibraci hodnot:
ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Sčítání lidu, domů a bytů 2021*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-03].
Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky&katalog=30832#katalog=33475>.
- (Tab. 28) **Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru ekologického dluhu – vlastní zpracování (str. 66)**
Zdroj dat pro kalibraci hodnot:
GLOBAL FOOTPRINT NETWORK. Ecological footprint. *How the footprint works*. Online. c2003 – 2023. [cit. 2023-12-31].
Dostupné z: <https://www.footprintnetwork.org/our-work/ecological-footprint/>.
- (Tab. 29) **Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru ekologické stability – vlastní zpracování (str. 67)**
Zdroj dat pro kalibraci hodnot:
ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Životní prostředí*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-03].
Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky&katalog=30832#katalog=30842>.
- (Tab. 30) **Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru čistoty ovzduší – vlastní zpracování (str. 68)**
Zdroje dat pro kalibraci hodnot:
Zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší. In: *Zákony pro lidi*. Online. 13.06.2021. [cit. 2023-12-26]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-201>.
- a

ČESKÝ HYDROMETEOROLOGICKÝ ÚSTAV. Kvalita ovzduší na území ČR v roce 2022. Online. [cit. 2024-01-03]. Dostupné z: https://info.chmi.cz/zpravy/UKO_AIM2022/.

(Tab. 31) **Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru čistoty ovzduší (str. 68)**

(Tab. 32) **Kreditové ohodnocení indikátoru tichého prostředí – vlastní zpracování (str. 69)**

Zdroj dat pro kalibraci hodnot:

Nařízení vlády č. 272/2011 Sb., o ochraně zdraví před nepříznivými účinky hluku a vibrací. In: *Zákony pro lidi*. Online. 23.09.2011. [cit. 2023-12-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-272>.

(Tab. 33) **Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru tichého prostředí (str. 69)**

(Tab. 34) **Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru srovnání příjmů – vlastní zpracování (str. 70)**

Zdroj dat pro kalibraci hodnot:

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Hospodaření krajů a obcí*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-03].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=33877>.

a

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Obyvatelstvo*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-03].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=30845>.

(Tab. 35) **Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru dotační aktivity – vlastní zpracování (str. 71)**

Zdroj dat pro kalibraci hodnot:

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Hospodaření krajů a obcí*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-03].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=33877>.

(Tab. 36) Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru míry investic
– vlastní zpracování (str. 71)

Zdroj dat pro kalibraci hodnot:

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Hospodaření krajů a obcí*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-03].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=33877>.

(Tab. 37) Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru volební účasti
– vlastní zpracování (str. 72)

Zdroj dat pro kalibraci hodnot:

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Volby*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-03].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=30846>.

(Tab. 38) Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru participace – vlastní
zpracování (str. 73)

Zdroj dat pro kalibraci hodnot:

AGORA CE o. p. s. *Participativní rozpočty v České republice v roce 2019*. Online. 7. února 2020. [cit. 2024-01-02]. Dostupné z: <https://www.participativni-rozpocet.cz/blog/2020/02/07/participativni-rozpocety-v-ceske-republice-v-roce-2019/>.

a

ČESKO. Ministerstvo vnitra. *Tabulka hlášení místních referend*. Online. [cit. 2024-01-02]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/mistni-referenda-tabulka-hlaseni.aspx>.

(Tab. 39) Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru participace (str. 73)

(Tab. 40) Kreditové ohodnocení indikátoru chytrého a otevřeného města (str. 74)

(Tab. 41) Vyhodnocení a normalizace hodnot indikátoru chytrého a otevřeného
města (str. 74)

(Tab. 42) Výpočet kritéria životní úrovně SMO – vlastní zpracování (str. 76)

Zdroje dat:

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Obyvatelstvo*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-03].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=30845>.

a

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Zaměstnanost, nezaměstnanost*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-03].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=30853>.

a

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Mzdy a náklady práce*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-03].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=30852>.

a

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *HDP, regionální účty*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-03].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&pvo=NUCD04&sp=A&skupId=4809&pvokc=&katalog=30832&z=T>.

(Tab. 43) Výpočet kritéria vzdělávání SMO – vlastní zpracování (str. 77)

Zdroje dat:

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Vzdělávání*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-03].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky&katalog=30832#katalog=30848>.

a

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Sčítání lidu, domů a bytů 2021*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-03].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky&katalog=30832#katalog=33475>.

a

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Obyvatelstvo*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-03].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=30845>.

a

STATUTÁRNÍ MĚSTO OLOMOUC. *Závěrečný účet města Olomouce za rok 2022 schválený Zastupitelstvem města Olomouce dne 5. června 2023*. Online. [cit. 2024-01-03]. Dostupné z: https://www.olomouc.eu/magistrat/odbory-magistratu/odbor-ekonomicky/odbor/article_id=11672.

(Tab. 44) Výpočet kritéria kriminality SMO – vlastní zpracování (str. 78)

Zdroje dat:

POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. *Mapa kriminality*. Online. [cit. 2024-01-02]. Dostupné z: <https://kriminalita.policie.cz>.

a

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Obyvatelstvo*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-03]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=30845>.

(Tab. 45) Výpočet kritéria zdravotní péče SMO – vlastní zpracování (str. 78)

Zdroj dat:

STATUTÁRNÍ MĚSTO OLOMOUC. Odbor sociálních věcí Magistrátu města Olomouce. *5. komunitní plán sociálních služeb Olomoucka na období let 2020-2022*. Online. c2022. [cit. 2024-01-02]. Dostupné z: https://kpss.olomouc.eu/page/ke_stazeni/.

(Tab. 46) Výpočet kritéria sociální péče SMO – vlastní zpracování (str. 78)

Zdroj dat:

STATUTÁRNÍ MĚSTO OLOMOUC. Odbor sociálních věcí Magistrátu města Olomouce. *5. komunitní plán sociálních služeb Olomoucka na období let 2020-2022*. Online. c2022. [cit. 2024-01-02]. Dostupné z: https://kpss.olomouc.eu/page/ke_stazeni/.

(Tab. 47) Výpočet kritéria dostupného bydlení SMO – vlastní zpracování (str. 79)

Zdroje dat:

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Stavebnictví, byty*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-03]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=30836>.

a

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Obyvatelstvo*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-03].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=30845>.

a

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Mzdy a náklady práce*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-03].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=30852>.

a

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Sčítání lidu, domů a bytů 2021*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-03].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky&katalog=30832#katalog=33475>.

a

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Ceny, inflace*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-03].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky&katalog=30832#katalog=30833>.

(Tab. 48) Výpočet kritéria kultury SMO – vlastní zpracování (str. 79)

Zdroj dat:

STATUTÁRNÍ MĚSTO OLOMOUC. *KULTURA a UMĚNÍ*. Katalog. Online. c1887-2024 [cit. 2024-01-03]. Dostupné z: <https://www.olomouc.cz/katalog/Kultura-umeni>.

(Tab. 49) Výpočet kritéria sportu SMO – vlastní zpracování (str. 80)

Zdroj dat:

STATUTÁRNÍ MĚSTO OLOMOUC. *Sportoviště*. Sportuj v Olomouci. Online. c2024. [cit. 2024-01-03]. Dostupné z: <https://www.sportujvolomouci.cz/sportoviste>.

(Tab. 50) Výpočet kritéria veřejné dopravy SMO – vlastní zpracování (str. 80)

Zdroje dat:

DOPRAVNÍ PODNIK MĚSTA OLOMOUCE. *O nás*. Statutární město Olomouc. Online. c2024. [cit. 2024-01-03]. Dostupné z: <https://www.dpmo.cz/dpmo/o-nas/>.

a

INTEGROVANÝ DOPRAVNÍ SYSTÉM OLOMOUCKÉHO KRAJE. *Dopravci IDSOK*. Olomoucký kraj. Online. c2024. [cit. 2024-01-03].
Dostupné z: <https://www.idsok.cz/system-idsok/dopravci-idsok/>.

a

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Sčítání lidu, domů a bytů 2021*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-03].
Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky&katalog=30832#katalog=33475>.

(Tab. 51) Výpočet kritéria přírodních zdrojů SMO – vlastní zpracování (str. 81)

Zdroj dat:

ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ [CENIA]. *SLOŽITÝ SVĚT JEDNÍM ČÍSLEM aneb Česko v indexech*. Online. 2023. [cit. 2024-01-02].
Dostupné z: <https://www.cenia.cz/publikace/monografie/slozity-svet-jednim-cislem/>.

(Tab. 52) Výpočet kritéria zdravé prostředí SMO – vlastní zpracování (str. 81)

Zdroje dat:

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Životní prostředí*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-03].
Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky&katalog=30832#katalog=30842>.

a

STATUTÁRNÍ MĚSTO OLOMOUC. *Monitoring ovzduší*. Online. c2024. [cit. 2024-01-03]. Dostupné z: <https://www.olomouc.eu/obcan/bezpecnost/monitoring-ovzdusi>.

a

ČESKÝ HYDROMETEOROLOGICKÝ ÚSTAV. *Kvalita ovzduší na území ČR v roce 2022*. Online. [cit. 2024-01-03].
Dostupné z: https://info.chmi.cz/zpravy/UKO_AIM2022/.

(Tab. 53) Výpočet kritéria veřejných financí SMO – vlastní zpracování (str. 82)

Zdroje dat:

STATUTÁRNÍ MĚSTO OLOMOUC. *Závěrečný účet města Olomouce za rok 2022 schválený Zastupitelstvem města Olomouce dne 5. června 2023*. Online. [cit. 2024-01-03]. Dostupné z: https://www.olomouc.eu/magistrat/odbory-magistratu/odbor-ekonomicky/odbor/article_id=11672.

a

STATUTÁRNÍ MĚSTO OLOMOUC. *Závěrečný účet města Olomouce za rok 2021 schválený Zastupitelstvem města Olomouce dne 6. června 2022*. Online. [cit. 2024-01-03]. Dostupné z: https://www.olomouc.eu/magistrat/odbory-magistratu/odbor-ekonomicky/odbor/article_id=11672.

a

STATUTÁRNÍ MĚSTO OLOMOUC. *ZÁVĚREČNÝ ÚČET MĚSTA OLOMOUCE ROK 2020 schválený Zastupitelstvem města Olomouce dne 7. června 2021*. Online. [cit. 2024-01-03]. Dostupné z: https://www.olomouc.eu/magistrat/odbory-magistratu/odbor-ekonomicky/odbor/article_id=11672.

a

STATUTÁRNÍ MĚSTO OLOMOUC. *Výsledky hospodaření za rok 2019 - závěrečný účet - schválené Zastupitelstvem města Olomouce dne 29. června 2020*. Online. [cit. 2024-01-03]. Dostupné z: https://www.olomouc.eu/magistrat/odbory-magistratu/odbor-ekonomicky/odbor/article_id=11672.

a

STATUTÁRNÍ MĚSTO OLOMOUC. *Závěrečný účet - výsledky hospodaření statutárního města Olomouce za rok 2018 - schválené Zastupitelstvem města Olomouce dne 17. června 2023*. Online. [cit. 2024-01-03]. Dostupné z: https://www.olomouc.eu/magistrat/odbory-magistratu/odbor-ekonomicky/odbor/article_id=11672.

a

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Obyvatelstvo*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-03]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=30845>.

(Tab. 54) Výpočet kritéria dobrého vládnutí SMO – vlastní zpracování (str. 83)

Zdroje dat:

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Volby*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-03].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=30846>.

a

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Obyvatelstvo*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-03].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=30845>.

a

STATUTÁRNÍ MĚSTO OLOMOUC. Odbor sociálních věcí Magistrátu města Olomouce. *6. komunitní plán sociálních služeb Olomoucka na období let 2023-2025*. Online. c2022. [cit. 2024-01-02].
Dostupné z: https://kpss.olomouc.eu/page/ke_stazeni/.

a

ČESKO. Ministerstvo vnitra. *Tabulka hlášení místních referend*. Online. [cit. 2024-01-02]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/mistni-referenda-tabulka-hlaseni.aspx>.

a

STATUTÁRNÍ MĚSTO OLOMOUC. Odbor informatiky a Smart City Magistrátu města Olomouce. *DATOVÝ PORTÁL STATUTÁRNÍHO MĚSTA OLOMOUCE. Aktuálně*. Online. [cit. 2024-01-02]. Dostupné z: <https://data.olomouc.eu/>.

a

ČESKO. Digitální informační agentura. *Registr smluv: Statutární město Olomouc*. Online. [cit. 2024-01-07].
Dostupné z: https://smlouvy.gov.cz/vyhledavani?subject_idnum=00299308.

a

STATUTÁRNÍ MĚSTO OLOMOUC. *Zveřejnění povinných informací města Olomouce*. Online. [cit. 2024-01-02]. Dostupné z: <https://www.olomouc.eu/o-meste/povinne-informace>.

(Tab. 55) Výpočet kritéria životní úrovně SMZ – vlastní zpracování (str. 84)

Zdroje dat:

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Obyvatelstvo*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-06].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=30845>.

a

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Zaměstnanost, nezaměstnanost*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-06].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=30853>.

a

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Mzdy a náklady práce*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-06].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=30852>.

a

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *HDP, regionální účty*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-06].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&pvo=NUCD04&sp=A&skupId=4809&pvoc=&katalog=30832&z=T>.

(Tab. 56) Výpočet kritéria vzdělávání SMZ – vlastní zpracování (str. 85)

Zdroje dat:

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Vzdělávání*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-06].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky&katalog=30832#katalog=30848>.

a

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Sčítání lidu, domů a bytů 2021*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-06].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky&katalog=30832#katalog=33475>.

a

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Obyvatelstvo*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-06].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=30845>.

a

STATUTÁRNÍ MĚSTO ZLÍN. *Závěrečný účet statutárního města Zlína za rok 2022*.

Online. 06.06.2023. [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: <https://www.zlin.eu/rozpocet-a-zaverecny-ucet-na-rok-2022>.

(Tab. 57) Výpočet kritéria kriminality SMZ – vlastní zpracování (str. 86)

Zdroje dat:

POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. *Mapa kriminality*. Online. [cit. 2024-01-06].

Dostupné z: <https://krimalita.policie.cz>.

a

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Obyvatelstvo*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-06].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=30845>.

(Tab. 58) Výpočet kritéria zdravotní péče SMZ – vlastní zpracování (str. 86)

Zdroje dat:

Krajská nemocnice Tomáše Bati. Online. c2024. Krajská nemocnice T. Bati, a. s. [cit. 2024-01-07]. Dostupné z: <https://www.kntb.cz/>.

a

Zdravotnická záchranná služba Zlínského kraje. Online. c2024. Zdravotnická záchranná služba Zlínského kraje, p.o. [cit. 2024-01-07]. Dostupné z: <http://www.zszlin.cz/>.

(Tab. 59) Výpočet kritéria sociální péče SMZ – vlastní zpracování (str. 86)

Zdroje dat:

Centrum služeb a podpory Zlín. Online. c2012-2024. Centrum služeb a podpory Zlín, o.p.s. [cit. 2024-01-07]. Dostupné z: https://www.cspzlin.cz/web-clanek/title_socialni_sluzby.htm.

a

Sociální služby pro osoby se zdravotním postižením. Online. c2015-2024. Sociální služby pro osoby se zdravotním postižením, příspěvková organizace. Zlínský kraj. [cit. 2024-01-07]. Dostupné z: <https://www.ssozp.cz/>.

(Tab. 60) Výpočet kritéria dostupného bydlení SMZ – vlastní zpracování (str. 87)

Zdroje dat:

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Stavebnictví, byty*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-06].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=30836>.

a

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Obyvatelstvo*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-06].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=30845>.

a

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Mzdy a náklady práce*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-06].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=30852>.

a

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Sčítání lidu, domů a bytů 2021*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-06].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky&katalog=30832#katalog=33475>.

a

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Ceny, inflace*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-06].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky&katalog=30832#katalog=30833>.

(Tab. 61) Výpočet kritéria kultury SMZ – vlastní zpracování (str. 87)

Zdroj dat:

STATUTÁRNÍ MĚSTO ZLÍN. *Přehled kulturních organizací*. Online. c.2024.

[cit. 2024-01-07]. Dostupné z: <https://www.zlin.eu/prehled-kulturnich-organizaci>.

(Tab. 62) Výpočet kritéria sportu SMZ – vlastní zpracování (str. 88)

Zdroje dat:

STATUTÁRNÍ MĚSTO ZLÍN. Městské informační a turistické středisko.

SPORT & RELAX. Turistický informační portál města Zlína. Online. [cit. 2024-01-07]. Dostupné z: <http://www.ic-zlin.cz/24667-sport-relax>.

(Tab. 63) Výpočet kritéria veřejné dopravy SMZ – vlastní zpracování (str. 88)

Zdroje dat:

INTEGROVANÁ DOPRAVA ZLÍNSKÉHO KRAJE. *Městské hromadné dopravy ve Zlínském kraji*. Zlínský kraj. Online. [cit. 2024-01-07].

Dostupné z: <https://www.idzk.cz/mestske-hromadne-dopravy-ve-zlinskem-kraji>.

a

Dopravní společnost Zlín-Otrokovice. Online. Dopravní společnost Zlín-Otrokovice, s. r. o. c2018. [cit. 2024-01-07]. Dostupné z: <https://www.dszo.cz/>.

a

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Sčítání lidu, domů a bytů 2021*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-06].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky&katalog=30832#katalog=33475>.

(Tab. 64) Výpočet kritéria přírodních zdrojů SMZ – vlastní zpracování (str. 89)

Zdroj dat:

ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ [CENIA]. *SLOŽITÝ SVĚT JEDNÍM ČÍSLEM aneb Česko v indexech*. Online. 2023. [cit. 2024-01-02].

Dostupné z: <https://www.cenia.cz/publikace/monografie/slozity-svet-jednim-cislem/>.

(Tab. 65) Výpočet kritéria zdravé prostředí SMZ – vlastní zpracování (str. 89)

Zdroje dat:

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Životní prostředí*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-06].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky&katalog=30832#katalog=30842>.

a

STATUTÁRNÍ MĚSTO ZLÍN. *Monitoring ovzduší*. Online. c2024. [cit. 2024-01-07].

Dostupné z: <https://www.zlin.eu/monitoring-ovzdusi-0>.

a

ČESKÝ HYDROMETEOROLOGICKÝ ÚSTAV. *Kvalita ovzduší na území ČR v roce 2022*. Online. [cit. 2024-01-06].

Dostupné z: https://info.chmi.cz/zpravy/UKO_AIM2022/.

(Tab. 66) Výpočet kritéria veřejných financí SMZ – vlastní zpracování (str. 90)

Zdroje dat:

STATUTÁRNÍ MĚSTO ZLÍN. *Závěrečný účet statutárního města Zlína za rok 2022*.

Online. 06.06.2023. [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: <https://www.zlin.eu/rozpocet-a-zaverecny-ucet-na-rok-2022>.

a

STATUTÁRNÍ MĚSTO ZLÍN. *Závěrečný účet statutárního města Zlína za rok 2021*.

Online. 07.06.2022. [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: <https://www.zlin.eu/rozpocet-a-zaverecny-ucet-na-rok-2021>.

a

STATUTÁRNÍ MĚSTO ZLÍN. *Závěrečný účet statutárního města Zlína za rok 2020*.

Online. 09.06.2021. [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: <https://www.zlin.eu/rozpocet-a-zaverecny-ucet-na-rok-2020>.

a

STATUTÁRNÍ MĚSTO ZLÍN. *Závěrečný účet statutárního města Zlína za rok 2019*.

Online. 02.06.2020. [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: <https://www.zlin.eu/rozpocet-a-zaverecny-ucet-na-rok-2019>.

a

STATUTÁRNÍ MĚSTO ZLÍN. *Závěrečný účet statutárního města Zlína za rok 2018*. Online. 28.05.2019. [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: <https://www.zlin.eu/rozpocet-a-zaverecny-ucet-na-rok-2028>.

a

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Obyvatelstvo*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=30845>.

(Tab. 67) Výpočet kritéria dobrého vládnutí SMZ – vlastní zpracování (str. 91)

Zdroje dat:

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Volby*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=30846>.

a

STATUTÁRNÍ MĚSTO ZLÍN. *Výsledky Tvoříme Zlín 2022*. Online. 15.12.2022. [cit. 2024-01-07]. Dostupné z: <https://www.zlin.eu/tiskove-zpravy/vysledky-tvorime-zlin-2022-639a>.

a

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Obyvatelstvo*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2024-01-03]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=30845>.

a

ČESKO. Ministerstvo vnitra. *Tabulka hlášení místních referend*. Online. [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/mistni-referenda-tabulka-hlaseni.aspx>.

a

STATUTÁRNÍ MĚSTO ZLÍN. *Vyhodnocení průzkumů a referend*. Online. 21.4.2022. [cit. 2024-01-07]. Dostupné z: <https://www.zlin.eu/vyhodnoceni-pruzkumu-a-referend>.

a

STATUTÁRNÍ MĚSTO ZLÍN. *O Portálu občana*. Online. 18. 5. 2022. [cit. 2024-01-07]. Dostupné z: https://portal.zlin.eu/obcan/clanky/clanek/o-portalu-obcana_1.

a

STATUTÁRNÍ MĚSTO ZLÍN. *Otevřená radnice*. Online. [cit. 2024-01-07]. Dostupné z: <https://www.zlin.eu/otevrena-radnice>.

a

ČESKO. Digitální a informační agentura. *Registr smluv: Statutární město Zlín*. Online. [cit. 2024-01-07].

Dostupné z: https://smlouvy.gov.cz/vyhledavani?subject_idnum=00283924.

a

STATUTÁRNÍ MĚSTO ZLÍN. *Povinně zveřejňované informace*. Online. [cit. 2024-01-07]. Dostupné z: <https://www.zlin.eu/povinne-zverejnovane-informace>.

(Tab. 68) Celkové vyhodnocení multikriteriální analýzy SMZ (str. 92)

SEZNAM GRAFŮ

(Graf 1) Vývoj počtu obyvatel ORP Krnov – vlastní zpracování (str. 27)

Zdroj dat:

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Obyvatelstvo*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2023-12-14].

Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&z=T&f=TABULKA&katalog=33155&pvo=DEM14&str=v239&u=v239_VUZEMI_65_8114.

(Graf 2) Hrubé peněžní příjmy v Kč v porovnání s průměrnou hrubou mzdou a minimální mzdou – vlastní zpracování (str. 28)

Zdroje dat:

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Mzdy a náklady práce*. Veřejná databáze ČSÚ. Online. [cit. 2023-12-14].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky&katalog=30845#katalog=30852>.

a

ČESKO. Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Přehled o vývoji částek minimální mzdy*. Online. [cit. 2023-12-14]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/prehled-o-vyvoji-castek-minimalni-mzdy>.

(Graf 3) Vyrobená elektrická energie podle zdrojů – vlastní zpracování (str. 46)

Zdroj dat:

ČESKO. Energetický regulační úřad. *Energetika v číslech*. Online. [cit. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://eru.gov.cz/energetika-v-cislech/>.

SEZNAM ZKRATEK a SYMBOLŮ

Bc.	bakalář
JUDr.	doktor práv
Ing.	inženýr
VUT	Vysoké učení technické v Brně
FAST	Fakulta stavební
angl.	anglický (jazyk)
PPP	partnerství veřejného a soukromého sektoru (z angl. Public-Private-Partnership)
tzv.	takzvaný, takzvaná, takzvané, takzvaně
stol.	století
%	procenta
HDP	hrubý domácí produkt
ČR	Česká republika
ČNB	Česká národní banka
apod.	a podobě
atd.	a tak dále
např.	například
USA	Spojené státy americké
zejm.	zejména
zák.	zákon
č.	číslo
Sb.	Sbírka zákonů
tj.	to je, to jest

odst.	odstavec
§	paragraf
čl.	článek
zkr.	zkratka, zkráceně
ORP	obec s rozšířenou působností
vč.	včetně
resp.	respektive
vč.	včetně
DPH	daň z přidané hodnoty
EU	Evropská unie
příp.	případně, případný
mil.	milion
€	euro (měna)
Tab.	tabulka
Kč	korun českých (měna)
veř.	veřejný, veřejná, veřejné
CMA	analýza minimalizace nákladů (z angl. Cost Minimization Analysis)
CBA	analýza nákladů a užitků (z angl. Cost-benefit Analysis)
CEA	analýza efektivnosti nákladů (z angl. Cost-effectiveness Analysis)
CUA	analýza užitečnosti nákladů (z angl. Cost-utility Analysis)
ČSÚ	Český statistický úřad
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
NIMBY	ne na mém dvorku (z angl. Not In My Backyard)

kg	kilogram
OZE	obnovitelné zdroje energie
ERÚ	Energetický regulační úřad
ECI	společné evropské indikátory (z angl. European Common Indicators)
dB	decibel
gha	globální hektar
obyv.	obyvatel
OSN	Organizace spojených národů
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (z angl. Organization for Economic Co-operation and Development)
m ²	metr čtvereční
MHD	městská hromadná doprava
VHD	veřejná hromadná doprava
SLDB	Sčítání lidu, domů a bytů
os.	osoba, osobní
TIMUR	Týmová iniciativa pro místní udržitelný rozvoj
tis.	tisíce
ITI	integrované územní investice (z angl. Integrated Territorial Investment)
SMO	Statutární město Olomouc
SMZ	Statutární město Zlín
ZŠ	základní škola
SŠ	střední škola
VOŠ	vyšší odborná škola
VŠ	vysoká škola

ekol.	ekologický
DPMO	Dopravní podnik města Olomouce
IDSOK	Integrovaný dopravní systém Olomouckého kraje
KES	koeficient ekologické stability
o. p. s.	obecně prospěšná společnost (nestátní nezisková organizace)
a. s.	akciová společnost
ZZS	Zdravotnická záchranná služba
p. o.	příspěvková organizace
IDZK	Integrovaná doprava Zlínského kraje
DSZO	Dopravní společnost Zlín-Otrokovice, s. r. o.
DIA	Digitální a informační agentura
GIS	geografické informační systémy
str.	strana
ISBN	mezinárodní standardní číslo knihy (z angl. International Standard Book Numer)